

TURINYS

- 3 Redaktorės žodis
- ŽURNALISTIKA IR POLITIKA**
- 6 Valdžios ir žiniasklaidos „medaus mėnesio“ nebus
11 Medijų forumas: ką diktuoja naujoji realybė?
17 Kas dešimtą žiniasklaidos priemonę valdo politikai ir valstybės tarnautojai
- ŽURNALISTAI - MENO KŪRĖJAI**
- 19 Meno kūrėjai ne prašo, o padeda visuomenei – vyksta natūralūs mainai
23 Žinios svarbu, bet dar svarbiau – gebėjimas jomis naudotis
29 Antano Macijausko premijos laureatai: „Puoselėkime lietuviybę“
- AKTUALIJOS**
- 33 Žiniasklaidos vaidmuo krizių metu: pamokos ateičiai
37 Dirbtinis intelektas: įtaka žurnalistų profesijai
- KOVA UŽ LAISVĄ ŽODĮ**
- 44 Baltarusijos žurnalistai kare prieš režimo melą, dėl spaudos laisvės ir savo teisių
- INICIATYVOS**
- 56 J. F. Kelkio medalis – nusipelnusiems Klaipėdos krašto žurnalistikai
- ŽURNALISTIKOS ISTORIJA**
- 64 Lietuvių redakcijų biuras
68 Lietuviški sporto laikraščiai užsienyje? Taip!
74 Laikas, kai buvo sprogdinamos ir redakcijos
80 LRT muziejus – praeičiai ir dabarčiai tyrinėti
- ŽURNALISTŲ KŪRYBA IR RENGINIAI**
- 85 Dokumentinės fotografijos autorius pastebi tai, ko nemato kiti
90 Klaipėdos žurnalistų šventei ŽENIA – dvidešimt!
98 2020 m. kolegų išleistas knygos ir filmai
- ŽURNALISTŲ POMĖGIAI**
- 100 „Paslėpk tą kamerą, vaikine. Užteks, kad prisiminsi, kaip buvo“
- IŠ PASAULIO ŽURNALISTIKOS ISTORIJOS**
- 105 Žurnalistė, aplenkusi savo laiką
- LIETUVOS ŽURNALISTAI: ĮVYKIŲ KRONIKA**
- 109 Kas, kur, kada – 2020 m. nuo birželio iki gruodžio
- ATSISVEIKINIMO LAIŠKAS BIČIULIUI**
- 116 Klaipėda neteko šviesuolio Bernardo Aleknavičiaus
- 124 TYLOS MINUTĖ

ŽURNALISTIKA

2020 (II)

ŽURNALISTIKA 2020 (II)

ALMANACHAS

Žurnalistė Gražina Juodytė
Eugenijaus Maciaus fotografijų parodoje „Susitikimai“, 2020 10 23.
Domo Rimeikos nuotr.

Pranciškonų vienuolis Benediktas duoda startą tradiciniam „Vilties“ bėgimui
uostamiestyje už sergančiuosius onkologinėmis ligomis.
Eugenijaus Maciaus nuotr.

ALMANACHAS
ŽURNALISTIKA
2020 (II)

ALMANACHAS ŽURNALISTIKA 2020 (II)

Redakcinė kolegija

Audronė Nugaraitė
Vytas Urbonas
Domas Šniukas
Jonas Staselis
Dainius Radzevičius

Vyriausioji redaktorė

Jolanta Beniušytė

Autoriai

Viktoras Denisenko
Jolanta Beniušytė
Daiva Červokienė
Indra Drevinskaitė
Kristina Kirkliauskaitė
Domas Šniukas
Vytautas Žeimantas
Bronius Raguotis
Dana Kurmilavičiūtė
Gediminas Pilaitis
Antanas Stanevičius
Juozas Kundrotas

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Dizainerė

Ilna Chmieliauskaitė

ISSN 0135-1346

Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2020.

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą „Žurnalistika. Raudonoji knyga: ką sukūrėme ir ką turime išsaugoti per 30 laisvės metų? Istorija, analizė, įžvalgos“.

(Fondas yra įsipareigojęs 2020 m. projektui vykdyti suteikti 5 000 eurų finansinę paramą)

(„Redaktorės žodis“, Valdžios ir žiniasklaidos „medaus mėnesio“ nebus“, „Medijų forumas: ką diktuoja naujoji realybė?“, „Meno kūrėjai ne prašo, o padeda visuomenei – vyksta natūralūs mainai“, „Žinios svarbu, bet dar svarbiau – gebėjimas jomis naudotis“, „Antano Macijausko premijos laureatai: „Puoselėkime lietuviybę“, „Žiniasklaidos vaidmuo krizių metu: pamokos ateičiai“, „Dirbtinis intelektas: įtaka žurnalisto profesijai“, „Baltarusijos žurnalistai kare prieš režimo melą, dėl spaudos laisvės ir savo teisių“, „J. F. Kelkio medalis – nusipelnusiems Klaipėdos krašto žurnalistikai“, „Lietuvių redakcijų biuras“, „Lietuviški sporto laikraščiai užsienyje? Taip!“, „Laikas, kai buvo sprogdinamos ir redakcijos“, „LRT muziejus – praeičiai ir dabarčiai tyrinėti“, „Dokumentinės fotografijos autorius pastebi tai, ko nemato kiti“, „2020 m. kolegų išleistos knygos ir filmai“, „Paslėpk tą kamerą, vaikinė. Užteks, kad prisiminsi, kaip buvo“, „Kas, kur, kada – 2020 m. nuo birželio iki gruodžio“)

Redakcija neatsako už leidinyje pareikštas nuomones.

Viršelyje – „Ponas Balsas“. Rinkti Lietuvos Respublikos Prezidentą – ne juokų darbas. O kad dauguma šalies piliečių balsuoti ateina tvirtai apsisprendę, išduoda kojos. Žymėdami pavardę to, kuriam patikėtą valstybės vairą, balsuotojai stovi jų nesulenkę, tvirtai, koja prie kojos. Atsipalaiduoti ir pamąstyti galima nebent prie balsavimo kabinos. „Lietuvos spaudos fotografija 2020“, Ramūno Danisevičiaus nuotr. („Lietuvos rytas“)

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2020 (II)“

Formatas 17x24 cm, 8 sp. l. (128 p.)

Leidėjai: Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

Adresas: Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius, www.lzs.lt

Leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius, www.kriventa.lt

Tiražas 600 egz. Pasirašyta spaudai 2020 12 10

Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius

Redaktorės žodis

Jolanta BENIUŠYTĖ

Smagu vėl pasisveikinti su Jumis, mieli skaitytojai, atverčiant šių metų antrąją almanacho „Žurnalistika“ knygelę. Kaip ir pirmoji, ji išleista karantino sąlygomis – COVID-19 virusas kaip reikiant įsisiautėjo Lietuvoje ir pasaulyje.

2020 m. pabaigoje Lietuvoje buvo neramu ir dėl viruso, ir dėl rinkimų maratono, naujos šalies valdančiosios daugumos įsitvirtinimo, Seimo, Vyriausybės kaitos. Žurnalistų bendruomenė atidžiai stebėjo politinius procesus, svarstydama, ko tikėtis iš naujos valdžios – ar vėl nebus varžomos žurnalistų teisės ir trukdoma jų profesinei misijai informuoti visuomenę?

Politikai visada svajoja įgyti žiniasklaidos kontrolę, žiniasklaidos sarginiam šuniui uždėti savotišką apynasrį. „Transparency International“ duomenimis, per pastarąjį dešimtmetį Lietuvos žiniasklaidos priemonės valdančių politikų ir tarnautojų bei jų sutuoktinių skaičius išaugo beveik dvigubai – 2010 m. tokių asmenų buvo 27. Paprastai jie yra regioninės žiniasklaidos savininkai, o išrinkti į Seimą ar savivaldybių tarybas ir toliau valdo žiniasklaidos priemones.

Bet kokia valdžia privalo būti žiniasklaidos ypatingo dėmesio ir, kai to reikia, kritikos

Eugenijaus Maciaus nuotr.

objektu. Demokratinėje valstybėje bet kuriuo atveju netenka kalbėti apie valdžios ir žiniasklaidos „medaus mėnesį“, pirmojoje almanacho publikacijoje teigia jos autorius dr. Viktoras Denisenko, Vilniaus universiteto (VU) Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos ir medijų tyrimo centro asistentas. Anot autoriaus, ne tik Lietuvoje politikai jaučia ne pačius šilčiausius jausmus žiniasklaidai. Spaudos laisvės reitingo „Press Freedom Index 2020“, kurį kasmet rengia organizacija „Reporteriai be sienų“, duomenys rodo, kad tik ketvirtadalyje pasaulio valstybių spaudos laisvė yra gerbiama ir pripažįstama kaip norma. Be to, absoliučiu spaudos laisvės

forpostu negalima pavadinti nei JAV, nei Europos Sąjungos. Šiandien šį vaidmenį atlieka nebet Skandinavijos valstybės.

Ką jau kalbėti apie Baltarusijos žurnalistus, kurie dalyvauja kare prieš režimo melą, dėl spaudos laisvės ir savo teisių. Nepriklausoma Baltarusijos žurnalistų asociacija, kaip apie kolegų kasdienybę Aliksandro Lukašenkos režimo surakintoje kaimyninėje šalyje rašo Domas Šniukas, „akylai stebi žiniasklaidos ir žurnalistų teisių pažeidimus po Baltarusijos prezidento rinkimų. Iki spalio 25 d. jų užfiksuota per 400. Dažniausiai tai žurnalistų sulaikymai, areštai, pagrobimas, smurtas ir patyčios, represijos leidinių atžvilgiu, elektroninės žurnalistikos ir mobiliojo ryšio blokavimas, žurnalistų darbo priemonių ir sukauptos informacijos atėmimas, naikinimas, technikos gadinimas.“

Lietuvoje žiniasklaidos įmonės ir žurnalistai šiuo metu kaunasi su karantino pasekmėmis – naujų išbandymų pažeria pakitusios darbo sąlygos, sumažėjusios pajamos ir finansai. Apie tai diskutuota regioninės žiniasklaidos seminare Vilniuje, taip pat ir virtualiojoje tarptautinėje Medijų tarybos surengtoje diskusijoje. Žiniasklaidos atstovai ir ekspertai pastebi pandemijos paskatintus pokyčius kuriant ir apmokestinant kuriamą turinį, vartotojų įpročių kaitą, akcentuoja, jog žiniasklaidai būtina valstybės parama. Žvelgiant į ateitį pabrėžiama, jog augs kokybiško turinio paklausa, didės būtinybė diegti naujoves, plėsti informacijos pasiekiamumą bei tobulinti skaitmeninius produktus.

Su ištiesta ranka nebenori vaikščioti ir meno kūrėjų organizacijos. „Meno kūrėjai padeda

visuomenei, o ne prašo – vyksta natūralūs mainai. Kūrėjas – ne paramos prašytojas ar gavėjas, o naudą visuomenei teikiantis subjektas: ne tik keliantis klausimus, kartais ir nepatogius, tačiau būtinus, bet ir skleidžiantis žinias, sprendimus, tikėjimą ir pasitikėjimą. Mes patys kiekvienas galime tai daryti savo aplinkoje, pagrįsdami tai savo pavyzdžiais ir darbais“, – sako naujai išrinktas Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas, žinomas fotomenininkas Jonas Staselis.

Kaip tik tokių meno kūrėjų pavyzdžių pateikiame ir almanache, kalbindami 2020 m. Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Vinco Kudirkos premijos laureatę Ritą Aleknaitytę-Bieliauskienę ir Antano Macijausko premiją šiemet pelniusią kūrėjų porą Liliją Valatkienę ir Joną Vytautą Jušką.

Smagu pristatyti ir įspūdingą nuotraukų parodą Klaipėdoje surengusį LŽS ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos narį, fotografą ir operatorių Eugenijų Macių.

LŽS Klaipėdos apskrities skyrius šiemet parodė iniciatyvą pagerbti lietuviškos žiniasklaidos pradininką Johaną Ferdinandą Kelkį (1801–1877) – įsteigtas jo vardo medalis, kurį iš bronzos nukaldino skulptorius Robertas Guoba. Klaipėdos žurnalistų bendruomenės jubiliejinėje (jau dvidešimtą kartą!) šventėje medalis įteiktas uostamiesčio žurnalistams Gražinai Juodytei ir Žydrūnui Naujokui, tačiau nebespėta įteikti Bernardui Aleknavičiui – jis iškeliavo Amžinybėn. Jautrus kolegų atsisveikinimo laiškas bičiuliui – almanacho puslapiuose.

Ir šiame „Žurnalistikos“ numeryje tęsiame Spaudos, radijo ir televizijos fondo remiamo

projekto „Žurnalistika. Raudonoji knyga: ką sukūrėme ir ką turime išsaugoti per 30 laisvės metų? Istorija, analizė, įžvalgos“ temas. „Žurnalistikos istorijos“ rubrikoje – pasakojimas apie Amerikos lietuvių žurnalistų organizacijas, davusias pradžią ir mūsiškėms, apie karo sugriautoje Europoje lietuvių leistus sporto laikraščius, kai šiuo metu Lietuvoje nėra nė vieno, apie laiką, kai mūsų šalyje nusikaltėliai atvirai grasino žurnalistams, ir laisvo žodžio gynėjus Sausio 13-osios barikadose...

Prisimenant praeitį, įvertinant dabartį, verta pažvelgti ir į ateities iššūkius, kurie jau ant mūsų slenksčio. Jaunoji žurnalistų karta, susidūrusi su dirbtinio intelekto įtaka profesijai, turės spręsti ir etines problemas, nes dirbtinio intelekto technologijoms nebūdingos žmogiškosios vertybės ir elgesio normos, rašo tyrimą savo bakalauro darbe atlikusi VU Komunikacijos fakulteto absolventė Kristina Kirkliauskaitė.

Šiame numeryje pristatome naują rubriką – „Žurnalistų pomėgiai“. Kaunietis Juozas Kundrotas kalbina kolegą, ilgametį televizijos operatorių Joną Diršę ne tik apie profesinius nutikimus, bet ir apie pomėgį iš medžio skaptuoti kopyltstulpius, skulptūreles, džiuginančias aplinkinius. Tamsų žiemos vakarą nuotaiką praskaidrins pasakojimas iš pasaulio žurnalistikos istorijos – apie legendinę amerikietę žurnalistę Nellie Bly, daugiau kaip prieš 100 metų atlikusią pasaulyje pirmą žurnalistinį tyrimą psichiatrijos ligoninėje. Į ją su tarnybine užduotimi jauną drąsą žurnalistę pasiuntė pats garsusis Josephas Pulitzeris – iki šiol pačios prestižiškiausios šių dienų pasaulio žurnalistikos premijos už tyrimus iniciatorius.

Tad įdomaus skaitymo ir nuoširdus ačiū visai „Žurnalistikos“ almanacho komandai už darnų darbą!

***Pagarbiai Jolanta Beniušytė,
almanacho „Žurnalistika“
vyriausioji redaktorė***

R E M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Valdžios ir žiniasklaidos „medaus mėnesio“ nebus

Rinkimų naktis. Prezidentu išrinktas Gitanas Nausėda sveikinasi su žmonėmis S. Daukanto aikštėje. „Lietuvos spaudos fotografija 2020“ Pauliaus Peleckio, „Žmonės Foto“ nuotr.

Viktoras Denisenko

Kalbėti apie žurnalistikos ir politikos ryšį išties nėra sudėtinga. Jį galima aprašyti paprastai ir gal net kiek ironiškai – žurnalistai rašo apie politikus, politikai piktinasi žurnalistais. Iš tikrųjų minėtas ryšys nėra vien toks paprastas ir net, galima sakyti, primityvus. Žurnalistai reikalingi politikams, nes kitaip politika ir jos įgyvendintojai būtų mažai matomi informacinėje erdvėje. Kita vertus, tai, kaip politikai rodomi auditorijai, ne visada tenkina pačius politikus, todėl jie svajoja įgyti žiniasklaidos kontrolę, žiniasklaidos sarginiam šuniui uždėti savotišką apynasrį.

Nepageidaujami svečiai ir kiti

Geriau perprasti žiniasklaidos ir politikos santykius leidžia pavyzdžiai. Nuo jų ir pradėkime. Visai neseniai Lietuvoje nuskambėjo istorija, kai trys žinomi žurnalistai faktiškai buvo paskelbti nepageidaujamais prezidentūroje. Kalba eina apie atvejį, kai ši valstybės institucija labai aiškiai leido suprasti prezidento rūmuose turėjusio vykti forumo „Liublino ketvertas: idėja ir tikrovė“ organizatoriams, jog Rimvydas Valatka, Rita Miliūtė ir Vytautas Bruveris neturėtų vesti šio renginio diskusijų. Galiausiai tapo žinoma, kad šis draudimas yra ne koks atsitiktinis akibrokštas, o paties šalies Prezidento Gitano Nausėdos reikalavimas.

Deja, bet pasyviai agresyvus ir nepakantus požiūris į žiniasklaidą ir jos atstovus tampa dalimi Lietuvos politinės kultūros. Dabar jau į politinę opoziciją nueinantys *valstiečiai ir žalieji*, įgiję valdžią per 2016 m. Seimo rinkimus, irgi pademonstravo tai su kaupu. Jiems iš pat pradžių nepavyko užmegzti normalių ryšių su žiniasklaida, o vėlesni veiksmai ir iniciatyvos parodė ne tik tai, kad tuometinė nauja valdžia nemėgsta žiniasklaidos, bet ir tai, jog ji iš esmės nesupranta jos vaidmens ir funkcijų. Čia galima prisiminti tiek absurdišką iniciatyvą „subalansuoti“ informacinę erdvę, įpareigojant žiniasklaidos priemones dozuoti naujienas, atsveriant 50 proc. blogų / neigiamų žinių 50 proc. teigiamų žinių, tiek iniciatyvą leisti savo didelio tiražo laikraštį kaip atsaką visai kitai „nepalankiai“ žiniasklaidai. Ko gero, galima tik pasidžiaugti, kad niekas iš to taip ir nebuvo įgyvendinta.

Kalbant apie sudėtingus nueinančius valdžios ir Lietuvos žiniasklaidos santykius, savotiška vyšnia ant torto tapo skandalas su ištrintu Vyriausybės pasitarimo įrašu, kuriame, kaip numanoma, Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis labai nekorektiškai (o gal ir necenzūriškai) pasisakė būtent apie žiniasklaidos atstovus. Čia verta priminti, kad ir pats pasitarimas buvo susijęs su žurnalistams labai aktualių klausimų – Registro centro informacijos pateikimo žiniasklaidos atstovams apmokestinimu, kas išmušė vieną iš ramsčių po atsigauančios lietuviškos tiriamosios žurnalistikos pamatais.

Ar pasikeitusi Lietuvos valdžia pakeis ir šią neigiamą tendenciją – lieka tik spėlioti. Kita vertus, bet kokia valdžia privalo būti ypatingo žiniasklaidos dėmesio ir, kai to reikia, kritikos objektu. Demokratinėje valstybėje bet kuriuo atveju netenka kalbėti apie valdžios ir žiniasklaidos „medaus mėnesį“.

Taip pat būtų neteisinga sakyti, kad tik Lietuvoje politikai jaučia ne pačius šilčiausius jausmus žiniasklaidos atstovams. Tais pačiais 2016 m. „Oksfordo“ žodynas metų žodžiu paskelbė terminą „post-truth“ (t. y. tam tikra padėtis „po tiesos“). Šis terminas aprašo būklę, kai faktai tampa ne tokie svarbūs, kaip tam tikro pobūdžio emociškai angažuota informacija ir asmeniniai žmonių įsitikinimai. Kitaip sakant, tokioje situacijoje tiesa praranda pozicijas, o jos vietą užima tai, ką „aš manau ar tikiu esant tiesa“. Būtina paminėti, jog „Oksfordo“ žodynas pasirenka metų žodžius neatsitiktinai. Tokiais skelbiami žodžiai, kurie vienaip arba

kitaip atspindi to meto dvasią¹. Neabejojama, kad „post-truth“ išrenkant metų žodžiu 2016 m. turėjo įtakos JAV prezidento rinkimai, kuriuose pergalę šventė Donaldas Trumpas. Jo rinkimų kampanija kaip tik pasižymėjo nieko nepagrįstais emociniais pareiškimais ir manipuliavimu (kartais – melaginga) informacija.

Gana iškalingi buvo D. Trumpo santykiai su žurnalistais ir jo prezidentavimo metais. Būtent žiniasklaida iškėlė vadinamųjų netikrų naujienų (angl. *fake news*) problemą oficialios politinės komunikacijos kontekste, bet JAV prezidentas labai savotiškai permėmė šią temą ir tiesiogiai panaudojo prieš pačią žiniasklaidą. D. Trumpas pradėjo kaltinti jį kritikuojančias medijas netikrų naujienų platinimu, šitaip siekdamas diskredituoti šias žiniasklaidos priemones.

Žurnalistika – (ne) laisvės teritorija

Ankstesniame poskyryje pateikti pavyzdžiai verčia susimąstyti. Tiek Lietuvos, tiek JAV atveju kalba eina apie valstybes, kuriose žiniasklaidos ir jos laisvės padėtis yra ne pati blogiausia. Naujausiame spaudos laisvės reitinge „Press Freedom Index 2020“, kurį kiekvienais metais tradiciškai rengia organizacija „Reporteriai be sienų“, Lietuva yra 28 pozicijoje tarp 180 reitinguojamų

valstybių (tiesa, tarp Baltijos trejetuko tai yra paskutinė pozicija, nes Latvija užima 22, o Estija – 14 vietą)². JAV, kurios ilgą laiką buvo laikomos įvairių laisvių – taip pat ir spaudos laisvės – forpostu, tenkinasi tik 45 vieta. Paradoksalu, bet visa tai leidžia mums argumentuotai teigti, kad spaudos laisvės situacija Lietuvoje yra akivaizdžiai daug geresnė nei JAV.

Reikėtų akcentuoti ir dar vieną labai svarbų aspektą. Reitingo sudarytojai pažymi, kad tik 8 proc. pasaulio valstybių spaudos laisvės padėtis gali būti apibrėžta kaip gera (nei Lietuva, nei JAV į šį skaičių nepatenka), o dar 18 proc. valstybių situacija gali būti įvardyta kaip patenkinama (mūsų šalis šiuo metu yra šioje kategorijoje). Kitose valstybėse padėtis yra probleminė, sudėtinga ar net labai rimta. Palyginimui, kaimyninėje Lenkijoje (62 vieta reitinge) situacija yra probleminė, o kaimyninėje Baltarusijoje (153 reitingo vieta) – sudėtinga.

Iš esmės galime kalbėti, kad tik ketvirtadalyje pasaulio valstybių spaudos laisvė yra gerbiama ir pripažįstama kaip norma. Be to, absoliučiu spaudos laisvės forpostu negalima pavadinti nei JAV, nei Europos Sąjungos. Šiandien šį vaidmenį atlieka nebent Skandinavijos valstybės (pirmame dešimtuکه nemažai šalių iš šio regiono, o reitingo lydere išlieka Norvegija).

¹ Pavyzdžiui, 2018 m. metų žodžiu pagal „Oksfordo“ žodyno versiją tapo „toxic“ (t. y. „toksinis“, „nuodingas“). Tokio žodžio pasirinkimas gana akivaizdžiai buvo susijęs, kaip numanoma, su Rusijos specialiųjų tarnybų išpuoliu Jungtinės Karalystės teritorijoje, kai 2018 m. kovą buvo bandoma apnuodyti buvusį rusų žvalgybos agentą Sergejų Skripalį ir jo dukrą Juliją.

² Plačiau žiūrėkite: *Press Freedom Index* (2020). Prieiga per internetą: <<https://rsf.org/en/ranking>>.

Jokia paslaptis ir tai, kad spaudos nelaisvė (galime vartoti ir tokį terminą) pirmiausia susijusi būtent su politiniais aspektais. Bandytas apriboti, užvaldyti ar kitaip veikti žiniasklaidą yra viena ryškiausių politinių autoritarinių tendencijų. Labai dažnai autoritarinio valdymo veiksmai prasideda būtent nuo žiniasklaidos pavergimo. Mokslininkai Stevenas Levitsky ir Danielas Ziblattas savo garsioje knygoje „Kaip miršta demokratijos“ tarp autoritarinio elgesio standartų pateikia ir tokį: pasirengimas apribuoti oponentų – taip pat ir medijos – pilietines laisves³.

Pridėjus prie viso to jau minėtą būklę „po tiesos“, realų netikrų naujienų ir propagandos pavojų, visuomenės nuovargį dėl informacijos pertekliaus ir pan., prieš akis iškyla apokaliptinis vaizdas, pranašaujantis tikros ir kokybiškos žiniasklaidos sualėlydį ar net blogiausiu atveju mirtį. Kita vertus, neatsitiktinai sakoma, kad baimės akys didelės.

Iššūkis – nauja viltis?

Egzistuoja pavojus, kad šis poskyris gali būti panašus į žurnalistinį manifestą. Ankstesnėse teksto dalyse pateiktas rimtos probleminės situacijos vaizdas, kuris pats savaime kelia esminį klausimą – ką daryti?

Pradėsiu gal nuo to, jog profesionali žurnalistų bendruomenė dažnai gyvena baimėmis. Tų baimių nemažai – pradedant nuo to,

jog nerimta ir pramoginė informacija gali išstumti iš viešosios erdvės rimtas žinias, ir baigiant tuo, kad žurnalistų duoną šiandien gali lengvai atimti tinklaraštininkai ar vadinamieji *influenceriai* (t. y. įtakingi vieši asmenys, sėkmingai tiesiogiai komunikaujantys su auditorija socialiniuose tinkluose). Negalima teigti, jog visos šios baimės yra be pagrindo. Kita vertus, profesionaliai žurnalistikai kol kas pavyksta gana sėkmingai įveikti visus aktualius iššūkius, nors globalią padėtį, kai gera arba bent patenkinama spaudos laisvės situacija yra tik 26 proc. pasaulio šalių, sunku būtų pavadinti normalia.

Galbūt esminis teiginys tas, kad ten, kur yra iššūkiai, atsiranda ir galimybės. Netikrų naujienų plitimo ir propagandos stiprėjimo lemiamą situaciją išties sudėtinga, bet kai nepatikima informacija pradeda dominuoti – būtent patikima informacija įgyja ypatingą vertę. Ko gero, nė vienas žmogus negali gyventi nuolatinėje „po tiesos“ būklėje, nes orientacija į nepatikimą informaciją ar asmenines iliuzijas pirmiausia verčia priimti neteisingus sprendimus. Tai reiškia, kad kuo daugiau yra „informacinių šiukšlių“ viešojoje erdvėje, tuo didesnė patikimos, patikrintos ir profesionaliai parengtos informacijos paklausa.

Ironiška, bet net diktatoriai nukenčia nuo savo įvedamos informacijos kontrolės. Sužlugdę nepriklausomas žiniasklaidos priemones jie praranda alternatyvios ir kritiškos

³ Žr.: Levitsky, S., Ziblatt, D. (2018) *How Democracies Die*. Viking: UK, p. 24.

informacijos šaltinį. Kontroluojama žiniasklaida neatspindi realybės, nepateikia informacijos apie realias visuomenės nuotaikas, neanalizuoja realios ekonominės šalies būklės ir pan. Tokioje situacijoje autoritarinis lyderis lieka uždarytas savo iliuzijų erdvėje, o tai iš esmės lemia daugelio tokių režimų trapumą.

Demokratinėse valstybėse politikai negali gyventi be žurnalistų, o žurnalistams politikai ir jų priimami sprendimai išlieka vienu pagrindinių naujienų šaltinių. Žinoma, interneto laikais žiniasklaidos atstovai praranda ankstesnę esminę tarpininko tarp valdžios ir visuomenės poziciją. Šiandien politikai gali bendrauti su savo auditorija ir tiesiogiai – per socialinius tinklus ar asmeninius tinklaraščius. Tuo pat metu žurnalisto funkcija

auditorijai išlieka svarbi – jeigu jau ne kaip pagrindinio tarpininko, tai kaip asmens, kuris atlieka profesionalaus filtro vaidmenį, t. y. geba atskirti svarbią informaciją nuo nesvarbios, gali pateikti išsamų (arba bent to siekti) įvykių vaizdą, analizuoja ir paaiškina kompleksinius įvykius ar jų seką. Dabartinėje informacijos pertekliaus ir net tam tikro informacinio chaoso situacijoje tai yra net svarbiau nei tarpininkavimas tarp politikų ir visuomenės vadinamaisiais senais gerais laikais.

Apibendrinant galima pasakyti, kad žiniasklaidos lauke daug kas keičiasi (pirmiausia kalbant apie technines ir technologines galimybes), bet tam tikri dalykai išlieka nepakitę. Tarp jų ir prieštaringas bei komplikuotas, bet nenutrūkstamas ryšys tarp žiniasklaidos ir politikos.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Medijų forumas: ką diktuoja naujoji realybė?

Diskusijos „Žiniasklaida ir COVID-19 realybė“ dalyviai.

Autorės nuotr.

Žiniasklaidos priemonių diskusijas, ką joms ir jų auditorijoms diktuoja naujoji realybė, susijusi su pandemija dėl koronaviruso, pratęsė prie Kultūros ministerijos įsteigtos Medijų tarybos lapkritį virtualiai surengtas tarptautinis medijų forumas. Jame kalbėta apie pandemijos paskatintus pokyčius kuriant ir apmokestinant kuriamą turinį, vartotojų įpročių kaitą, akcentuota, jog žiniasklaidai būtina valstybės parama. Žvelgiant į ateitį pabrėžta, kad augs kokybiško turinio paklausa, didės būtinybė diegti naujoves, plėsti informacijos pasiekiamumą ir tobulinti skaitmeninius produktus.

Pandemija pažėrė pokyčių

Vienoje iš forumo diskusijų „Žiniasklaida ir COVID-19 realybė“, kurią moderavo žurnalistė Berta Tilmantaitė, dalyvavo medijų ir skaitmeninio verslo bendrovės „Media bitės“

rinkodaros vadovė Gabrielė Burbienė, „Žinių radijo“ generalinė direktorė, vyriausioji redaktorė Laima Abromaitytė, Europos žurnalistų federacijos prezidentas Mogensas Blicheris Bjerregårdas (Danija), laikraščio „Novaja gazeta“ žurnalistė Marija Epifanova (Latvija).

Žiniasklaidai šie pandeminiai metai, be abejonės, atnešė didžiulį išbandymų ir pokyčių. Kalbėtojai akcentavo, jog sunkiausias buvo pirmasis smūgis – pavasarį užklupęs karantinas. Žurnalistai pajuto didžiulį žmonių žinių poreikį, tačiau patiems teko ne tik daugiau dirbti, bet ir staigiai prisitaikyti prie pakitusių darbo sąlygų ir aplinkybių, kartu dėl sustojusios vartojimo reklamos netekus didelės dalies pajamų redakcijoms išlaikyti. Kokių priemonių ėmėsi redakcijos?

„Media bitės“ (žurnalai „Žmonės“, „Ji“, „Laimė“, „Legendos“ ir kt.) atstovė G. Burbienė pasakojo, jog po pirmo šoko suprato, kad pozityvios žinios žmonėms reikalingos ir kad pramoginė žiniasklaida ir toliau turi eiti tuo keliu – tą patvirtinusi ir skaitytojų apklausa. Pasak G. Burbienės, pavyko išlaikyti žurnalų pardavimo lygį, nors iš pradžių atrodė, kad žmonės mažiau vaikščios į parduotuves ir nebepirks žurnalų. Bendrovė ėmė diegti ir kitas skaitomumą skatinančias priemones: lankstesnę prenumeratą, specialią programėlę, kad žurnalų turinys būtų pasiekiamas ir mobiliuoju telefonu.

Krito reklamos pajamos

G. Burbienė neslėpė, kad reklamos pajamos staiga krito net apie 50 proc. Nors spaudos leidiniai gauna pajamų iš prenumeratos ir pardavimo, tai buvo rimtas finansinis smūgis ir teko atleisti darbuotojų. „Antrąją viruso bangą priimame racionaliau, šaltesniu protu, negu reagavome per pirmąją bangą, kai kilo visuotinė sumaištis. Mūsų tikslas buvo optimizuoti kaštus, kad išgyventume. Verslas neturi optimizmo dėl vartojimo ir dabar, todėl reklama labai palengva grįžta į

spaudą“, – diskusijoje kalbėjo „Media bitės“ rinkodaros vadovė G. Burbienė.

Radijas ypač pajuto išaugusį visuomenės žinių poreikį. „Žinių radijo“ vadovė L. Abromaitytė pasakojo, jog tai ir buvo didžiausias iššūkis – patenkinti auditorijos poreikius netekus dalies pajamų ir dirbant iš dalies nuotoliniu būdu. „Žinių radijas“ transliuoja garso ir vaizdas žinias, tačiau į studijas pašnekovų jau nebuvo galima pasikviesti dėl karantino, todėl virtualūs ir telefoniniai pokalbiai, o ne kaip anksčiau, interviu studijose, tapo žinių šaltiniais.

Nuostolių neišvengė ir ši bendrovė. Pavasarį užsakovai atšaukė nemažai reklamų, pajamos iš jos krito daugiau nei trečdaliu. „Žinių radijas“ rinkoje jau 20 metų, per tą laiką būta įvairių ekonominių krizių, bet joms buvo galima ruoštis iš anksto matant įvairius ženklus. O čia vos ne per vieną dieną pandemijos smūgis! Kaštai niekur nedingo – žinios nėra pigus reikalas, reikia mokėti algas, išlaikyti siųstuvų tinklus ir kita. Iš pradžių išgyventi padėjo ilgalaikiai projektai. Krizės metu atsirado ir sprendimas pereiti į alternatyvią platformą, nes, populiariai kalbant, šiais laikais laikyti visus kiaušinius viename krepšyje yra pernelyg rizikinga. Nutarėme susikurti skaitmeninę „Patreon“ platformą. Kol kas tai tik pati pradžia, žiūrėsime, kaip seksis kurti alternatyvų turinį – antrą produktą, dirbti papildomai, nes *monetizuoti* žinių Lietuvoje dar niekas nėra bandęs“, – apie naujoves forume pasakojo L. Abromaitytė.

Išsiplėtė skaitytojų ratas

Iš Rygos su forumo dalyviais bendravusi nepriklausomo Rusijos internetinio portalo

„Novaja gazeta“, kuris skirtas Baltijos šalių rusakalbiams gyventojams, žurnalistė M. Epifanova patvirtino, jog labai išaugo informacijos poreikis. Redakcijos žurnalistai dirba visose trijose šalyse, gausiausios pajėgos – Lietuvoje. Jiems teko nelengvas uždavinys – gausių oficialių valdžių pranešimų vertimai iš valstybinės kalbos visose šalyse ir jų operatyvius publikavimas portale.

Praėjus pirmai sumaišties bangai, pasak M. Epifanovos, palaipsniui imta pastebėti, kad žmonės pavargsta nuo juos visą parą bombarduojančios informacijos apie viruso grėsmę, todėl žurnalistai ėmė stengtis pateikti kuo daugiau gerų istorijų, pozityvių naujienų apie sėkmingus verslo sprendimus, kilnų savanoriavimą, medicinos mokslo pasiekimus ir kita.

„Džiaugiamės, kad net ir pasikeitus auditorijos elgsenai skaitytojų ne sumažėjo, o padaugėjo. Turėjome išlaikyti savo lygį taikydami naujus formatus, pradėjome rodyti trumpus filmukus, rengiame internetinius pokalbius „Zoom“ platformoje“, – patirtimi dalijosi M. Epifanova. Ji nesiskundė dėl finansinių nuostolių, priešingai, nedidelė bendrovė generavo net didesnes pajamas negu iki pandemijos. „Nuostolių patyrėme tik pavasarį, bet ne tiek daug, kaip kolegos, nes mes maži ir, be to, pripratę gyventi finansinio nestabilumo sąlygomis. Tad ta krizinė padėtis mums nebuvo dramatiška. Kelios Europos nevyriausybinių organizacijos paskelbė apie paramos nuo COVID-19 nukentėjusiai žiniasklaidai fondus, kreipėmės į juos ir gavome paramą. Tai ir padėjo mums išgyventi, kol ieškujome kitų pajamų šaltinių. Stengiamės bendradarbiauti su auditorija,

rengiame įvairias kampanijas, susikūrėme naują paskyrą socialiniame tinkle ir jaučiame, kad esame kaip niekada reikalingi skaitytojams. Kartais ilgalaikėje perspektyvoje neigiami dalykai virsta teigiamais“, – optimizmu spinduliavo rygietė žurnalistė.

Žiniasklaidai būtina parama

Profesionalūs žurnalistai pandemijos apimtam pasauliui kaip niekad būtini, nes tik jie gali pateikti visuomenei tikslus faktus, atspindėti realią situaciją, profesionaliai informuoti apie tai, kas vyksta.

Vis dėlto žiniasklaida, esant tokiai krizei, neišsivers be valdžios pagalbos, kuri turi būti suinteresuota išlaikyti stiprų savo tarpininką su visuomene, kad būtų užtikrinta informacijos sklaida. Europos žurnalistų federacija turi 44 narius, pagalba žiniasklaidai įvairiose šalyse skiriasi. Pasak federacijos prezidento M. Bjerregårdo, vienaip ar kitaip žiniasklaidai krizės metu padedama: užsakoma valstybės pranešimų reklama, mažinami spaudinių pristatymo kaštai, išmokamos tiesioginės kompensacijos. Pavyzdžiui, Danija iš valstybės išdo kompensavo žiniasklaidai 60–70 proc. prarastos reklamos, Ispanija sumažino pridėtinės vertės mokesť, Islandija įsteigė 4 mln. eurų paramos fondą, Nyderlanduose smarkiai padidintas finansavimas tiriamajai žurnalistikai, palengvinta mokesčių našta Latvijoje, Estijoje, Švedijoje.

Anot žurnalistų federacijos vadovo, vis dėlto tai tik trumpalaikė pagalba. Žiniasklaidai išgyventi ir sutvirtėti, kad ji galėtų atlikti savo misiją visuomenėje, reikėtų ilgalaikių paramos priemonių. Ypač į sunkią padėtį

Europos žurnalistų federacijos prezidentas Mogensas Blicheris Bjerregårdas (Danija).

yra pakliuvę laisvai samdomi žurnalistai, kurių Europos šalyse labai daug (nuo 35 iki 50 proc. žiniasklaidos rinkoje), ir jie nebeišgyvendami gali išeiti dirbti į kitas sritis ir nebegrįžti į žiniasklaidą.

Svarbiausia misija – tarnauti piliečiams

M. Bjerregårdas apgailestavo, kad Europos Sąjungos institucijose, nepaisant nuolatinių raginimų ir prašymų, labai lėtai kuriama paramos žiniasklaidai strategija. „Būtina sukurti stabilų žiniasklaidos atsigavimo planą, bet tai sunki užduotis, įvertinant ir konkurenciją tarp pačių žiniasklaidos priemonių.

Žiniasklaida yra nusivylusi, kad toks planas nėra iki šiol parengtas, nes išgyventi privačioms medijoms, ypač vietinėms, kurios priklausomos nuo reklamos išteklių, labai sunku“, – sakė Europos žurnalistų federacijos vadovas.

Daugiau pažadų, o ne realios paramos yra kol kas sulaukusi ir Lietuvos žiniasklaida. „Prastovų kompensavimu mums pasinaudoti neteko, nes dirbome. Pašto sprendimai mažiau apmokestinti spaudos pristatymą į atokiausias vietas padės išlaikyti spaudinių tiražą. Su kitomis žiniasklaidos priemonėmis kreipėmės į Prezidentūrą, Vyriausybę, prašėme kompensuoti prarastas reklamos pajamas, lyg ir buvo atėję tokių pažadų iš Prezidentūros, bet kol kas kalbos ir liko kalbomis. Tikimės, kad visgi mūsų problemos bus išgirstos“, – sakė „Bitės media“ atstovė G. Burbienė.

Prastovomis nesinaudojo ir žinių žurnalistai, nes, esant tokiam informacijos poreikiui, apie tai nebuvo nė kalbos. „Iš valstybės nieko negavome, gelbėjo privačios iniciatyvos. Mes svarstome išgyvenimo klausimus, o ne apie pelną“, – kalbėjo „Žinių radijo“ vadovė L. Abromaitytė.

Forumo metu klausytojai domėjosi, ar žiniasklaidos priemonių atstovai nemanantys, kad valdžios skiriama parama, pavyzdžiui, per viešinimo pinigus, gali paveikti ir pateikiamos informacijos turinį. Tai ypač jaučiama vertinant regionų žiniasklaidą. Pasak pašnekovų, valstybėje platinama mokama socialinė reklama ar finansinė parama kitomis formomis tokiu sunkiu metu nėra blogis, bet svarbu pačioms redakcijoms, žiniasklaidos verslui išlaikyti savo poziciją ir išlikti

nepriklausomam. Atskirti redakcijas nuo reklamos, tvirtai apibrėžti įsipareigojimus sutartyse ir jų laikytis, ieškoti įvairių finansavimo šaltinių, griežtai paisyti etikos – tokie kolegų patarimai.

Pasak M. Bjerregårdo, valstybės turi suprasti, kad parama žiniasklaidai – tai parama demokratijai, nes sveikai visuomenei reikalingas nuomonių pliuralizmas, etiška, profesionali žiniasklaida. Aišku, tiek politikai, tiek verslo oligarchai net tokiu sunkiu metu neatsisako savo užmojų valdyti ir savo tikslams panaudoti žiniasklaidą, ypač tai juntama Rytų Europos šalyse. Tad tokiomis sąlygomis itin aktualus žiniasklaidos nepriklausomybės išsaugojimo klausimas, ji turi būti etiška, neišduoti pagrindinio savo principo – tarnauti piliečiams.

Laisvieji žurnalistai: kaip juos išsaugoti?

Medijų forume plačiau diskutuota apie laisvųjų žurnalistų padėtį, paramą jiems pandemijos metu – tokių klausimų pateikė forumo klausytojai.

M. Bjerregårdo teigimu, tai labai sunkus klausimas, daug laisvųjų žurnalistų jau neliko. Jie perėjo dirbti kitur, nes, prezidento nuomone, gali išlikti tik skiriant valstybės paramą. Visuomenė turi suprasti, kad ir „freelanceriams“ būtina užtikrinti jų egzistavimą, sustiprinti ir jų autorines teises. Pagalbą laisviesiems žurnalistams komplikuoja griežtos ir sudėtingos konkurencijos sąlygos Europos Sąjungos šalyse, kai vienas dirbantis nuomonės formuotojas traktuojamas kaip įmonė, o ne laisvai samdomas žurnalistas, darbuotojas.

Laisvieji žurnalistai nukentėjo ir Lietuvoje – redakcijos krizės metu pirmiausia bandė apsaugoti savo darbuotojus, užtikrinti jų darbo stabilumą, todėl sutarčių su laisvai samdomais darbuotojais smarkiai sumažėjo. Vis dėlto pastaruoju metu jie esą vėl grįžta į redakcijas – tiek spaudos leidinių, tiek radijo, nes tokių bendradarbių poreikis medijose išliko. Kokia bus jų ateitis – priklausys nuo redakcijų pajamų.

Optimistiškiau kalbėjo rygietė žurnalistė M. Epifanova: „Mūsų redakcija – maža komanda, todėl mes daugiausia ir bendraujame su laisvai samdomais žurnalistais. Kadangi auditorijos informacijos poreikiai padidėjo, išplėtėme ir laisvųjų nuomonės formuotojų ratą, galime jiems mokėti net daugiau negu iki pandemijos.“

Auditorija reikalauja kokybės

Medijų forume svarstyta, kaip pati visuomenė galėtų padėti žiniasklaidai. Galbūt praverstų sutelktinio finansavimo platformos ar kitos priemonės siekiant, kad politikai ar oligarchai negalėtų manipuliuoti parama valstybės lėšomis.

M. Bjerregårdas pastebėjo, jog gana viltingai nuteikia Skaitmeninių paslaugų įstatymas, kuris turi būti priimtas Europos Sąjungoje artimiausiu metu, nors jo parengimas stringa dėl labai skirtingų šalių interesų. Anot jo, internete žiniasklaida yra sukūrusi ir kuria daugybę duomenų, už kuriuos grįžtamuoju būdu negauna jokių pajamų. Tuo naudojasi žiniasklaidos turinį generuojantys tokie interneto platformų milžinai, kaip „Google“, socialiniai tinklai. Susigrąžinusi tas lėšas žiniasklaida gal išėitų iš nuolatinio prašytojo

paremti padėties. Kalbama apie internetinę narystę, licencijas, vaučerių sistemą ir kt. Tam palanki ir tendencija visuomenėje – žmonės vis labiau nori kokybiškos žurnalistikos ir yra pasirengę už ją mokėti.

Kokybiško turinio ilgisi ir Lietuvos skaitytojai, kurių nebetenkina nuo socialinių tinklų nukopijuotos žinutės, publikuojamos žiniasklaidos priemonėse. Auditorijos lūkesčiai išaugo, o žurnalistų galimybės juos tenkinti pasunkėjo.

„Pavasarij žmonės nebenorėjo kalbėti, fotografuoti, filmuoti dėl karantino apribojimų. Esant tokiai situacijai, mūsų skaitytojai buvo tolerantiški „Zoom“ platformų pokalbiams, kai kada ir nuotraukoms iš archyvų, tačiau praėjus laikui žurnalų auditorija nori kokybiško

turinio. Pagrindinis iššūkis – kaip tai padaryti turint mažiau darbuotojų ir esant karantino apribojimams.

Vadinasi, svarbu ieškoti naujų formų ir platformų, pasiekti auditoriją. Saugodami spaudą, tobuliname savo skaitmeninius produktus – tą ir toliau darysime. Kokybiškos laisvalaikio žiniasklaidos priemonės krizės sąlygomis auga, tai rodo pasaulio žiniasklaidos patirtis“, – mintimis dalijosi „Media bitės“ atstovė G. Burbienė.

Pasak ir kitų medijų forumo dalyvių, skaitytojai ilgisi originalaus turinio, patikimų žinių, įvairių nuomonių. Kita vertus, kokybiškai parengtas žiniasklaidos turinys atitinkamai turi ir savo kainą.

Parengė Jolanta Beniušytė

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Kas dešimtą žiniasklaidos priemonę valdo politikai ir valstybės tarnautojai

44 politikai, valstybės tarnautojai ir jų sutuoktiniai 2019 m. Lietuvoje valdė kas dešimtą žiniasklaidos priemonę (101). Iš viso pernai šalyje veikė 1 125 skirtingi leidiniai, televizijos, internetiniai portalai, radijo stotys bei naujienų agentūros, skelbiama atnaujintoje žiniasklaidos stebėsenos svetainėje www.stirna.info.

Per dešimtmetį žiniasklaidos priemones valdančių politikų ir tarnautojų bei jų sutuoktinių skaičius išaugo beveik dvigubai – 2010 m. tokių asmenų buvo 27. Paprastai jie yra regioninės žiniasklaidos savininkai, o išrinkti į Seimą ar savivaldybių tarybas ir toliau valdo žiniasklaidos priemones.

2019 m. su žiniasklaida buvo susiję 9 Seimo nariai, 18 tarybų narių iš Vilniaus miesto, Kelmės, Kėdainių, Mažeikių, Lazdijų, Šalčininkų, Telšių, Plungės, Raseinių, Radviliškio, Tauragės, Ukmergės, Utenos ir Zarasų rajonų savivaldybių, 1 savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas, 1 europarlamentaras bei 6 anksčiau rinkimuose kandidatavę politikai.

Pernai žiniasklaidos priemones valdė 6 Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos atstovai (13 priemonių), 5 Lietuvos socialdemokratų partijos atstovai (17 priemonių), po 4 Darbo partijos (22 priemonės), Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų

(4 priemonės) bei Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos (4 priemonės) atstovus ir po 2 Lietuvos liberalų sąjūdžio (3 priemonės) bei partijos „Tvarka ir teisingumas“ (5 priemonės) atstovus.

Žiniasklaidos priemonių turėjo ir po vieną asmenį, kandidatavusį su Lietuvos laisvės sąjunga (3 priemonės), Lietuvos laisvės partija (1 priemonė) bei visuomeniniais rinkimų komitetais „Kitaip“ (2 priemonės), „R. Šimašiaus komanda „Už Vilnių, kuriuo didžiuojamės!“ (2 priemonės), „Už geresnę ateitį Marijampolėje“ (1 priemonė), „Už geresnį gyvenimą visiems“ (1 priemonė), „Už vieningą Kelmę“ (2 priemonės) ir „Vieningi Zarasai“ (1 priemonė).

„Džiaugiuosi, jog valstybės institucijos suteikia vis daugiau duomenų apie žiniasklaidos savininkus ir finansavimo šaltinius, o žiniasklaidos atstovai vis dažniau siekia veikti skaidriai. Tikiuosi, artimiausiu metu išvysime ir seniai lauktą viešojo sektoriaus

kuriamą svetainę VIRSIS, kuri turėtų įnešti dar daugiau skaidrumo į žiniasklaidos pasaulį“, – sakė „Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovas Sergejus Muravjovas.

Nuo 1996 m. iš viso 53 politikams bei valstybės tarnautojams priklausė 90 žiniasklaidos priemonių. Tuo metu per šį laikotarpį politikų ir valstybės tarnautojų sutuoktiniams (11) iš viso priklausė 24 žiniasklaidos priemonės.

Lietuvoje žiniasklaidos priemonių skaičius nuolat auga: 2010 m. jų užregistruota 764, 2015 m. – 1 027, o 2019 m. – 1 125.

Svetainėje STIRNA.INFO teikiama informacija apie žiniasklaidos priemonių savininkus yra surinkta iš LR kultūros ministerijos ir

Lietuvos radijo ir televizijos komisijos, taip pat – iš Vyriausiosios rinkimų komisijos bei Valstybinės tarnybinės etikos komisijos skelbiamų duomenų.

Svetainėje taip pat pateikiami sugretinti duomenys ir informacija apie 2012–2016 m. ir 2016–2020 m. kadencijos Seimo narius, 2015 m. ir 2019 m. išrinktus savivaldybių tarybų narius, 2016–2019 m. vadovaujančias pareigas ėjusius valstybės tarnautojus ir visus nuo 1992 m. LR rinkimuose kandidatavusius asmenis, valdančius žiniasklaidos priemones.

Informacija apie žiniasklaidos priemonių savininkus surinkta 2020 m. sausio mėnesį.

**„Transparency International“
Lietuvos skyriaus informacija**

Meno kūrėjai
ne prašo,
o padeda
visuomenei –
vyksta
natūralūs
mainai

Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentas Jonas Staselis.

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Jolanta Beniušytė

Lygiai prieš ketvirtį amžiaus įkurtos Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prezidentu šiemet išrinktas žinomas fotomenininkas Jonas Staselis. Asociacija yra savarankiškų kūrybinių organizacijų bendruomenė, atstovaujanti kūrėjams, skatinanti tarpusavio bendradarbiavimą, inicijuojanti menininkų ir politikų disputus dėl kultūros politikos raidos.

Meno kūrėjams ir kultūrai šiuo metu ne patys geriausi laikai. Kokius tikslus išsikėlėte sau atėjęs vadovauti asociacijai?

Kuo gyvena asociacija, menininkai, man nebuvo naujiena, pats vadovavau meno kūrėjų organizacijai, buvau asociacijos tarybos nariu, su buvusiu vadovu Kornelijumi Plateliu sprendėme nemažai aktualių dalykų, važiuodavome ir į tarptautines konferencijas. Mano vidinė motyvacija ir vienas iš pagrindinių tikslų, kodėl aš atėjau, yra siekis pakeisti visuomenės ir politikų, sprendimų priėmėjų, nuomonę apie meno kūrėjus, tarp kurių ir žurnalistai. Pagrindinė mintis – meno kūrėjai nėra nuolatiniai paramos prašytojai ir gavėjai. Jie prisideda prie visuomenės tobulėjimo, sąmoningumo, kritinio mąstymo ugdymo, reiškinį suvokimo proceso, kad galėtume prisitaikyti ir jaustis saugūs greitai ir dinamiškai besikeičiančiame pasaulyje. Menininkai įpratę patirti neapibrėžtumo būseną ir tai jų netrikdo. O dalis visuomenės jaučiasi priešingai – nestabilumas, neaiškumai dėl ateities glumina, yra nesuprantami. Tad viena menininkų misijų – kiekvieno individualiai ir visų – padėti, išmokyti visuomenę priimti tą neapibrėžtumo būseną neaišku kur lekiančiame mūsų pasaulyje. Meno kūrėjas padeda visuomenei, o ne prašo – vyksta natūralūs mainai. Kūrėjas – ne paramos prašytojas ar gavėjas, o naudą visuomenei teikiantis subjektas: ne tik keliantis klausimus, kartais ir nepatogius, tačiau būtinus, bet ir skleidžiantis žinias, sprendimus, tikėjimą ir pasitikėjimą. Mes kiekvienas galime tai daryti savo aplinkoje, pagrįsdami tai savo pavyzdžiais ir darbais.

Ką kūrėjui suteikia narystė kūrybinėje organizacijoje?

Žurnalistų seminare Klaipėdoje pradėdavo kolegė, pabuvojusi pirmą kartą tarp profesionalų, klausė, kaip galėtų įstoti į žurnalistų sąjungą. Akys šviečia, matyti, kad žmogus nori tobulėti, būti bendruomenėje, kuri jai duoda naudos, nes bendraminčių rate gali pasitarti, atpažinti savo gebėjimus, sulaukti geranoriškų pastabų, sužinoti atsakymus į rūpimus klausimus. Kūrybinės bendruomenės, turinčios vertybinius pagrindus ir ilgalaikius tikslus, yra labai svarbios kūrėjams. Socialinėse medijose žmonės išsiskaidę į informacinius burbulus, kurie dažnai būna pikti ir nepakantūs, o tarp savų kiekvienas jaučiasi socialiai saugus, nėra vienišas, atsiskleidžia, ima kurti, plėtoja savo kūrybingumą. Juk šiandien labiausiai ir trūksta pasitikėjimo savimi.

Kultūros taryboje yra dvi strateginės meno kūrėjų finansavimo kryptys: meno kūrėjų organizacijų (dailininkų, rašytojų, kompozitorių, fotomenininkų, teatro, žurnalistų ir kitų) ir viešųjų įstaigų, veikiančių kultūros lauke. Pastarosios gal lankstesnės, vikresnės veiklos požiūriu, nes neturi daug narių, nereikia ilgai derinti projektų, tačiau šios įstaigos neturi ilgamečio tęstinumo. Nėra jokių garantijų, nes, keletus metus skyrus lėšų jų strateginiams kultūros plėtros tikslams įgyvendinti, vieną dieną jų gali nelikti. Ir šiuo atveju nėra jokios atsakomybės. O didžiosios meno kūrėjų asociacijos, turinčios daug įvairaus amžiaus, skirtingo kūrybinio aktyvumo narių, puoselėjančios savo vertybes ir tradicijas, atsakomybės standartus, sudaro tam tikrą socialinę terpę, kurioje gali rasti ir ugdytis stiprūs nauji kūrėjai.

Kokios meno kūrėjo pareigos ir privilegijos?

Meno kūrėjo statusas nepriklausomam žurnalistui, kūrėjui, publicistui pirmiausia yra kūrybinės veiklos įvertinimas, kartu laiduojantis tam tikras valstybės socialines garantijas. Pavyzdžiui, jei neturite nuolatinį darbo santykių ir neuždirbate pakankamai lėšų pensijai kaupti ar socialiniam draudimui sumokėti, finansiškai padeda valstybė. Dar yra suteikiamos kūrybinės prastovos (kai per pastaruosius tris mėnesius neuždirbote nė minimalios algos ir neturėjote darbo santykių) ir kartą per dvejus metus gali būti išmokėta savotiška socialinė stipendija.

Vienas iš svarbesnių asociacijos uždavinių – sumažinti autorinius mokesčius iki individualios veiklos mokesčių, kad meno kūrėjai nepardavinėtų savo kūrinių kaip daiktų. Veikdamas pagal individualios veiklos pažymą žurnalistas kūrėjas parduoda savo kūrybinį darbą – straipsnį tarsi daiktą, tarkim, kaip kokią kėdę. Leidėjas, nupirkęs straipsnį žurnalui, dar panaudoja jį portale ar perduoda kitam leidėjui. Šiuo atveju autoriui turėtų būti papildomai sumokama. O jei pardavei daiktą? Tada papildomai autoriui mokėti jau niekas nebepivalo, nes jūsų parduota „kėdė“ nėra autorinis kūrinys, kurio antrinis ir pakartotinis panaudojimas bei atlygis už tai būna aptariamai autorinėje sutartyje. Neatsižvelgiant į tai, kiek žmonių papildomai skaitys jūsų straipsnį, t. y. sėdės ant tos kėdės, jūsų honoraras liks toks pat. Tikimės, kad pavyks įtvirtinti laikmetį atitinkančias nuostatas numatomoje keisti su meno kūrėjais susijusioje įstatyminėje bazėje.

Kodėl menininkų kūrėjų balsas neskamba visuomenės darbotvarkėje ypač dabar, kai gyvename krizių laikais?

Taip, menininkų balsas tylokas, galbūt tam įtakos turėjo visuomenę užvaldęs politkorektiškumas, pristabdęs atvirą, nestandartinę raišką, kad visuomenė sureaguotų ir susimąstytų, kaip vyksta vertybių sistemos transformacija. Meno galia didelė – tai lyg visuomenės sąžinės giluminis varpas, kuris suvirpina, priverčia susimąstyti, kas mes esame ir kur einame. Laisvi kūrėjai, kuriems nereikia vaikščioti su ištiesta ranka, gali padaryti išties daug. Menas atneša visuomenei galimybę kūrybiškai išspręsti bet kurią susidariusią situaciją, pasiūlo veiksmų planų variantus – ir žmogus pasirenka. Mes dalijamės savo patirtimi, žiniomis. Net kasdienėje gyvenimo situacijoje galima tuo pasinaudoti – lyg sprendimų receptu. Menininkų dalijimasis savo patirtimi labai uždega jaunimą – teko tuo įsitikinti pagal Lietuvos meno kūrėjų asociacijos prieš penkerius metus organizuotą AKIM projektą važinėjant po Lietuvos mokyklas. Dažnai kūrėjams būdingas tam tikras maginis mąstymas, jie kaip vizionieriai įvertina praeitį, dabartį ir bando nuspėti ateitį, turi galimybę stebėti visuomenę šiek tiek atsitraukę nuo to kasdienio voverės bėgimo rato. Kūrėjas stebi iš šono ir pasirengęs perspėti, kur visuomenės gyvenime užsidega raudonos lempučių, dažnai tai daro perkeltinėmis prasmėmis. Sakydamas tiesiai šviesiai gal neužkabintų žmogaus, nes perduotų jau suformuluotą mintį, o ne klausimą, verčiantį susimąstyti. Tada ir gauname tą neapčiuopiamą meno ir kultūros naudą, savotiškų intelektualinių vitaminų.

Dosjė

Jonas Staselis jau beveik du dešimtmečius vadovauja VšĮ Lietuvos spaudos fotografų klubui. Jis yra dirbęs dienraščių „Lietuvos rytas“ ir „Laikinoji sostinė“, žurnalų „Moksleivis“ ir „Žmonės“ fotokorespondentu, 2007–2009 m. buvo LŽS pirmininko pavaduotojas, nuo 2019 m. – Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos pirmininko pavaduotojas. Anksčiau yra buvęs Lietuvos kultūros ir meno tarybos pirmininku, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo tarybos pirmininku, Lietuvos fotomenininkų sąjungos pirmininku, Europos menininkų tarybos (ECA) nariu ir išdininku. Daugiau nei dešimt metų buvo asociacijos LATGA tarybos nariu. Nuo 2020 m. Lietuvos meno kūrėjų asociacijos deleguotas LRT Tarybos narys.

Kūrybinė J. Staselio veikla: fotožurnalistikos festivalio „Vilniaus fotografijos ratas“ vadovas ir žurnalo „Fotografijos ratas“ redaktorius nuo 2007 m., „World Press Photo“ fondo „Joop Swart Masterclass“ nominavimo komiteto narys (2007–2019), projekto (konkursas, paroda, metraštis) „Lietuvos spaudos fotografija“ vadovas (2001–2020).

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

ina butų įvairių kaip kompiuterių
kinių, dalykų viziją, užsibrėžtą
kį, kuriuo žmogus kiekviename
venimo žingsnyje vadovaujasi“

Max Scheler

Žinios svarbu, bet dar svarbiau – gebėjimas jomis naudotis

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė: „Vertybės žurnalistikoje – kaip atrasti ir nepasiklysti“ – tokia tema šiemet su kolegomis kalbėta seminare Biržuose. Jolantos Beniušytės nuotr.

Daiva Červokienė

Šiemet Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Vinco Kudirkos premija įteikta kultūros žurnalistei, kultūrologei, monografijų ir dokumentinių filmų autorei Ritai Aleknaitei-Bieliauskienei. Prestižinė žurnalistų premija kolegei teko už meninės publicistikos darbus: dokumentinius filmus „Žmogus su laiko žyme. Kompozitorius Vytautas Laurušas“, „Dainos galia. Chorų dirigentas Lionginas Abarius“, „Žiemgalos dainius. Algimantas Vincentas Raudonikis“, „Scenos qžuolas. Jonas Stasiūnas“ ir monografiją „Žiemgalos dainius. Algimantas Vincentas Raudonikis“. R. Aleknaitė-Bieliauskienė kelis dešimtmečius bendradarbiavo kultūrinėje spaudoje, rengė ir vedė kultūrinės televizijos ir radijo laidas.

Nors esate kultūrologė, daug metų dirbate, bendradarbiavote žiniasklaidoje. Esate pavyzdys, kad žurnalistikoje savo vietą atranda ir įvairių kitų specialybių atstovai.

Čia susiduriame su esmine – specializacijos ir turinio žurnalistikoje – problema. Rašiau pagal savo specialybę, gal tik iš didelio bado rašyčiau apie mašinų ūkį. Aš šios srities neišmanau, neturiu kompetencijų, tai nebūtų profesionalu. Manau, dabar viena iš esminių bėdų – žurnalistai mažai specializuojasi. Dažnai tenka girdėti radijo laidose: dvi kūmutės plepa apie viską – nuteisia, išteisina, apvagina. Nesigilindamos į esmę, neturėdamos kompetencijos vertina meno kūrinis, menininkus, juos išgarsina kaip visose pasaulio operose dainuojančius, vadina primadonomis, pasaulyje labai žinomais ir pan. O kokiais kriterijais remiamasi? Juk žmonės tiki tuo, kas parašyta, kas per radiją pasakyta.

Jums vertinti meną ir menininkus lengviau negu žurnalistinių specialybių absolventams. Ar neįtariate specifinių žurnalistikos žinių stygiaus?

Visko reikėjo mokytis ir iki šiol mokausi. Visada galima rasti tinkamos literatūros, mokytis iš sutiktų kolegų, dirbančių įvairiose žiniasklaidos priemonėse. Buvau ir esu labai dėkinga redakcijose dirbusioms stilistėms, kalbos konsultantėms. Jų pastabos nuolat vertė tobulinti raišką. Kalbos subtilumų mokiausi iš „Literatūros ir meno“ kalbos redaktorės Irenos Babiliūtės, „Dienovidžio“ kalbos redaktorės, šviesios atminties Vincentos Velžytės. Rengdama įvairaus pobūdžio radijo laidas, pasiklioviau Audronės Žiūraitytės, Elenos Kurklietytės-Bubnienės patarimais, o radijo, televizijos muzikinių laidų rengimo ir

vedimo įgūdžiai atsirado bendradarbiaujant su Julija Adamkevičiene, Gražina Daukšaitė ir kitais geranoriškais režisieriais, redaktorais, operatoriais. Tai buvo pagrindai, vėliau pravertę kuriant scenarijus, atliekant vaizdo siužetų montavimo bei įgarsinimo darbus, net fotografuojant straipsniams reikalingus objektus. Nesu įsitikinusi, kad specializaciją patvirtinantis diplomats visada yra pozityvios veiklos garantas.

O kaip į Jūsų gyvenimą atėjo žurnalistika?

Tėvų namuose buvo didelė biblioteka, mama mėgo rašyti, jos eilėraščiai buvo spausdinami spaudoje. Išėjusi į pensiją ji net pradėjo dirbti „Panevėžio tiesos“ redakcijoje, bendravo su Vilniaus žurnalistėmis. Nuo mokyklos laikų tarp mano gaidų visada buvo ir savaitraštis „Literatūra ir menas“. Studijuojant Lietuvos konservatorijoje (dabar – LMTA) rašyti skatino muzikos literatūrą dėstęs profesorius Juozas Gaudrimas, redagavau (pakaitomis su Giedriumi Kuprevičiumi) konservatorijos sienlaikraštį. Tačiau tėtei anksti mirus, teko mokytis ir dirbti, padėti išlaikyti studijuoti pradėjusį brolių. Todėl pasibeldžiau ir į redakcijas.

Pirmąjį nedrąsų straipsnelį apie jaunų muzikų koncertą Vilniuje 1964 m. nunešiau į „Tiesos“ kultūros skyrių. Vėliau pabiro kuklūs, bet man reikšmingi straipsniai apie muzikos festivalius, muzikos kultūros istoriją, muzikos švietimą bei kritiką.

Koks laikas kūrybinėje karjeroje Jums kaip žurnalistei buvo svarbiausias?

Tikriausiai pati pradžia, pasiryžimo metai. Bendradarbiau su „Vakarinių naujienų“

(skyrtaus redaktorai J. Godunavičienė, J. Kirčila), „Tiesos“ (D. Šniukas, I. Litvinaitė-Avyžienė), „Literatūros ir meno“ (vyr. redaktorai A. Drilinga, A. Šlepikas, G. Bleizgys, K. Platelis), „Dienovidžio“ (A. Žemaitytė) redakcijomis. Buvo laikas, kai kone kas savaitę savo pavarde ir pseudonimu parašydavau po laikraščio puslapį, vasaros metu – po du puslapius. Su žurnalistų grupe teko lankytis daugelyje kultūros paveldo objektų Lietuvoje, parengta daug reportažų, pokalbių ir kitų straipsnių. Įdomūs metai buvo rengiant ir vedant televizijos laidas, ypač muzikinį žurnalą „Tonika“. Vėliau temų ratas prasiplėtė pradėjus bendradarbiauti laikraštyje „Savininkas“.

Įdomi patirtis – „Seimo kronikos“, vaizdo filmai, kurie buvo atsikuriančios Lietuvos

2020 m. LŽS Vinco Kudirkos premijos laureatė Rita Aleknaitė-Bieliauskienė. Autorės nuotr.

istorijos fragmentai: LR Seimo darbas, pirmasis Pasaulio lietuvių forumas, Signatarų namų restauravimo peripetijos, Lietuvos ir Ukrainos prezidentų susitikimai, ambasadų atidarymai...

Kaip manote, ar šiuolaikinėje žiniasklaidoje kultūrai skiriama pakankamai dėmesio?

Deja, kultūros aktualijos išnyko iš svarbiausių dienraščių puslapių. O problemų tikrai daug. Tiesiog piktna tai, kad žurnalistai kalba apie kultūrą (o paskui juos – politikai, pretendentai į ministrus) nesuvokdami jos esmės. Kasdien girdžiu tvirtinimus, kad menas tai jau ir yra kultūra!

Turbūt per mažai apie kultūrą ir meną kalbama vidurinėje ir aukštojoje mokyklose, ypač būsimiesiems žurnalistams. Daug problemų žiniasklaidos valdymo sistemoje. Laikraščio turinys formuojamas nuo pačios idėjos, vizijos. Kuriamą strategiją matome vos paėmę spaudinį į rankas. Nesuvokiama ar ne taip suvokiama vertybinė turinio prasmė, nes įsikiša partijos, įvairūs verslo interesai. Vis keičiasi finansavimo modeliai. Leidiniai, internetiniai portalai tarsi „aptarnauja“ tam tikras skaitytojų grupes, tik vieno kito turinys atliepia aukštesnius vertybinius kriterijus. Dauguma – *pupyčių* puslapiai: apie garnyrą, be garnyro, sporto pietūs, Lietuvos puodai, pasaulio puodai... Nekeliamas visuomenės vertybinio mąstymo lygis, dėl populiarumo prisitaikoma prie *dvasios lumpenų*, kaip juos pavadino Marius Kundrotas. Ryškiausias to pavyzdys – dabartinės LRT, kuri išlaikoma už mokesčių mokėtojų pinigus, politika. Mano nuomone, ji pragaištinga Lietuvai. Patys atlieka apklausas, norėdami įsitikinti, ar vis dar yra kartu

su liaudimi, kad, gink Dieve, nepakiltų aukščiau kieta, plikai skusto vyruko... Vis siekiama numarinti rajoninius *storuosius žurnalus*, kuriuos leidžia atsidavę žmonės, surenkantys daug kraštotyrinės medžiagos, skatinantys kurti vietinius literatus, išjudinantys mokytojus, bibliotekininkus. Merdi, tik šviesuolių leidėjų pastangomis egzistuoja dalis kultūrinės spaudos.

Tad šiandienos žiniasklaidą vertinate labai kritiškai?

Jau kalbėjau apie turinį ir kompetencijos stygių. Tai dažniausiai ir bado akis. Seniai radijo laidoje skambėjo labai geri kompozitoriaus G. Kuprevičiaus pamąstymai apie vertinimo kriterijus: *prastą* ir *paprastą*. Tas prastas dabar vyrauja. Kad ir buvusi šeštadieninė radijo „Kultūros savaitė“. Jeigu diplomuotas žurnalistas kirčiuoja Čechovas, Nėsvyžius, baletu „Giselle“ [sk. Žizel] pavadinimą radijo laidoje perskaito „Gizelė“, akivaizdu – negerai, intelekto, kultūros pažinimo spragos pernelyg didelės. Žaviuosi žurnalistais, kurie laikui bėgant sėkmingai šias spragas lopo, raštingai padeda vertinti meno kūrybą. Vis dėlto prisiminus universalus žurnalisto sąvoką reikėtų paminėti ir technologinius dalykus. Ta žurnalistikos dalis tikrai atrodo geriau nei bet kada anksčiau: vis daugiau jaunų žmonių moka užsienio kalbą, jiems paklusnios informacinės technologijos. O turinys? O kalbos kultūra, pagarbos žmogui, tautai ir savo valstybei ugdymas? Juk yra radijo laidų, kuriose girdi tik angliškus terminus arba kūrinių pavadinimus svetima kalba. Gal verta prisiminti ir Vincą Kudirką, kuris rašė: „Šiandien, žiūrėdamas į anas jau seniai prabėgusias valandas, įsitikinau: 1) kaip baisiai

kenkia dvasinei žmogaus pusei, jeigu jis išsineria iš savo tautybės lukšto ir patenka žudančiai svetimos tautos įtakai ir 2) koks galingas tautybės pagrindas – gimtoji kalba.“

Akcentavote žiniasklaidos turinio lėkšumą ir žurnalistų kompetencijos stygių. Kaip manote, tai susiję su prastu jų parengimu ar apskritai visuomenės lėkštėjimu, etiškumo nuvertinimu?

Dėstytojas turėtų būti sektinu pavyzdžiu (tokių tikrai yra Vilniaus universitete), pateikti daug rekomenduojamos medžiagos. Vis dėlto joks dėstytojas nesudės žinių į kito smegenis. Studentas privalo studijuoti, t. y. pats gilintis į aptartas problemas, skaityti, matyti, girdėti, analizuoti ir... pasitikrinti diskutuodamas. Dirbtiniam intelektui sparčiai žengiant į mūsų pasaulį, būtina pažinti visuomenę, suvokti vertybių hierarchiją ir jos reikšmę žmogui. Žemas vertybes išpažįstantis žmogus gali prikurti tokių padarų, kurie vadovausis *naikink kitą, kitokį* principu. Siekti pažinti žmogų, analizuoti jo egzistencijos visuomenėje prasmę, išmokti vertinti žurnalistams būtina. Pasaulio visuomenės nėra vienalytės. Ir Lietuvoje yra daug šviesių, giliai mąstančių žmonių, derėtų juos pamatyti ir propaguoti pozityvius pavyzdžius. Juk žmogų augina pozityvas, o ne negatyvas.

Regis, žiniasklaida bulvarėja daugelyje aplinkinių šalių... Kaip manote, kokios to priežastys?

Globalus pasaulis platina lengvai pasiekiamas raiškas, greitai darančias įtaką žmogaus pojūčiams. Religijos seniai suprato, kaip svarbu rasti būdų paliesti visus žmogaus

pojūčius vienu metu (bažnyčios vaizdas, giesmės, smilkalų kvapas ir kt.). Dabar tai atlieka naujosios technologijos, medijos. Žmogus pasiduoda greitam efektui. Didelė išmintis, gilus menas reikalauja laiko, mąstymo pastangų, susikaupimo. O dauguma žmonių nori visko daug, greitai ir dabar. Štai Vokietijoje vaikai ugdomi suvokti sudėtingus dalykus, menus, literatūrą, Lietuva savo jaunimą apleido. Mokyklose literatūros, pilietinio ugdymo pamokos dažnai nevisavertiškos, mokiniai neskaito knygų, o be meninės kūrybos, nedainuojantys vaikai auga labai riboto mąstymo, „beklausiai“. Net „Ant kalno mūrai“ sporto varžybose jau tik skanduojama. Tuojau *dainuojanti tauta* nebegebės sugiedoti savo himno. Latvijoje, Estijoje taip nėra. Lietuva pati daug sunaikino ir naikina.

Esate pesimistė?

Manau, šiandienos realijos daug optimizmo neįkvepia ne vien man. Juk ką rodo tautiečių emigracija?..

Galima sakyti, kad esate biografinio žanro atstovė. Kas Jums svarbiausia rašant knygą, kuriant filmą?

Stengiuosi išvelgti asmenybių esmę, virpančią jų dvasią. Tai daryti ragina ir noras pažinti žmones, sau atsakyti į egzistencinius klausimus. Ir skleisti supratimą, kad kultūra – ne antstatas virš kažko ar desertas po pietų, o bet kokios veiklos pagrindas, žmogaus gyvybingumo esmė, be jos auga pažeidžiamas ir silpnas žmogelis. Be kultūros – ir nepagarba žmogui, pesimizmas, nusikalstamumas, seksualinis pakrikimas, depresijos, savižudybės, korupcija ir kt. Svarbiausia yra ne žinios,

o gebėjimas jomis naudotis, suvokti, ką reiškia būti žmogumi. Užfiksuota biografija, kūryba – tai gyvas paveldo taškas, nepamiršta gyvybė žvaigždžių galaktikoje.

O kaip atrenkate būsimus herojus? Turite objektyvių kriterijų ar tiesiog norite pagerbti savo gyvenimo kelyje sutiktus iškiliausius žmones?

Monografijos rašytos pačių herojų arba jų artimųjų prašymu. Kultūros periodika turi savo pageidavimų. Rašau daug koncertų, spektaklių recenzijų. Tai savitas meninės kritikos žanras. Esė apie žmogų visada įdomu, nes kiekvienas herojus – ypatingas, įsigilini kaip į įdomiausią romaną. Atidžiai žvelgiu į pamirštus, kuklius žmones. Juk kiekvienas žemėje paliekame vienokių ar kitokių pėdsakų. Visada stengiuosi pamatyti savo gimtojo Panevėžio žmones. Ir dabar jau spausdinama jiems skirta knyga.

O kaip subrendote rašyti knygas?

Po koncertų mažiesiems dažnai pagalvodavau – reikėtų knygos apie muziką, instrumentus. Kas tai padarys? Įsidrąšinusi nuėjau pasitarti į „Vyturio“ redakciją, sulaukiau redaktoriaus Jono Linkevičiaus paragavimo rašyti. Taip 40 tūkst. egzempliorių tiražu pasirodė knygelė „Kalbantis būgnas“, Bolonijos knygų mugėje buvo pristatyta dailininko Mariaus Jonučio labai kūrybingai iliustruota mano knygelė „Pasakojimas apie būgnus“. Atsirado dar keletas knygelių vaikams. Vėliau atsigrėžiau į gyvenime sutiktus šviesius žmones. Taip ir pradėjo rasti knygos, skirtos pianistui, M. K. Čiurlionio menų mokyklai vardą išrūpinusiam, filharmonijai europinę kryptį davusiam Dainiui Trinkūnui,

kompozitoriui Vytautui Laurušui, dainininkams Leonui Baltrui, Irenai Laurušienei, Jonui Jociui, likimo skriaustam populiarios muzikos kūrėjui Vygandui Telksniui, atlikėjų mokyklai Lietuvoje sukūrusiems profesoriams smuikininkui Aleksandrui Livontui ir pianistei Olgai Šteinberg, Panevėžio teatro aktoriui, režisieriui Jonui Aleknai ir Panevėžio kultūros istorijai, ilgamečiam Panevėžio miesto vadovui dr. Broniui Kačkui ir kt.

Kuri iš šių knygų Jums svarbiausia?

Tai tolygu motinos paklausti, kuris jos vaikas jai brangiausias. Kiekviena rašoma knyga tuo metu yra svarbiausia, nes praturtina pažinimu, atradimais, atveria daug žmogaus paslapčių.

Esate Panevėžio teatro aktoriaus ir režisieriaus J. Aleknos, žymiojo Juozo Miltinio teatro aktoriaus ir režisieriaus, dukra. Kolegoms, neabejoju, būtų įdomu sužinoti, kaip Panevėžio teatralai, o ypač

pats J. Miltinis, vertino apie teatrą rašiusius žurnalistus?

Su jam būdinga ironija J. Miltinis mėgdavo pasišaipyti iš jį kalbinančio žurnalisto, net pasakyti kokią nesąmonę, kurią mažai išsilavinęs žmogus priimdavo kaip faktą. O užsienio kalbų mokėjimą demonstravo citatomis, kurių iš nuostabos išsižiojusiam interviu rengėjui taip ir neišversdavo. Atrodė kaip Dievas! Šlovės troškęs J. Miltinis pats sukūrė savąją legendą. Žurnalistas pasakojęs apie savo gyvenimo faktus, juos gražindavo ir nebūtais dalykais.

Kaip galėtume užbaigti šį pokalbį?

Linkėjimais kolegoms būti sveikiems ir mokėti išnaudoti kiekvieną gyvenimo minutę prasmingai, nes gyvenimas trumpas. Žiūriui į pulkus tų jaunų žmonių, kurių negali per karantiną išvartyti iš naktinių barų: ar tai ir yra jų gyvenimo prasmė? Jeigu taip – tai kokia bus mūsų ateities visuomenė?

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Antano Macijausko premijos laureatai: „Puoselėkime lietuvybę“

*Premijos laureatai su Lietuvos žurnalistų sąjungos nariais prie A. Macijausko paminklo Pabiržėje.
Rasos Liškauskaitės nuotr.*

Indra Drevinskaitė

Trakų rajone gyvenantys fotomenininkė Lilija Valatkienė ir kultūrologas Vytautas Jonas Juška tapo šių metų Antano Macijausko premijos laureatais už fotografijų parodą ir kūrybinį viešų diskusijų apie lietuvius ir lietuvybę šiuolaikiniame pasaulyje turą „Lietuviais esame mes gimę!“

Biržų rajono savivaldybės, Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos įsteigta Biržų krašto

šviesuolio A. Macijausko premija tradiciškai skiriama už šviečiamąją ir kūrybinę veiklą, ugdančią pilietinį patriotizmą,

nacionalinio pasididžiavimo jausmą, meilę valstybinei kalbai ir nacionalinei kultūrai, valstybingumo ir tautinio identiteto įprasminimą.

Vytautai, Jūs – buvęs ilgametis Australijos lietuvių bendruomenės pirmininkas, prieš dešimtmetį grįžęs į Lietuvą. Užsiminėte, kad Jūsų šaknys siejasi su Biržų kraštu, Pasvaliečių kaimu, kuriame gimė ir visuomenės veikėjas, rašytojas, lietuviškų knygų leidėjas Antanas Macijauskas (1874–1950).

Premijos įteikimo metu prisiminiau savo tėvą Joną Jušką, gimusį 1919 m. Pasvaliečiuose. Tai mano tėvonija: svarbu kažkur priklausyti, turėti tą žemės lopinėlį, kurį gali vadinti savu. Sunkiausia mano gyvenime buvo žinoti tai, kad priklausiau ne tai žemei, kurioje gimiau, nei ten, kur penkis dešimtmečius išgyvenau ir savo jaunystę bei talentą atidaviau. Vaikystės metai praleisti Anglijoje, mokykliniai, studentavimo bei brandos metai – Australijoje. Ten gyvendamas niekad nepajutau žemės pokojomis.

Priimdamas garbingą tėvynainio A. Macijausko apdovanojimą, prisiminiau savo tėvų pastangas ugdyti mano lietuviškąją savastį, mokyti mane lietuviškai kalbėti, rašyti, pažinti savo tėvų žemę ir lietuviškąsias šaknis. Man tai buvo itin jautri šventė, žinant, kad mano seneliai buvo beraščiai, mažžemiai, kad mano tėvo, kaip ir mano, lemtį pasitraukti iš Lietuvos apibrėžė jo buvimas šauliu. Savo prisiminimuose tėtis rašė, kad jam tebuvo likęs vienas kelias – partizanauti arba būti ištremtam į Sibirą. Jo motina ir dėdė išstūmė jį į naują gyvenimą

Antano Macijausko medalis.

Lilijos Valatkienės nuotr.

Vakaruose, kur jo talentas visiškai atsiškleidė, – mano tėvas buvo vargonininkas, chorvedys ir dirigentas. Labai šviesus ir apsiskaitęs žmogus, mėgęs filosofiją, literatūrą, savo namuose Australijoje sukaukęs turtingą biblioteką. Priimdamas A. Macijausko premiją, priėmiau ją ir savo tėvui. Štai ta jautri Pasvaliečių kaimo trifulė – Antanas Macijauskas, Jonas Juška ir Vytautas Jonas Juška. Abu mano tėvai palaidoti Smilgiuose, Biržų rajone.

Lilija, į Biržus planuojate atvykti ir su nauju savo projektu „Saga apie Lietuvą“?

Biržų pilyje pernai lankiausi su dailininkų psichologinių portretų ir jų meno kūrybiškų dėlionių paroda „Išrinktieji“, naujas kūrybinis sumanymas „Saga apie Lietuvą“ susijęs su bene aktualiausia problema – gyventojų emigracija. Tai pasakojimas apie mus – Lietuvos gyventojus ir pasaulio lietuvius, tai mūsų šaukinys, raginantis grįžti emigrantus namo.

Pagrindine komunikacijos priemone šiame meniniame projekte tapo saga. Per paprastą sagą siekiu įtvirtinti universalų pasakojimą. Projekto tikslas – iškelti sau bei visuomenei Lietuvos piliečių emigracijos klausimą, paskatinti diskutuoti. Biržų pilyje ši paroda bus atidaryta 2021-ųjų vasario 16 dieną.

Šiam projektui įgyvendinti inicijavote įvairių sagų rinkimo akciją.

Reaguodami į kvietimą socialiniuose tinkluose mokytojai, kultūros darbuotojai dovanojo pirmąjį tūkstantį sagų. Vėliau atsiliepė daug žmonių iš įvairiausių Lietuvos kampelių bei užsienio. Surinkome net 1,5 mln. vnt. sagų, iš jų ir darbo drabužių sukūreime meninę instaliaciją „Saga – žmogus“. Meniška transformuoti darbo drabužiai, simbolizuojantys darbingą Lietuvą, ir emigrantų šeimose gimusių kūdikių drabužėliai, taip pat siuvinėti sagomis, įprasmina ne tik

viešų ir privačių erdvių dialogą ar konfliktą, bet ir byloja apie istorinį, kultūrinį ir socialinį palikimą.

Milijonas sagų – tiek Lietuvos gyventojų nepriklausomybės laikotarpiu paliko savo šalį. Surinktas sagas prie darbo drabužių kantriai ir ilgai siuvo Trakų rajono neįgalieji, tie, kurie liko tėvynėje, nes likimas taip lėmė – negalia prikaustė ir neleido emigruoti. Siuvo sagas lyg verdami rožančių, lyg maldą kalbėdami už kiekvieną žmogų. Saga – žmogus, saga – žmogus...

Meninę instaliaciją papildė kartu su dailininku Vladu Merečinsku iš sagų sukurtas emigracijos žemėlapis ir unikalus rašytojos Žemaitės portretas.

Netradicinių meninių raiškų fone demonstruoju savo fotografijų parodą „NEparadinė Lietuva“. Čia užfiksuoti tušti trobesiai,

Antano Macijausko premija Lilijai Valatkienei ir Vytautui Jonui Juškai iškilmingai įteikta Biržų miesto šventės metu. Gedimino Pilaičio nuotr.

stūgaujantis vėjas, vingiuoti takai ir kečiai, kuriais išsivaikšto Lietuva. Skirtingomis meninėmis fotografijomis dėliojamas nuoseklus pasakojimas. Sukūrusi įtampą lauką, stumteliu žiūrovą keliauti jautriausiais vingiais. Mano nuotraukose atskleisti motyvai – tai kelionė, kurioje galima pajusti pulsuojančią melancholiją, susikaupusį liūdesį, sielos skausmą ir raudą, pridengtą gamtos triumfu.

Abu esate šių metų Lietuvos kultūros sostinės – Trakų – ambasadoriai. Papasakokite apie savo patirtį.

Lilija. Trakams šiemet stipriai koją pakišo koronaviruso grėsmė, tad daugybė renginių persikėlė į virtualiąją erdvę. Tik vasarą renginiai išsiliejo į senosios sostinės kiemus, gatves, ežerus, laivus, apsupdami

Trakų pilį kultūros ratilais, pasklidusiais toli per vandenį iki pat Nidos, kuriai gruodžio pabaigoje perduosime kultūros medelį. Į parodas, paskaitas ir koncertus subūrėme profesionalius tapytojus, skulptorius, grafikus, tekstilininkus, muzikos atlikėjus, kino kūrėjus, fotomenininkus, gyvenančius Trakų rajone.

Vytautas. Miestas tėra fonas, suteikiantis vietą ir infrastruktūrą, kad iniciatyvios asmenybės galėtų plėtoti kūrybinę savirealizaciją, kildinti, net provokuoti savo aplinkoje gyvenančius tautiečius, ugdyti jų žinias, skoni ir išprusimą. Kultūros sostinės potencialas prasideda nuo talentingų asmenybių ir jų gebėjimo suvokti aplinką, kurioje gyvena, išnaudoti savitą galimybių lauką, puoselėti kultūrinę potencialą, dalyviais įtraukiant savo visuomenę.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Diskusijos apie žiniasklaidos vaidmenį krizių metu dalyviai: iš kairės Aleksandra Ketlerienė, LRT portalo vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja, Vilija Ramanauskienė, Alytaus FM99 radijo žurnalistė, Paulius Gritėnas, filosofas, apžvalgininkas, ir Rasa Lukaitytė-Vnarauskienė, Delfi.lt portalo vyriausioji redaktorė. Autorės nuotr.

Jolanta Beniušytė

COVID-19 pandemija visus, taip pat ir žiniasklaidą, užgriuvo lyg sniego lavina. Karantinas, pasikeitusios darbo sąlygos, kai turi skaityti žinias vos ne iš namų, gaudyti naujienas visą parą, stengtis atskirti pelus nuo grūdų viešojoje erdvėje įsisiautėjant sąmokslo teorijoms ir dezinformacijai. Ir dar – stengtis išgyventi, išlaikyti darbuotojus, verslą. Rugšėję Europos Parlamento ir Europos Komisijos biurų Lietuvoje surengtame seminare žurnalistams vyko ne viena įdomi diskusija, tarp jų ir apie žiniasklaidos vaidmenį pandeminės krizės metu.

Pasinėrus į naujienas, analizei laiko nebelieka

Pandemija visus užgriuvo netikėtai – mobilizuotis nauju darbo ritmu teko visai žiniasklaidai, o ypač naujienų tarnyboms. Ar žurnalistams buvo bent kiek laiko analizei, ilgalaikėms ateities projekcijoms, kas čia vyksta, kur link ritasi pasaulis? Lyderystė paremta tuo, kad reikia numatyti bent vieną du žingsnius į priekį tiek kalbant apie politikus, tiek apie žiniasklaidą, mokslininkus, kitas institucijas. „Iš elito tikimasi daugiau. Techninė žiniasklaidos pusė prisitaikė, tačiau kur analitiniai dalykai: planuoti, analizuoti, numatyti?“ – Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius, moderavęs diskusiją apie žiniasklaidos vaidmenį krizės metu.

„Persidėliojom visus darbo grafikus. Portalo privalumas tas, kad galima dirbti iš namų, tad visi taip ir dirbom per karantiną, turėjom tik nedaug laisvadienių. Radijo ir televizijos darbuotojai dirbo pamainomis. Karantino metu redakcija dirbo 24 val. per parą, gaudavome labai daug informacijos, kurią reikėjo patikrinti. Kai šitoks krūvis, nebuvo laiko analizei“, – sakė A. Ketlerienė, pritardama minčiai, kad analitiniai dalykai medijose tikrai reikalingi.

„Mes užprogramuoti naujienoms, nes naujienų portalas konkuruoja greičiu ir išskirtiniu turiniu. Kai turi besisukantį naujienų srautą, dirbi su turimu žurnalistų kiekiu, pasineri į aktualijas, analizei laiko nebelieka. Svarbiau, kodėl medikams neužtenka apsaugos priemonių, kaip tinkamai nešioti kaukes, kaip laikytis tvarkos, kokie sveikatos apsaugos ministro ribojimai. Ar tai žurnalistų reikalas? Žurnalistai negeneruoja futuristinių idėjų – tai mokslininkų, matematikų, sveikatos politikų

Dainius Radzevičius

sritis, o žurnalistų funkcija – perduoti tai visuomenei“, – kalbėjo R. Lukaitytė-Vnarauskienė.

Anot jos, pagrindinis klausimas, ar mes visi kaip valstybė gebame numatyti ateitį? Tai bendra problema, tad ar turime strategiją? Ar jos laikomės? „Neįtikėtina, bet Lietuvoje neberuošiami epidemiologai, jų trūksta – tai absurdas. Žurnalistai nuolat kalbina tuos pačius specialistus ne todėl, kad jie kažkuo ypač patinka, o todėl, kad jų daugiau paspračiausiai nėra“, – sakė *Delfi.lt* vadovė.

Regionuose kita specifika. Alytaus radijo žurnalistė V. Ramauskienė pastebėjo, jog prasidėjus pandemijai žmonės labiausiai laukė vietinių naujienų. Ypač juos domino koronavirusu užsikrėtusiųjų maršrutai – reikalavo teisės žinoti, neatsižvelgdami į kito žmogaus privatumą.

Prognozuoti sunku, net tyrimai *post factum*

„Buvome pripratę kalbėti apie karinę grėsmę, o apie virusus nė minties nebuvo – visai

kitur dėjome grėsmių akcentus. O tų įspėjimų būta. Bilas Geitsas po SARS pandemijos Azijoje įspėjo: labiau prisitaikantys prie žmogaus virusai yra didelė grėsmė. Vis dėlto į tuos perspėjimus politikai per daug nereagavo, aktualesnė būtų šios dienos realijos, o ne kažkokios grėsmės ateityje. Todėl nelabai galime kaltinti tiek Lietuvos, tiek kitų šalių politikus, kad nebuvo gerai pasiruošta“, – kalbėjo P. Gritėnas.

Pasak jo, vis dėlto šiokios tokios pamokos išmoktos: anksčiau viešojoje erdvėje mokslininkai nuolat ginčijosi su sveikatos apsaugos ministru, ką ir kaip daryti, o dabar jau taip nėra, valdžia tariasi su specialistais, įsiklauso į jų rekomendacijas.

„Vertinant dabartinį žiniasklaidos modelį, pritaikytą naujienoms, valdžios institucijų darbotvarkėms, sunku pasakyti, kaip būtų galima projektuoti į ateitį. Juk viskas vyksta čia ir dabar, svarbiausia yra reaktyvinė funkcija, kuriai metamos visos redakcijų lėšos, ištekliai. Netgi visi žurnalistiniai tyrimai yra *post factum*, o ne prieš, užbėgant už akių,

Rasa Lukaitytė-Vnarauskiene

pavyzdžiui, auksinių šaukštų skandalui“, – mintimis dalijosi P. Gritėnas.

Krizė padėjo susigrąžinti skaitytojus

Nuo senų laikų orai, horoskopai, kriminalai būdavo svarbiau už sveikatos naujienas. Kaip pandemija pakeitė įprastines rubrikas, redakcijų darbo metodus ir ar sulaukta grįžtamojo ryšio iš auditorijos?

Delfi.lt vyriausiosios redaktorės R. Lukaitytės-Vnarauskienės teigimu, stereotipas, kad orai, horoskopai, kriminalai yra įdomiausi, galbūt atkeliavo iš televizijos žinių. „Siekdami įrodyti, kad skaitytojus domina pačios įvairiausios temos, pradėjome skelbti skaitomiausius straipsnius. Yra ir teigiama pandemijos pusė – COVID-19 suteikė galimybę žiniasklaidai susigrąžinti savo gerą vardą, jei taip galima pasakyti. Visi tyrimai rodė, kad karantino metu Lietuvoje žiniasklaidos priemonių skleidžiama informacija buvo domimasi labiau nei socialinių tinklų turiniu, o tai Vakaruose, JAV jau yra didžiulė problema. Vis dėlto lietuviai labiau pasitiki tradicine žiniasklaida, o ne socialiniais tinklais, nors pastarųjų įtaka stipri“, – pastebėjo *Delfi.lt* vadovė.

Kita vertus, visuomenėje pandemijos metu labai išplito sąmokslo teorijos, klaidinanti informacija. „Kodėl taip sunkiai įveikiama dezinformacija visuomenėje? Ką mes, žurnalistai, praleidome?“ – diskusijos dalyvių nuomonės klausė D. Radzevičius.

Visuomeninio transliuotojo – LRT atstovė A. Ketlerienė atsakė mananti, jog reikia kalbėti apie tai, kad prie dezinformacijos plitimo smarkiai prisideda ne žiniasklaida, o būtent

Paulius Gritėnas

socialiniai tinklai, kurie savaip konstruoja žmonių realybę.

„Jei vieną kartą paspausi patiktuką prie *aktivkserių* naujienos, tai visas tavo naujienų srautas algoritmu bus sudėliotas taip, kad vien apie tai ir skaitysi, nematydamas kitų nuomonių. Žmogus tarsi uždaromas į burbulą ir tuo tiki, o viską kitką neigia, sako, žiniasklaida susimokė. Todėl dabar žiniasklaidos priemonės siekia kuo paprasčiau paaiškinti sudėtingus dalykus, atlikti tam tikrų teiginių tyrimus, demaskuoti melagenas. Pateikiama daug laidų, straipsnių, kaip atpažinti dezinformaciją, kritiškai mąstyti. Išties sunku žmones ištraukti iš pačių susikurto informacinio burbulio. Kaip juos susigrąžinti, ką daryti, kad jie skaitytų ir tikėtų žurnalistika? Tai gi svarbiausia atgauti auditorijos pasitikėjimą. Ir ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje kitų šalių“, – įsitikinusi A. Ketlerienė.

Žurnalistai ir socialiniai tinklai: reikštis ar tik stebėti?

Dar vienas diskusijų vertas klausimas – ar žurnalistui pridera aktyviai reikštis socialiniuose tinkluose? O gal jis turi išlikti neutralus, nes to reikalauja profesinė etika? „Šviesios atminties Romas Sakadolskis sakė, kad žurnalistas negali net nuomonių, komentarų viešai rašyti, svarbiausia – suprasti žmones, nesityti. Aš esu Lietuvos lenkė, žinau, ką reiškia būti kitokiam, todėl esu labai tolerantiška“, – sakė A. Ketlerienė. Jos kolegė, *Delfi.lt* vadovė R. Lukaitytė-Vnarauskienė paantrino, jog visi portalo žurnalistai laikosi neutraliteto socialiniuose tinkluose bei etikos kodekso.

Su naujienų portalų redaktorėmis nenorėjo sutikti žurnalistu duonos ragavęs P. Gritėnas. „Žurnalistas yra viešas asmuo, jis turi kurti savo reputaciją, o ironija, sarkazmas reikalingi, juk galima pasišaipyti iš kvailybės gyvenime. Dabar žurnalistui numatome pernelyg didelę savicenzūrą, apribojame jo saviraišką. Žurnalistas – tik tikrovės raštininkas? Ne. Pavojaingas koronavirusas, jo sukelta masinė globalinė krizė atskleidė dviejų žiniasklaidos formų susidūrimą – tai įsiveiklinę socialiniai tinklai ir tradicinė žiniasklaida. Nesutinku, kad žiniasklaida yra visuomenės veidrodis, nes tada žurnalistai ir būtų tik raštininkai. Pandemijos krizė atskleidė, jog egzistuoja žiniasklaidos šviečiamoji, edukacinė misija, kad svarbu atsirinkti, kas tiesa, o kas melas. Norint visa tai įtvirtinti, reikalinga tam tikra reputacija“, – diskusiją apibendrino P. Gritėnas.

Dirbtinis intelektas: įtaka žurnalisto profesijai

F-2 kosmologija, „Lietuvos spaudos fotografija 2020“

Sauliaus Žiūros nuotr.

Kristina Kirkliauskaitė

Vykstant sparčiai technologijų plėtrai dirbtinio intelekto sistemos diegiamos įvairiose srityse, tarp kurių yra ir žurnalistika. Žurnalistų darbe taikomi automatizuoti įrankiai lemia įvairius pokyčius šioje profesinėje srityje ir kelia etinių klausimų.

Dirbtinis intelektas ir etika – nesuderinama?

Šis straipsnis parengtas pagal mano baigiajamąjį Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto bakalauro darbą „Dirbtinio intelekto įtaka žurnalisto profesijos ateities raidai Lietuvoje“ (vadovė doc. dr. Zinaida Manžuch),

kuriame įvertinti dirbtinio intelekto formuojami pokyčiai žurnalisto profesinėje srityje Lietuvoje. Rengiant šį darbą atliktas ekspertų interviu tyrimas, kuriame nagrinėti žurnalistikos profesijos, žiniasklaidos organizacijų bei komunikacijos mokslų atstovų pasisakymai apie dirbtinio intelekto sukeltus pokyčius žiniasklaidoje.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pritaikytas dirbtinis intelektas palengvina įvairius žurnalistų darbus: leidžia automatizuoti didelių duomenų masių apdorojimą, atpažinti garsą ir paversti jį spausdintu tekstu. Turinio paieškos ir apdorojimo procesų automatizavimas verčia žurnalistus įgyti naujų skaitmeninių gebėjimų, pavyzdžiui, analizuoti duomenų masyvus.

Dirbtinio intelekto įrankiai daro įtaką ir žurnalistų etiniams skaidrumo, tikslumo ir objektyvumo įsipareigojimams. Lietuvoje nėra nustatytų etikos standartų dirbant su dirbtinio intelekto technologijomis, o šioms nėra būdingos žmogiškosios vertybės ir elgesio normos. Šiame kontekste išryškėja žurnalistų vaidmuo sprendžiant su dirbtiniu intelektu susijusias etines problemas.

Lietuvoje mažai tyrinėta sritis

Dirbtinis intelektas (angl. *artificial intelligence*) – žmogaus intelektą pamėgdžijanti įranga, kuri geba mokytis, kopijuoti ir atlikti tam tikras funkcijas programinėje įrangoje (Russell, Norvig, 2019). Šiuo metu sparčiai didėja susidomėjimas dirbtinio intelekto taikymu įvairiose žmogaus veiklos srityse. Stanfordo universiteto ataskaitos apie dirbtinio intelekto skvarbą pasaulyje 2012–2018 m. duomenimis, Jungtinėse Amerikos Valstijose konferencijų ir mokymų dirbtinio intelekto temomis skaičius išaugo 20 kartų („AI Index 2018 Report“, 2018).

Dirbtinis intelektas sparčiai diegiamas ne tik informacijos ir komunikacijos technologijų srityje, bet ir įvairiose verslo, pramonės bei viešojo sektoriaus veiklose, tarp jų

ir žiniasklaidoje. Kadangi žiniasklaida – pagrindinis visuomeniškai svarbios informacijos kanalas ir priemonė, svarbu suprasti, kaip dirbtinio intelekto įrankiai transformuoja jos turinio paieškos, apdorojimo ir platinimo procesus.

Nepaisant visame pasaulyje vykstančios dirbtinio intelekto skvarbos į žurnalistiką, Lietuvoje vis dar trūksta mokslinių darbų šia tema. Moksliniame straipsnyje „Žurnalistika 2.0. Evoliucijos revoliucija?“ Žyngintas Pečiulis paminėjo algoritmus, padedančius žurnalistams atlikti informacijos paiešką (Pečiulis, 2014). Šiame straipsnyje užsiminta apie dirbtinio intelekto įrankių panaudojimą žiniasklaidoje, tačiau kitų dirbtinio intelekto problematiką žurnalistų darbe išsamiau nagrinėjančių mokslo darbų pasigendama.

Poveikis žurnalisto profesijai

Russell (2019) ir Norvig (2019) dirbtinį intelektą apibrėžia kaip veiklą, gebančią įvaldyti žmogaus protui būdingus procesus, kurie atrodo kaip racionali elgesys. Taip pat dirbtinio intelekto technologijų skvarbą paaiškina įvairios sąvokos, kurios apibūdina skaitmeninių technologijų taikymą žurnalistikoje.

Išnagrinėjus dirbtinio intelekto sampratą, įvairių žurnalistikos sričių sąvokas ir remiantis Marconi (2020) įžvalgomis galima daryti išvadą, kad kompiuterinės, skaitmeninės ir dirbtinio intelekto sistemos itin papildo ir keičia funkcijas žurnalisto profesijoje, t. y. ieškant, kuriant, redaguojant ir skleidžiant informaciją žiniasklaidoje. Kitaip nei kompiuterinėje ir skaitmeninėje žurnalistikoje, automatinės žurnalistikos sritys vykdo žurnalistikos procesus be žmogaus įsikišimo.

Žurnalistikos sritys, kuriose taikomi dirbtinio intelekto įrankiai

 Sąvoka	 Apibrėžimas
Kompiuterinė žurnalistika	Žurnalistikos sritis remiasi kompiuterinių technologijų naudojimu renkant informaciją, kuriant ir skelbiant turinį, taip pat teikiant įvairias ataskaitas (Hamilton et al., 2011).
Skaitmeninė žurnalistika	Išskiriamas skaitmeninių priemonių naudojimas atliekant žurnalistikos užduotis ir informacijos platinimas internetiniuose komunikacijos kanaluose (Waisbord, 2019).
Automatinė žurnalistika	Automatizavus duomenų rinkimo procesus programinė įranga paverčia duomenis naujienų tekstu be jokio įsikišimo, išskyrus pirminį programavimą (Carlson, 2015).
Algoritminė žurnalistika	Algoritmai suteikia išplėstines galimybes daugelyje žurnalistikos darbų: nuo išsamios informacijos paieškos ir apdorojimo procesų iki informatyvaus turinio kūrimo įvairiomis užsienio kalbomis (Graefe, 2016).
Duomenų žurnalistika	Ši žurnalistikos sritis apibūdina duomenų valdymo ir apdorojimo procesus, kai duomenys išgryninami iš sudėtingų dokumentų, ataskaitų ir vėliau paverčiami statistinių duomenų bei faktinių įžvalgų rinkiniu (Hermida, Young, 2019).
Robotų žurnalistika	Robotų žurnalistikos išskirtinumas yra tai, kad šie procesai visapusiškai atlieka žurnalisto darbus kelių sekundžių greitumu (Latar, 2018).

Dirbtinis intelektas turi įtakos tokioms žurnalisto kompetencijoms, kaip informacijos rinkimas ir turinio kūrimas (Helberger, Eskens, Drunen, Bastian, Moeller, 2019), tačiau mažai veikia žurnalistų kūrybiškumą, gebėjimą dirbti komandoje ir spręsti problemas, susijusias su žurnalistiniu turiniu (Salami, 2018). Svarbu tai, jog dirbtinis intelektas taip pat skatina naujų kompetencijų poreikį žurnalistikoje, pavyzdžiui, reikalingi gebėjimai atpažinti netikras naujienas (Figueira ir Oliveira, 2017). Dirbtinis intelektas kelia iššūkių žurnalisto profesinėms vertybėms ir

etikos normoms. Salami (2018) teigia, kad dirbtinio intelekto įrankiams trūksta žmogiškųjų gebėjimų, reikalingų norint spręsti problemas, su kuriomis anksčiau nebuvo susidurta, t. y. atskirti šališką informaciją, įsitikinti šaltinių patikimumu, išvengti privačios informacijos paviešinimo ir kt. Algoritmų kūrėjai turi imtis visų reikiamų priemonių siekdami užtikrinti teisingą, objektyvią žurnalistinę informaciją bei saugoti žurnalistų saviraiškos laisvę. Vienas iš būdų, kaip užtikrinti šias sąlygas, – sukurti algoritmų kūrėjų etikos kodeksą (Montal, Reich, 2016).

Jau aktualu reglamentuoti dirbtinio intelekto įrankius

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje dirbtinio intelekto įtakos žurnalisto profesijai tema nebuvo tiriama, bakalauro darbe „Dirbtinio intelekto įtaka žurnalisto profesijos ateities raidai Lietuvoje“ atliktas kokybinis tyrimas.

Tyrime respondentai buvo suskirstyti į tris grupes pagal jų dalykines kompetencijas, patirtį žurnalistikoje ir / ar dirbant su dirbtinio intelekto įrankiais.

Išanalizavus interviu garso įrašus išskirtos trys pagrindinės temos, kurios buvo suskirstytos

į smulkesnes kategorijas, atspindinčias ekspertų nuomones ir požiūrius.

Tyrimo rezultatų žemėlapis

Nagrinėdami, kokius pokyčius sukelia dirbtinio intelekto įrankiai žurnalistų darbe, aštuoni ekspertai iš devynių išskyrė automatinį didelių duomenų masyvų apdorojimą, kaip pagrindinę dirbtinio intelekto sukeltą transformaciją šiame darbe. Jų teigimu, pasitelkęs minėtus dirbtinio intelekto įrankius žurnalistas gali rinktis iš plataus analitinių duomenų ir įžvalgų sąrašo ir šitaip kurti turinį, kuris suteikia pridėtinę vertę skaitytojui: „<...> galima per programinę įrangą leisti

Interviu klausimyno dalys

Interviu klausimyno dalis

Interviu klausimai

Pirmoji dalis: dirbtinio intelekto sukelti pokyčiai žurnalistų darbe pasaulyje ir Lietuvoje

1. Koks pirmas ryškiausias pavyzdys ateina jums į galvą pagalvojus apie dirbtinio intelekto pritaikymą žurnalistų darbe?
2. Kaip, jūsų manymu, dirbtinis intelektas keičia žurnalistų darbą (pasaulyje ir Lietuvoje)?

Antroji dalis: dirbtinio intelekto paskatinti žurnalistų kompetencijų pokyčiai

3. Kaip jūsų apibūdinti dirbtinio intelekto sukelti pokyčiai keičia žurnalistų kompetencijas?
4. Kaip manote, kokią įtaką dirbtinio intelekto taikymas žiniasklaidoje turės žurnalistų studijų ir / ar profesinio rengimo programų turiniui?

Trečioji dalis: dirbtinio intelekto įtaka žurnalistų etinių įsipareigojimų įgyvendinimui Lietuvoje

5. Žurnalistai turi tam tikrų etinių įsipareigojimų teikdami informaciją ir paslaugas visuomenei. Kokios galimybės įgyvendinti etinius žurnalistų įsipareigojimus atsiveria taikant dirbtinį intelektą žiniasklaidos paslaugų teikimo ir produktų kūrimo procese?
6. Kokios grėsmės įgyvendinti etinius žurnalistų įsipareigojimus atsiranda taikant dirbtinį intelektą žiniasklaidos paslaugų teikimo ir produktų kūrimo procese?

Tyrimo respondentai

 Tyrimo respondentų grupės	 Atrinktos ekspertų grupės
Lietuvos žurnalistikos profesijos atstovai	Interviu apklausai atrinkti Lietuvos žurnalistų sąjungos (toliau – LŽS) nariai, kurie aktyviai dalyvauja formuojant žurnalistų profesijos raidą Lietuvoje. Taip pat LŽS atsakinga už etinius žurnalistų profesinės veiklos standartus.
Komunikacijos ir informacijos sričių mokslininkai	Pasirinktas Vilniaus universiteto komunikacijos ir informacijos sričių mokslininkų kolektyvas, vykdamas Lietuvoje unikalias žurnalistikos studijų programas. Tyrimo ekspertai atrinkti teikiant pirmenybę žurnalistikos studijų programų komitetų vadovams ir nariams, atsižvelgiant į jų mokslinius interesus. Taip pat apklausti Lietuvos žurnalistikos centro (toliau – LŽC) nariai, kadangi LŽC vykdo aktyvią veiklą žurnalistų profesinio mokymo srityje.
IT ekspertai, dirbantys žiniasklaidos įmonėse	Atrinktos populiariausios žiniasklaidos įmonės pagal jų pritraukiamą auditorijos dalį Lietuvoje, remiantis 2019 m. „Kantar“ atliktu metiniu medijų auditorijų tyrimu („Kantar“, 2019) bei 2020 m. sausio–balandžio mėn. „Gemius-Rating“ labiausiai lankomų internetinių naujienų portalų duomenis Lietuvoje („Gemius Audience“, 2020). Tyrimo dalyvavo „15min“, „All media Lithuania“ ir „Demaskuok.lt“ IT ekspertai.

masę duomenų ir tuose duomenyse atrasti paradoksiškų atitikimų, temų straipsniui, naujų įžvalgų.“

Du ekspertai iš devynių pabrėžė, kad automatinis garso atpažinimas ir pavertimas tekstu yra dar vienas dirbtinio intelekto skatinamų pokyčių žurnalistų darbe. Ekspertai teigiamai vertino minėto dirbtinio intelekto įrankio pritaikymą žurnalistų darbe: „galimybė konvertuoti tekstą iš garso takelio į paprastą tekstą, mano galva, tikrai praktinis pritaikymas.“

Trijų ekspertų nuomone, dirbtinio intelekto sistemos gali pakeisti žurnalistų darbą

kuriant žiniasklaidos turinį: „žurnalistų darbe dirbtinis intelektas yra pritaikomas pakeisti patį žurnalistą, nes dirbtinis intelektas geba rašyti tekstus, naujienų žinutes.“

Trys iš devynių ekspertų akcentavo didžiulį skaitmeninių kompetencijų poreikį: šiuolaikinis žurnalistas privalo įgyti skaitmeninius gebėjimus.

Penki ekspertai iš devynių teigė, kad mokantis naudotis įvairia programine įranga žurnalistas lengviau prisitaiko prie greitėjančio informacijos srauto: „dirbtinis intelektas gelbsti žurnalistams įveikiant didžiausią

iššūkį – informacijos poreikį, jos pateikimo mastus, srauto greitį. Todėl žurnalistams reikalingi nauji įgūdžiai – gebėjimas dirbti įvairiomis raiškomis, įvairiose platformose.“

Taip pat penki ekspertai iš devynių pažymėjo, kad dirbtinis intelektas paskatino duomenų žurnalistikos atsiradimą: „atsiranda tokia nauja sritis – duomenų žurnalistika, taigi dirbant su duomenimis, žinoma, reikia papildomų įgūdžių.“

Vieno eksperto nuomone, dirbtinio intelekto įrankiai perima pasikartojančius techninius žurnalistų darbus: „<...> dirbtinis intelektas dažniausiai pritaikomas rutinei, kūrybiškumo nereikalaujančiai veiklai, nekuriančiai pridėtinės vertės, – vertimui, šifravimui, naujienų ar kito informacijos srauto atrankai pagal žmogaus nustatytus parametrus.“

Septynių ekspertų iš devynių atsakymai atskleidė, kad žurnalistų atskaitomybės klausimas yra itin svarbus dirbant su dirbtinio intelekto technologijomis: „žurnalistai turėtų imtis atskaitomybės tą viešąją erdvę struktūruoti visai kitais principais, būtent vadovaujantis etikos principais, nes dirbtinis intelektas neturi jokių etikos susirūpinimų.“

Penki ekspertai iš devynių kalbėjo apie poreikį žurnalistų profesinės etikos standartuose aptarti dirbtinio intelekto įrankių taikymo sritis: „jeigu taisyklės primes tik žmonės, kuriantys programas ir algoritmus, tai gali įvykti nenumatytų dalykų, nes ne visi tie žmonės turi informacijos valdymo žinių ir panašiai, kartais jie žaidžia su algoritmais pagal užsakovo suformuluotą užduotį“, „grėsmė, jog dirbtinis intelektas gali sudaryti vis didesnę

ir neetiškai, ir negarbingai sudarytą produkto dalį žurnalistikoje.“

Kokios išvados?

Akivaizdu, jog dirbtinis intelektas palengvina ir optimizuoja įvairius žurnalistų darbo procesus, pirmiausia tuos, kurie siejasi su informacijos paieška ir apdorojimu bei duomenų analize. Lietuvos ir užsienio ekspertai sutinka dėl dirbtinio intelekto taikymo potencialo automatizuojant šabloniškus žurnalistų darbus, pavyzdžiui, informacijos rinkimą ir garso reportažų pavertimą tekstu. Pasaulyje jau naudojami pažangūs algoritmai, galintys analizuoti sudėtingus dokumentus, ataskaitas ir surinktą informaciją paversti statistinių duomenų ir išsamių įžvalgų rinkiniu. Panašūs algoritmai pradami taikyti ir Lietuvoje. Todėl darbo rinkoje auga ir auga duomenų žurnalistikos ir žurnalistų-duomenų analitikų poreikis.

Automatizuotų įrankių taikymas didina poreikį įgyti naujus skaitmeninius gebėjimus ir kartu mažina kai kurių tradicinių kompetencijų (pvz., kalbos kultūros išmanymo) reikšmę. Lietuvos ir užsienio ekspertai pritaria, kad dirbtinis intelektas skatina žurnalistus įgyti didelių duomenų masyvų analizės gebėjimų, taip pat pabrėžiama būtinybė mokėti naudotis naujausiomis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis.

Pastebimas žurnalistų asmeninių ir tarpasmeninių kompetencijų reikšmės didėjimas, susijęs su dirbtinio intelekto taikymu. Užsienio mokslo tyrimuose atskleidžiama, kad dirbtinio intelekto technologijos prasčiau susidoroja su užduotimis, kurios susijusios su tarpasmeniniais santykiais ir reikalauja

kritiško vertinimo. Lietuvos specialistai pabrėžia, kad dirbtinio intelekto panaudojimas leidžia žurnalistams susitelkti į tuos darbus, kuriems reikalingas kūrybiškumas ir kritinis mąstymas. Tai gali rodyti, kad ateityje bus labiau vertinamos žmogiškosios asmeninės ir tarpasmeninės kompetencijos, kurios nėra imlios automatizavimui.

Tyrime išryškėjo dirbtinio intelekto įtaka žurnalistų etinių įsipareigojimų įgyvendinimui. Dirbtinio intelekto panaudojimas kelia grėsmę žurnalistų tikslumo, skaidrumo ir objektyvumo įsipareigojimų vykdymui. Užsienio mokslo tyrimų rezultatai rodo, kad rinkdamas publikacijai reikalingą medžiagą dirbtinis intelektas gali remtis nepatikrintais informacijos šaltiniais ir taip sudaryti sąlygas netikrų naujienų plitimui žiniasklaidoje. Galimas piktybinis dirbtinio intelekto įrankių, pavyzdžiui, „giliosios klastotės“ (angl. *deep fake*), panaudojimas siekiant manipuliuoti informacija. Lietuvos ir užsienio ekspertai

sutinka, kad dėl netikrų naujienų plitimo grėsmės dirbtinis intelektas kelia etinius iššūkius žurnalistikoje.

Šios grėsmės didina poreikį reglamentuoti dirbtinio intelekto technologijų naudojimą žurnalistų darbe. 2017 m. Europos Parlamente buvo iškeltas dirbtinio intelekto ir etikos klausimas, tačiau kol kas pasaulyje dar nėra apibrėžtų etikos standartų taikant dirbtinio intelekto įrankius žurnalistikoje. Teigiama, kad etikos standartų rinkinys yra būtinas dirbtinio intelekto įrankius kuriantiems programuotojams ir juos naudojančiams žurnalistams siekiant sumažinti etinės atskaitomybės grėsmes. Lietuvoje kol kas dirbtinis intelektas nėra aktyviai diegiamas žurnalistų darbe, tačiau pasaulinė patirtis rodo, kad netolimoje ateityje didės poreikis taikyti automatizuotus įrankius žiniasklaidos turinio kūrimo procese.

Lentelės tekste sudarytos autorės

Šaltiniai ir literatūra

1. Kasher, A. (2005). A Conceptual Analysis: Professional Ethics and Collective Professional Autonomy. Ethical perspectives. *Journal of the European Ethics Network*, 12(1), 67–97. DOI: 10.2143/EP.12.1.583363.
2. Pečiulis, Ž. (2014). Žiniasklaida ir naujosios medijos: Žurnalistika 2.0. Evoliucijos revoliucija? *Informacijos mokslai*, 680, 100–112. DOI: 10.15388/Im.2014.3918.
3. Russell, S. J., Norvig, P. (2019). *Artificial intelligence: A Modern Approach (4th)*. New Jersey: Prentice Hall.
4. Wong, A. (2011). From the front lines: A qualitative study of anesthesiologists' work and professional values. *Canadian Journal of Anesthesia*, 58 (1), 108–117.

REMI A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Baltarusijos žurnalistai kare prieš režimo melą, dėl spaudos laisvės ir savo teisių

„Mes ne avys, ne galvijai...“ Įprastas vaizdas Minske po prezidento rinkimų.

Tut.by nuotr.

Domas Šniukas

Baltarusijos Respublikos konstitucijoje, kaip ir garsiojoje 1936 m. SSRS „stalininėje“, įrašyta žodžio ir sąžinės laisvė, tačiau abiejų valstybių diktatoriai šį straipsnį traktavo / traktuoja tik kaip laisvę liaupsinti režimą ir jo vadus. Baltarusijos masinių informacijos priemonių įstatymas draudžia cenzūrą, vis dėlto daugelyje kitų teisės aktų ji įteisinta. Cenzoriaus vaidmenį atliekanti Baltarusijos informacijos ministerija po dviejų įspėjimų per metus be jokio teismo gali uždrausti spausdintą ar internetinį leidinį. Priežasties daug neieškoma – tai gali būti elementari valdžios ar Aliksandro Lukašenkos kritika, traktuojama kaip kenkimas valstybės interesams ir prezidento garbės įžeidimas, šmeižtas.

Baltarusijoje dirbti žurnalistu pavojinga. 1991–2020 m. čia nužudyti Aleksandras Čulanovas, BT sporto korespondentas (1994 m.

Minske), Dmitrijus Zavadskis, ORT operatorius (2003 m. Minske), Michailas Kolomijecas, Ukrainos naujienų agentūros įkūrėjas

(2002 m. Molodečne), Veronika Čerkasova, laikraščio „Solidarnost“ reporterė (2004 m. Minske), Vasilijus Grodnikovas, „Narodnaja volia“ darbuotojas (2005 m. Zaslavlyje), Alehas Biabeninas, portalas „Charter 97“ steigėjas (2010 m. prie Minsko). Tik vienu atveju nustatyti žudikai.

Pagal pasaulinį spaudos laisvės indeksą Baltarusija puikuoja antroje šimtuko viduryje, taigi sąrašo gale. Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas apie žmogaus teisių padėtį šioje šalyje Miklosas Haraszti 2015 m. konstatavo, kad Baltarusijoje įtvirtinta efektyvi žodžio laisvės slopinimo sistema, medijų laisvė čia neįmanoma. Tai akivaizdžiai liudija ir politinis šalies gyvenimas po suklastotų prezidento rinkimų šių metų rugpjūčio 9 d. Kartu tai rodo, kad didelė dalis šalies žurnalistų, kaip ir visuomenės, ryžtingai nusiteikę kovai su Lukašenkos valdymu, trunkančiu 26 metus ir tebelakančiu šalį pusiau sovietinės santvarkos kiaušte.

Režimas informacinę erdvę griežtai kontroliuoja

Baltarusijoje leidžiamos privačios, šiek tiek pakenčiamos minkštai opozicinės medijos, tačiau absoliutūs informacijos ir propagandos svertai yra valdžios, visų pirma prezidento, rankose. Nuo sovietinių laikų šios sferos institucijos iš esmės yra pakeitusios tik pavadinimus. Vietoj Spaudos komiteto įsteigta Informacijos ministerija, prisiėmusi ir žiniasklaidos žandarų (buvusio Glavlito) funkciją. Ji gali leidinių neregistruoti, išbraukti iš registro, pareikšti įspėjimus, apkaltinti juos ekstremizmu, kenkimu valstybei, atsisakyti juos platinti. Ministerijai

pavaldūs kai kurie leidiniai, leidyklos, spaudos platinimo sistema.

Vietoj Televizijos ir radijo komiteto įsteigta valstybinė Baltarusijos televizijos ir radijo bendrovė (BTR) valdo kelis nacionalinius televizijos kanalus ir radijo stotis. Šalyje nėra privačios nacionalinio lygmens televizijos. Prezidento administracijai pavaldūs „Sovetskaja Belarusija“ („SB. Beloruss segodnia“), „Selskaja gazeta“, „Belarusskaja dumka“ (iki 1991 m. „Kommunist Belorussiji“) leidiniai, parlamentui ir vyriausybei – „Zviazda“, „Respublika“. Jų tiražai sudaro šalies leidinių liūto dalį, jiems taikomos įvairios nuolaidos, subsidijos, priverstinė prenumerata. Tik „Zviazda“ išsina baltarusių kalba.

Baltarusijos žurnalistų organizacijos

Šalyje veikia dvi profesinės žurnalistų organizacijos.

Valstybinėse medijose dirbantys žurnalistai, be nedidelių išimčių, priklauso Baltarusijos žurnalistų sąjungai (BŽS, pirmininkas Andrejus Krivošejevas). Natūralu, kad jos vadovybė yra lojali režimui. Į valdžios smurtą prieš prezidento rinkimų nepripažįstančius demonstrantus ir žurnalistus sąjunga atsiliepė tylėjimu arba nedrąsiu prašymu to vengti. Ji neprisidėjo net prie valstybinėje žiniasklaidoje dirbančių kolegų laiško informacijos ministrai Igoriui Luckiui, kuriame reikalaujama nesmurtauti prieš žurnalistus, atliekančius profesinę pareigą. Užtat pagrašino teismu opoziciniam portalui *tut.by*, kuris pakritikavo A. Krivošejevą už jo komentarą, teisinantį Lenkijos, Lietuvos ir Ukrainos žeminimą per Baltarusijos televiziją.

Baltarusijos žurnalistų asociacija (BŽA) įkurta 1995 m. kaip alternatyva BŽS. Tarp jos veiklos prioritetų – spaudos ir žodžio laisvės gynimas, teisė netrukdomai gauti, saugoti ir platinti informaciją. Šiuo metu organizacija vienija per 1 200 narių, dirbančių nepriklausomose, iš dalies ir valstybinėse žiniasklaidos priemonėse. Turi 5 regioninius skyrius. Nuo 1998 m. BŽA vykdo žiniasklaidos laisvės ir teisių pažeidimo monitoringą. Nariai korespondentai operatyviai renka ir atsiunčia informaciją apie medijų padėtį regionuose, biuleteniuose „MIP Baltarusijoje“ ji skelbiama savoje svetainėje *baj.by*. Nuo 2000 m. leidžia žurnalą „Abažur“. Yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos žurnalistų sąjunga.

Asociacijai vadovauja teisinį išsilavinimą turintis literatas ir žurnalistas Andrejus Bastunecas.

BŽA nuo 1997 m. yra Tarptautinės žurnalistų federacijos asocijuota narė. 2003 m. apdovanota Pasaulinės laikraščių asociacijos prizų – „Auksine laisvės plunksna“. 2004 m.

Europos Parlamentas jai paskyrė Andrejaus Sacharovo premiją „Už minties laisvę“. 2011 m. apdovanota JAV Atlanto tarybos Laisvės premija, 2020 m. – Kanados ir Didžiosios Britanijos premija „Už spaudos laisvę“.

BŽA akylai stebi žiniasklaidos ir žurnalistų teisių pažeidimus po Baltarusijos prezidento rinkimų. Iki spalio 25 d. jų užfiksuota per 400. Dažniausiai tai žurnalistų sulaikymai, areštai, pagrobimas, smurtas ir patyčios; represijos leidinių atžvilgiu, elektroninės žurnalistikos ir mobiliojo ryšio blokavimas, žurnalistų darbo priemonių ir sukauptos informacijos atėmimas, naikinimas, technikos gadinimas.

Spaudos laisvė pagal Lukašenką

Eidamas į šeštos kadencijos prezidento rinkimus, A. Lukašenka elgėsi kaip paprastai: į kalėjimą pasodino konkurentus Valerijų Cepkalą ir Viktorą Babaryką, dar smarkiau pritildė opozicijos balsą. Kad sustiprintų

Viena demonstracijų prieš Lukašenkos režimą ypatybių – moterų aktyvumas ir drąsa. Tas pat pasakytina ir apie žurnalistes. Nuotraukoje iš kairės: protestuodama iš BTR išėjusi laidų vedėja Natalija Bibikova, Baltarusijos koordinacinės tarybos narė Svetlana Kalinkina (BŽA pirmininko pavaduotoja) ir Ksenija Luckina (protestuodama atsisakė BTR specialiojo korespondento pareigų).

Minskas. Omonininkas bando atimti iš senolio baltai raudoną vėliavą.

Tut.by nuotr.

iš anksto nustatytą 80 proc. savo pergalės triumfą, rinkimuose leido dalyvauti kukliai anglų kalbos mokytojai Svetlanai Cichanouskajai.

Vis dėlto ilgus metus autoritarinį režimą kentusi baltarusių tauta nebesileido žemina. Rinkimų komisijai paskelbus apie neva triuškinančią Lukašenkos pergalę, žmonės spontaniškai išėjo į gatves Minske ir kituose šalies miestuose bei miesteliuose. Jie protestavo prieš suklastotus rinkimus ir šalies išrinktą prezidentę pripažino Cichanouskają. Prieš režimą, rizikuodami karjera ar net atsistatydindami, pasisakė žymūs šalies intelektualai, mokslo, kultūros veikėjai, diplomatai, sportininkai. Įmonėse prasidėjo streikai. Buvo sudaryta opozicinė koordinacinė taryba, kurios narėmis tapo ir BŽA vicepirmininkė, „Belsat TV“ laidų vedėja Svetlana

Kalinkina ir BTR palikusi specialioji korespondentė Ksenija Luckina.

Prieš taikius demonstrantus mestos milžiniškos represinės pajėgos – specialiosios paskirties būriai (omonas), milicija, saugumas ir net kariuomenė. Žmonės buvo vaikomi vandens patrankomis, ašarinėmis dujomis, apšaudomi guminėmis kulkomis, apmėtomi garso granatomis. Balaklavose (kaukėse) veidus slepią omonininkai darbavosi lazdomis. Pasimetęs Lukašenka ir jo sūnūs lakstė su automatais rankose. Jo inauguracija įvyko slaptai. Vadinamasis *batka* šaukė apie grėsmes valstybei iš Vakarų, visų pirma Lenkijos ir Lietuvos, pusės, į Gardiną permetė net desantines pajėgas. Pagaliau nuskubėjo į Maskvą, kur užsitikrino prezidento V. Putino karinę paramą valdžios krizės atveju ir pusantro milijardo eurų paskolą režimui paramstyti.

Omonininko vedama mergina rodo pergalės ženklą.

Tut. by nuotr.

Suteikta ir propagandinė pagalba – į Minską pasiųstas elitinis vadinamojo Putino sąrašo žurnalistų desantas: radijo „Gororit Moskva“ vyr. redaktorius Romanas Babanianas, TV „Rossija-1“ žinių laidų vedėjas Eugenijus Rožkovas, TV „Rossija Today“ vyr. redaktorė Margarita Simonian ir Pirmojo TV kanalo korespondentas Antonas Vernickis. Kas dedasi Baltarusijoje, turėjo papasakoti pats Lukašenka. Dviejų valandų pokalbis parodytas per Rusijos ir Baltarusijos TV kanalus. Nepagailėta purvo Vakarams ir demokratijos siekiančiai savajai tautai. Maskvėnai Minsko gatvėse nesilankė, su demonstrantais nekalbėjo, tad nebuvo sumušti, išvengė Okrestino. Priešingai – jie *batka* liko sužavėti. Komentuodama interviu „Sputniko“ televizijai,

Simonian teigė, kad jis buvęs „labai dvasingas, nuoširdus ir beveik atviras kaip per išpažintį“, „vienas įdomiausių gyvenime“. Babanianas diktatoriaus akyse pastebėjęs net patirtos nuoskaudos (tauta nevertina jo nuopelnų) ašaras.

Tylėjimu demonstracijas sutiko ir Baltarusijos valstybinės žiniasklaidos priemonės, nors jų viduje taip pat atsirado protestuojančių žurnalistų ir techninių darbuotojų. Sustreikavo BTR žmonės. Jie reikalavo neteisėtais pripažinti prezidento rinkimus, atleisti rinkimų komisijos pirmininkę, išlaisvinti politinius kalinius, panaikinti cenzūrą. Žurnalistų raminti ir gąsdinti atvyko Lukašenkos spaudos atstovė Natalija Eismont, Respublikos tarybos (senato) pirmininkė Natalija

Abipusė simpatija. Kremliaus propagandistė M. Simonian ir A. Lukašenka.

BelTA nuotr.

Kačanova, dalyvavo bendrovės vadovas Ivarnas Eismontas¹, BŽS pirmininkas A. Krivošjevas. Pokalbis buvo karštas, prie BTR rūmų būriavosi piketuotojai su transparantais. Aukštieji svečiai, nieko nepešę, pasišalino pro užpakalines duris. Į BTR Lukašenka pakvietė streiklaužius iš Maskvos.

Apie tikrąjį protestų mastą visuomenė galėjo sužinoti tik iš opozicinės ir nepriklausomos žiniasklaidos, užsienio korespondentų. Žurnalistai, kaip ir pridera profesijai, lankėsi

karščiausiuose demonstracijų taškuose. Kad būtų neliečiami, jie dėvėjo specialias liemenes su užrašu „Presa“. Tačiau šio principo laikomasi tik demokratinėse šalyse. Baltarusijoje liemenės suvaidino priešingą vaidmenį – padėjo jėgos struktūroms atpažinti žurnalistus ir juos gaudyti, apšaudyti guminėmis kulkomis (*tut.by* korespondentus). Už profesinį darbą jie kaltinami dalyvaujant nesankcionuotuose mitinguose, koordinuojant ir vadovaujant demonstracijoms, griaužant valstybės pagrindus. Ypač omonininkai įniršę ant

¹ Lietuvišką pavardę turinti Eismontų šeima yra ištikima Lukašenkos režimo rėmėja. Pirmoji BTR įsitvirtino Anna Eismont, ji vedė sporto laidas. Per Annos protekciją čia pateko ir jos brolis Ivarnas Eismontas, baigęs Vidaus reikalų akademiją ir turintis milicijos kapitono laipsnį. Šis susipažino su laidų vedėja akto Natalija Seliun-Kirsanova ir ją vedė. Manoma, kad pastaroji per pažintį su studentų grožio konkurso nugalėtoja Darja Šmanai pakliuvo į Lukašenkos akiratį ir 2014 m. tapo jo spaudos atstove. Šiandien laikoma viena įtakingiausių Baltarusijos moterų. Nenuostabu, kad jos vyras greitai pradėjo kopti karjeros laiptais – buvo paskirtas BTR pirmininko pavaduotoju, o po gero pusmečio – pirmininku. *Red. pastaba.*

Žurnalistai reikalauja, kad jiems nebūtų draudžiama dirbti. DW / A. Boguslavskajos nuotr.

foto- ir telereporterių, kurie fiksuoja ir skelbia jų smurtą demaskuojančius vaizdus.

Kova prieš žurnalistus gerai apgalvota ir koordinuota. Visų pirma juos sulaiko neva patikrinti dokumentų. Žinoma, vietoje netikrina, veža į milicijos skyrius, tuo kuriam laikui pašalindami kaip liudininkus. Buvo dienų, pavyzdžiui, rugpjūčio 27 d., kai sulaikyta apie 50 žurnalistų.

Toli nuo visuomenės akių su jais elgiasi kaip nori: atima telefonus, foto- ir teleaparatus, trina laikmenų turinį, žemina, žaloja fiziškai. Kai kuriuos porą parų palaiko areštuotus, nepateikdami jokių kaltinimų. Vėliau darbą pradeda teisėjai. Jie žurnalistus traktuoja kaip demonstracijų dalyvius ir net organizatorius, tad nesismulkindami baudžia 10–15 parų kalėjimo. Reikia pastebėti, kad žurnalistai rodo didelį solidarumą – skelbia apie draugų areštą, būriuojasi prie sulaikymo vietų, stebi ir komentuoja kurpiamas bylas,

džiugiais šūksniais sutinka bausmę atlikusius kolegas.

Su užsienio korespondentais režimas lengvai susidoruoja išsiųsdamas juos iš šalies, atimdamas akreditacijas. Persekiojimus patyrė užsienio medijoms talkinę vietos žurnalistai.

Išimtis daroma tik Rusijos žurnalistams. Atsitiktinai sulaikytus greitai išvaduoja šios šalies ambasada.

Okrestino skersgatvio pragaras

Oficialūs Kremlius ruporai tylėjo apie kilusį Baltarusijos visuomenės pasipriešinimą režimui, kaip jau minėta, net ištiesė jam propagandos ranką. Žymus kino režisierius ir Putino garbintojas Nikita Michalkovas tvirtina, kad skelbiamos demonstracijų nuotraukos yra klastotė, *fotošopo* specialistų darbas. Vis dėlto Rusijoje yra nemažai privačios,

nepriklausomos žiniasklaidos, kuri apie įvykius Baltarusijoje praneša objektyviai, solidarizuojasi su persekiojamais kolegomis. Portalo *lenta.ru* žurnalistė Antonina Matvejeva, kiti autoriai paskelbė šurpą keliančių straipsnių apie režimo jėgos tarnybų nusikaltimus savo tautai ir žmoniškumui.

Borisas Okrestinas žuvo prie Minsko Antrojo pasaulinio karo metu, tačiau jo garbei pavadintas skersgatvis išgarsėjo ne dėl pagarbos lakūno atminimui, o kaip su Dantės „Pragaru“ ar nacių lageriais lygintina žmonių kankinimo vieta.

Šiame skersgatvyje yra laikinai sulaikytųjų ir bausmę atliekančiųjų izoliatoriai, minkiečių vadinami tiesiog Okrestinu arba Osvencimu. Čia nenutrūkstamu srautu belangiais automobiliais gabenami Minsko protesto maršų dalyviai ar visai atsitiktinai pagauti žmonės. Per dieną iki kelių šimtų, gausėja ir tūkstantinių atvejų.

Milicininkai ir ypač omonininkai – žiaurūs, užsigrūdinę sadistai. Atvežtuosius guldo ant žemės, stato prie sienos, muša lazdomis, kumščiais, spardo kojomis, verčia klūpoti, pritūpinėti, vaikščioti ropomis, tyčiojasi, grasina sušaudyti. Skelbiama apie lytinį orumą žeidžiančius veiksmus, net abiejų lyčių asmenų prievartavimus. Ypač kenčia pakliuvę su protestuotojų simbolika (raudonai balta vėliava, vyčio herbu), juos specialiai pažymi. Pavyzdžiui, merginoms supjausto drabužius ir pripila dažų ant krūtinės, sėdmenų, vyrams ant nugaros išpurškia raudoną kryžių. Verčia giedoti Baltarusijos himną, skanduoti liaupses omonui. Iš pradžių sudaužytus asmenis tiesiog išmesdavo ar išnešdavo neštuvais už sulaikymo patalpų durų. Vėliau,

slėpdamiesi nuo liudininkų ir ypač žurnalistų, labiausiai nukankintus išveždavo automobiliais ir numesdavo kur nors gatvėse. Mažiausiai 6 nužudyti. Nuteistieji marina mi badu, kalinami be elementarių higienos sąlygų. Vienas iš apgyvendinimo rekordų – 41 žmogus 4 vietų kameroje.

Režimą ypač siutina žymių asmenų protestai, pasisakymai spaudoje. Kaip juos nubauti, kad kiti nutiltų, sprendžiama, matyt, aukščiausiu lygiu. Pavyzdžiui, garsi krepšininkė Jelena Levčenko, kuri žaisdama „Kibirkištyje“ yra tapusi ir Lietuvos čempione, buvo suimta ne gatvėje, o Minsko oro uoste, kai rengėsi skristi į reabilitaciją Graikijoje. Ji kartu su 850 sportininkų pasirašė dokumentą, smerkiantį smurtą ir rinkimų falsifikaciją, tad kalėjime atbuvo 17 parų. Nors su sporto žvaigžde nedrįso elgtis kaip su eiliniaisiais piliečiais, tačiau ir jai teko bausmę atlikti tiesiog ant geležinių narų (pasiklojus tik laikraščiu), be karšto vandens ir kanalizacijos.

Gyvenimas verda ir šalia Okrestino. Čia būriuojasi, ašaras braukia sulaikytųjų artimieji, naujienomis dalijasi žurnalistai. Čia tuoj po prezidento rinkimų baltas ir mėlynas palapines pasistatė ir pagalbą teikia savanoriai – medikai, teisininkai, psichologai, tiesiog neabejingi žmonės. Pastarieji sudarinėja sulaikytųjų sąrašus, ieško jų artimųjų, perduoda nelaimingiesiems maisto ir drabužių.

Lietuvos valstybės ir Lietuvos žurnalistų sąjungos balsas

Lietuva įvairiais lygiais – valstybiniu, visuomeninių organizacijų, asmeninių ryšių – remia Baltarusijos žmonių siekį demokratizuoti šalį,

LŽS pirmininkas D. Radzevičius ir BŽA pirmininkas A. Bastunecas.

BŽA nuotr.

nusimesti autoritarinį Lukašenkos režimą. Visų pirma ji nepripažįsta Lukašenkos naujosios kadencijos prezidentu. Ji suteikė prieglobstį režimo išvytai Cichanouskajai, priima nuo persekiojimo šalį paliekančius disidentus, leidžia įsikurti verslininkams, skiria stipendijas baltarusių studentams ir kt. Vilniuje veikia Europos humanitarinis universitetas, kuriame daugiausia studijuoja baltarusių studentai.

Nuo pat Baltarusijos valstybės įsikūrimo Lietuvos žurnalistų sąjunga palaiko ryšius su šios šalies demokratinės pakraipos kolegomis, kartu su įvairiais Europos fondais Minske rengė seminarus, juos supažindinančius su vakarietiškos žurnalistikos standartais. Nuolatinius ryšius palaiko su BŽA, su ja pasirašyta bendradarbiavimo sutartis.

Po falsifikuotų Baltarusijos prezidento rinkimų prasidėjus naujai susidorojimo su neklusnia žiniasklaida ir jos žurnalistais bangai, LŽS

kartu su Tarptautine žurnalistų federacija, Europos žurnalistų federacija, kitomis spaudos laisvę ginančiomis organizacijomis ryžtingai pasmerkė smurtą. LŽS Žurnalistų teisių gynimo ir stebėsenos komitetas (pirmininkas Darius Lukoševičius) kreipėsi į LR užsienio reikalų ministeriją, ragindamas imtis aktyvių veiksmų ginant kaimyninės šalies žurnalistus. Priminta, kad žurnalistų saugumas ir jų teisių gynimas visada buvo Lietuvos prioritetas (pirmininkavimo ESBO, JT saugumo taryboje metu, kuriant ESBO žurnalistų saugumo draugų grupę ir kt.). Pareikštas susirūpinimas dėl iš BTR laidų vedėjo atleisto ir kaliniu nubausto Lietuvos TV3 kanalo bendradarbio Deniso Dudinskio likimo.

LŽS renka lėšas, kad paremtų Lukašenkos režimui nepasiduodančius kolegas.

Spalio 22 d. LŽS kartu su Lietuvos žurnalistų draugija, atsiliepdamos į mecenato Kazio

Starkevičiaus šeimos siūlymą, įsteigė Vilties premiją. Ja kasmet bus apdovanojami Baltarusijos žurnalistai, savo profesine ir visuomenine veikla stipriną ir skatiną demokratijos plėtrą, žmogaus laisvių ir teisių gynimo progresą ar įkvepią visuomenės solidarumą ir bendruomeniškumą. Laureatui bus įteikiama „Laisvės ir vilties“ skulptūra ir simbolinis 1 000 eurų prizas.

Solidarumą persekiojamiems baltarusių kolegoms viešai pareiškė ir Lietuvos redaktorių, medijų atstovų grupė: Rolandas Agintas (LNK), Artūras Anušis (TV3), Rolandas Barysas („Verslo žinios“), Vaidotas Beniušis (BNS), Raimundas Celencevičius („15 min“), Inga Larionovaitė (LRT), Rasa Laukaitytė („Delfi“), Ovidijus Lukošius (IQ), Tautvydas Mikalajūnas (*Lrytas.lt*), Andrius Tapinas („Laisvės TV“).

Rašant šias eilutes Baltarusijos žmonių protestai prieš Lukašenkos režimą ir žurnalistų kova už žodžio laisvę ir darbo sąlygas tęsiasi.

Priedas

Žiniasklaidos ir žurnalistų persekiojimas po Baltarusijos prezidento rinkimų. Faktai ir skaičiai

Paskelbti ekstremistiniais, konfiskuotas tiražas

Informacijos ministerija, apkaltinusi ekstremizmu, 3 mėnesiams panaikino opozicinio portalo *tut.by* medijos statusą. Viena iš priežasčių – pasišaipymas iš muitinės. Istorija tokia. Januškevičiaus leidykla išvertė į baltarusių kalbą „Harj Poterį“ ir tiražą išspausdino

Vilniuje, „Petro ofseto“ spaustuvėje. Muitinei jis sukėlė įtarimą. Leidyklos buvo paprašyta laiduoti, kad „knygoje nėra raginimų nuversti esamą Baltarusijos Respublikos valdžią“. Portalas *tut.by* apie tai parašė.

Teismo sprendimu ekstremistiniais pripažinti du milijonus prenumeratorių turintis opozicijos žinių kanalas „Nexta“ ir jo logotipas, informacijos ministerijai nurodyta „imtis priemonių apriboti prieigą prie informacinių kanalų, turinčių analogiškus pavadinimus, ir jų sklaidą baltarusiškame segmente“. Šio kanalo medžiagos publikavimas arba dalijimasis ja užtrauks administracinę atsakomybę, numatančią baudas ar administracinį areštą.

Prezidento rinkimų išvakarėse buvo užblokuota svetainė *afn.by* („Agenstvo finansovych novosteĭ“), kuri specializavosi pranešdama ekonomikos žinias ir jas analizuodama.

Rugpjūčio 21 d. užblokuotos 72 nepriklausomos svetainės, tarp jų „Radio Svoboda“, „Belsat“, „Tribuna“, „Evrorado“, „Virtualnyj Brest“, „Pro Gomel“, „Vitebskij kurjer“, Mogiliovo „Mašeka“ ir kt. Jos apkaltintos protesto akcijų koordinavimu, informacijos, kenkiančios Baltarusijos nacionaliniams interesams, skleidimu.

Rugpjūtį keletas nepriklausomų leidinių (KPB, „Narodnaja volia“, „Svobodnyje novosti plus“) negalėjo išspausdinti ar išplatinti numerių, skirtų visuomenės reakcijai į falsifikuotus prezidento rinkimus.

Rugpjūčio 28 d. užblokuoti *naviny.by* ir *NN.by* (laikraštis „Naša niva“) už tai, kad nušvietė masinio protesto akcijas.

Lapkričio 13 d. konfiskuotas Gomelio laikraščio „Narodnaja volia“ tiražas.

Valdžios kritika – terorizmas

Baltarusijos KGB telegramų kanalo „Nexta“ vadovus – įkūrėją Stepaną Putilą ir redaktorių Romaną Protasevičių – įtraukė į teroristų sąrašą, paskelbta tarptautinė jų paieška.

Žurnalistai šiuo metu dirba Varšuvoje.

Areštu nubausti žurnalistai

30 parų: Marina Kostyliančenko, Baranovičiai.

15 parų: Pavelas Dobravolskis, „BelaPAN“ žinių agentūra; Romanas Čmelis ir Maksimas Chlebecas, abu „Brestskaja gazeta“; Jelena Dovnar, Minsko žurnalistė; Denisas Jakštas, „Silnyje novosti“, Gomelis; Jekaterina Karpickaja, „Naša niva“ laikraščio korespondentė; Aleksandra Kvitkevič, portalo *tut.by* korespondentė; Aleksandras Liubenčiuikas, „Belsat“ kanalo operatorius; Artiomas Majorovas, „Belorusy i rynek“; Dmitrijus Semčenko, ONT kanalas; Andrejus Šavliuga, „BelaPAN“ fotografas; Sergejus Ščurka, „Pressbol“ laikraštis; Vadimas Zamirovskis, *tut.by* portalas; Vsevolodas Zarubinas, *tut.by*.

13 parų: Marija Parchimčik, žurnalo *34mag.net* redaktorė; Janina Trusilo, savaitraštis „Novyj čas“; Darja Spevak, *onliner.by* portalas.

11 parų: Vladimiras Gridinas, *tut.by* fotoreporteris; Aleksandras Vasiukovičius, „Novyj čas“ fotoreporteris.

10 parų: Dmitrijus Dmitrijevas, „Novyj čas“ fotoreporteris; Andrejus Jakimušas ir Viktoras Jarošukas, abu iš Pinsko; Džmitrijus Kazakevičius, „Belsat“ kanalas.

8 paros: Vladislavas Kuleckis, *realt.by* portalo redaktorius; Alesis Sobolevskis, portalo „Mogiliovskij region“ korespondentas (bausmės metu badavo).

7 paros: Jekaterina Andrejeva, „Belsat“ korespondentė.

3 paros: Nikita Duboleka, „Komsomolskaja pravda v Belorusi“ (KPB); Maryja Eleševič, KPB; Nadzieja Kalinina, *tut.by*; Aliaksejus Sudnikovas, *tut.by*; Aliaksejus Šavliucha, „BelaPAN“ žinių agentūra; Sjarhejus Ščiogolevas, KPB.

Daugybė žurnalistų, įskaitant ir areštuotuosius, nubausti pinigineis baudomis.

BŽA duomenimis, šiais metais (iki lapkričio 15 d.) Baltarusijos žurnalistai kalėjimuose praleido 900 parų.

Sužeisti kulkomis, sumušti sulaukiant ir areštinėje

Laikraščio „Naša niva“ korespondentė Natalija Lubnevskaja sužeista į koją gumine kulka, 38 paras praleido ligoninėje.

Portalo *hrodna.life* žurnalistas Ruslanas Kulevičius paleistas iš arešto su abiejų rankų įlūžimais.

Stanislavas Ivaškevičius („Belsat“) varytas tarp eilėse išsirikiavusių omonininkų, kurie jį mušė lazdomis.

„Belsato“ operatorius Dmitrijus Soltanas muštas sulaikant, vežant omono automobiliu, atimant kamerą.

Eugenijus Juškovskis iš portalo *bobr.by* (Bobruiskas) muštas sulaikant ir areštinėje.

Išvyti iš Baltarusijos užsienio žurnalistai

Jurijus Baraniukas, Ivanas Grebeniukas ir Irina Romalijskaja, TV „Nastojasčeje vremia“ žurnalistai.

Švedų žurnalistas Polas Hansenas, jam uždrausta 5 metams atvykti į Baltarusiją.

Telekanalo ARD filmavimo grupė.

Atšauktos akreditacijos BBC, „Radio Svoboda“, „Reuters“, „Associated Press“, „Deutsche Welle“, „RFi“ ir kitiems žurnalistams.

Spalio 2 d. Užsienio reikalų ministerija anuliavo visų užsienio žurnalistų akreditaciją. Pateikti nauji, smarkiai sugriežtinti ministrų tarybos akreditavimo nuostatai, kurie leisią

„Baltarusijai teisiškai ginti savo informacinį suverenitetą“.

Išėjo iš darbo protesto ženklan

Natalija Bibikova, BTR kultūros laidų vedėja. Dirbo 20 m. Parą su dukra buvo uždarytos areštinėje.

Ksenija Luckina, BTR specialioji korespondentė.

KPB vyr. redaktoriaus pavaduotoja Ina Kočetkova ir korespondentės Olga Ivašenko, Evika Otto.

Atleisti už pilietinę poziciją

Denisas Dudinskis, BTR laidų vedėjas.

Dmitrijus Kochno, valstybinio ONT kanalo laidų vedėjas.

Pavelas Sucharukovas, laikraščio „Zvezda“ ir toki pat pavadinimo leidyklos vyriausiasis redaktorius. Prieš tai redakcijos žurnalistai protestavo prieš brutalų valdžios elgesį su kolegomis.

Naudotasi interneto prieigų baj.by, belta.by, bsj.by, delfi.lt, lenta.ru, lzs.lt, tut.by ir kitų skelbta medžiaga.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Johano Ferdinando Kelkio medalis – nusipelnusiems Klaipėdos krašto žurnalistikai

Jolanta Beniušytė, Vytautas Žeimantas

2021 metais minėsime lietuviškosios žurnalistikos pradininko, lietuviybės puoselėtojo Klaipėdos krašte Johano Ferdinando Kelkio 220-ųjų gimimo metinių sukaktį. Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Klaipėdos apskrities skyrius įsteigė šio iškilaus Mažosios Lietuvos švietėjo apdovanojimą – bronzos medalį, kuris, klaipėdiečių žurnalistų nuomone, yra pagarbos ir padėkos ženklas žurnalistikai nusipelnusiems asmenims, primena bei įprasmina lietuviškos spaudos ištakas.

LŽS Klaipėdos apskrities skyrius įsteigtu J. F. Kelkio medaliu už nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai apdovanoti Gražina Juodytė ir Žydrūnas Naujokas (viduryje). Medalius Klaipėdos žurnalistų bendruomenės šventėje šių metų spalį įteikė LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė. Vitos Jurevičienės nuotr.

Kaip vardinio medalio idėja tapo kūnu

Kaip gimė idėja steigti J. F. Kelkio (1801–1877) apdovanojimą? Aštuonerius metus LŽS Klaipėdos apskrities skyrius teikė „Metų žurnalisto“ skulptūrėlę, skiriamą už profesionalumą ir aktyvumą uostamiesčio žurnalistų bendruomenėje. Palaiapsniui subrendo idėja, kad reikėtų steigti solidesnį skyriaus vardinį apdovanojimą. Aptarus kelis variantus, išsirkintas J. F. Kelkis, kuris Prūsijos valdomoje Mažojoje Lietuvoje redagavo ir leido religinės krypties laikraštį „Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonių“ (1832–1875), laikomą pirmuoju periodiniu leidiniu lietuvių kalba. Šio švietėjo veikla susijusi su lietuviškos spaudos ir žurnalistikos pradžia, vietinių krašto gyventojų lietuvininkų kova už savo pilietines teises, taikiu pasipriešinimu germanizavimo politikai.

Skyriaus taryba ne kartą svarstė šią idėją, tarėsi, gilinosi į literatūrą apie J. F. Kelkį, parengė medalio eskizą. Taip pat surengė išvažiuojamąjį posėdį į Mažosios Lietuvos etnografinės kapinės Kisinių kaime, Klaipėdos rajone, kur su žmona palaidotas J. F. Kelkis. Beje, kapinaitės gražiai sutvarkytos ir prižiūrimos Dovilų seniūnijos darbuotojų.

2019 m. pabaigoje LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus tarybos posėdyje (pirmininkė Jolanta Beniušytė, tarybos nariai Žydrūnas Naujokas, Gediminas Pilaitis, Asta Kažukauskienė, Laura Šelenienė, Paulius Matulevičius, Giedrė Vaičekauskienė) nutarta steigti J. F. Kelkio medalį ir vienbalsiai patvirtinti šio apdovanojimo nuostatai. Jiems pritarta ir 2020 m. sausį vykusiame LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus visuotiniame susirinkime. Pagal nuostatus,

Lietuviškosios žurnalistikos pradininko Johano Ferdinando Kelkio (1801–1877) medalis. Skulptorius Robertas Guoba.

Jolantos Beniušytės nuotr.

J. F. Kelkio medalis teikiamas profesionaliems spaudos, TV, radijo, interneto portalų žurnalistams už nuopelnus ir kūrybinius darbus. Medalis taip pat gali būti teikiamas ir kitų profesijų atstovams už išskirtinius nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai.

Lietuvos žurnalistų sąjungos iniciatyva

„Sveikinu su gražia pradžia, džiaugiuosi šaunia jūsų iniciatyva ir šiuo solidžiu apdovanojimu“, – sakė LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius, sužinojęs apie klaipėdiečių žurnalistų

J. F. Kelkio medaliu Klaipėdos žurnalistai pagerbė ir Mažosios Lietuvos kultūrai nusipelnusį fotožurnalistą, publicistą, knygų ir fotoalbumų autorių Bernardą Aleknavičių (1930–2020). Eugenijaus Maciaus nuotr.

sumanymą įsteigti J. F. Kelkio medalį. Šių metų sausį LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė J. Beniušytė tarybos vardu kreipėsi į LŽS valdybą, informuodama, kad įsteigtas šis apdovanojimas, ir prašydama organizacinės, finansinės paramos medaliui pagaminti. Tokios pagalbos Klaipėdos žurnalistai sulaukė, o pagal pateiktus eskizus vilnietis skulptorius Robertas Guoba išliejo įspūdingą bronzos J. F. Kelkio medalį, kurio svoris 600 gramų.

Šiomet spalio mėnesį Klaipėdos žurnalistų bendruomenės šventėje įteikti pirmieji trys

J. F. Kelkio medaliai ir diplomai. Už nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai ir kūrybinius pasiekimus jais apdovanoti fotomenininkas, publicistas, Mažosios Lietuvos kultūros paveldo puoselėtojas Bernardas Aleknavičius, „Vakarų ekspreso“ laikraščio žurnalistė Gražina Juodytė ir radijo stoties „Laluna“ žurnalistas, žurnalistų renginių organizatorius Žydrūnas Naujokas.

„Tą idėją seniai brandinome, auginome ir štai paleidome į gyvenimą. Ir jau matome, kokia tai reikalinga iniciatyva, kad ir J. F. Kelkio vardas skambėtų, ir prisimintume, kur pirmi lietuviški laikraščiai gimė, ir kad šių dienų žurnalistiką pakylėtume“, – po apdovanojimų ceremonijos džiaugėsi skyriaus pirmininkė J. Beniušytė. Šią šventę apkartino tai, kad dėl sunkios ligos joje negalėjo dalyvauti pirmasis J. F. Kelkio medalio laureatas – B. Aleknavičius, tačiau jis dar spėjo pasidžiaugti šiuo pagarbos ir dėmesio ženklu, padėkoti už jį kolegoms žurnalistams, o pats medalis įteiktas jau po šio iškilaus kūrėjo mirties jo šeimai.

Apie Johaną Ferdinandą Kelkį

Johanas Ferdinandas Kelkis (vokiškai Johann Ferdinand Kelch) gimė 1801 m. birželio 10 d. Piktupėnuose (dabar Pagėgių savivaldybė). Kilęs iš vokiečių, ilgainiui su-lietuvėjo. Pagarsėjo kaip Mažosios Lietuvos pedagogas, poetas, spaudos ir raštijos darbuotojas, vienas iš lietuvių periodinės spaudos pradininkų.

Mokslų jis, atrodo, siekė Karalienės (dabar Zelionų Bor, Kaliningrado sritis) mokytojų seminarijoje, nors patvirtinančių

dokumentų, kad J. F. Kelkis ją baigė, iki šiol nepavyko rasti. 1811 m. netoli sienos su Prūsija, prie Įsruties, pradėjusioje veikti Karalienės mokytojų seminarijoje dauguma seminaristų buvo lietuvininkai, rengti darbui Mažosios Lietuvos mokyklose. Kurį laiką čia rektoriais yra dirbę lietuvininkai J. Romeikis, W. Tomušaitis. Per šimtmetį seminariją baigė 2 208 mokytojai, tarp jų vėliau žymūs Mažosios Lietuvos spaudos darbuotojai P. Bajoraitis, M. Šapalas, J. Urbonas, kiti.

Daugiau kaip 30 metų (1820–1851) J. F. Kelkis dirbo precentoriumi Įsės (dabar Pričaly, Kaliningrado sritis) parapiinėje mokykloje. Įsė buvo nedidelis žvejų kaimelis prie Kuršių marių, jo gyventojai ilgai išlaikė senusios tikybos papročius. 1848 m. statistikos duomenimis, iš 1 731 parapijiečio lietuviškai kalbėjo 1 379.

1851 m. Prūsijos valdžia panaikino Įsės parapiinės mokyklos mokytojo vietą, ir J. F. Kelkis persikėlė į Kretingalę (dabar Klaipėdos rajonas), kur jis dirbo precentoriumi iki 1867 m. 1854 m. čia įsteigė parengiamuosius kursus stojantiems į mokytojų seminariją.

Precentorius (lot. praecentor – dainavedys) – XVI–XIX a. pr. protestantų bendruomenės vaikų mokytojas. Anksčiausiai, dar 1568 m., jo funkcijas nusakė Pamedės vyskupas J. Wiggandas: vesti giesmę bažnyčioje, išmokyti vaikus atmintinai sakyti bent tris katekizmo dalis, pamokyti juos skaityti, rašyti, skaičiuoti. Miestų parapiinėse mokyklose precentorius dar mokė laisvųjų menų ir lotynų kalbos, be darbo mokykloje jis privalėjo padėti dvasininkams – nesant kunigo, susirinkusiems žmonėms skaityti ir aiškinti Bibliją, pakrikštyti kūdikį, palaidoti mirusįjį. Precentoriumi

Klaipėdos žurnalistai prie J. F. Kelkio ir jo žmonos Justinos Vilhelminos kapų etnografinėse evangelikų liuteronų kapinėse Kisinių kaime, Klaipėdos rajone. Lauros Sėlenienės nuotr.

buvo skiriamas aukštos moralės, pavyzdin-
go elgesio, tinkamo išsilavinimo asmuo.

Kai J. F. Kelkis atvyko į Kretingalę, čia jau buvo pastatyta nauja akmeninė bažnyčia. Jos klebonas Gabrielis Engelis su šviešiais kunigais kėlė balsą prieš vokietinimą, o lankantis Prūsijos karaliui, įteikė jam protesto laišką. Kretingalė, kaip ir visa Klaipėdos apskritis, ilgą laiką buvo lietuviškiausia Prūsijos karalystėje. J. F. Kelkis, gyvendamas tarp lietuvių, ne tik sulietuvėjo, bet ir pradėjo rūpintis lietuvių kalbos stiprinimu. Kretingalėje jam atsivėrė platesnė erdvė lietuviškai veiklai.

Pirmojo lietuviško reportažo autorius

J. F. Kelkis, suprasdamas spausdinto žodžio svarbą, 1832 m. pradėjo leisti lietuvišką periodinį leidinį, pavadintą gana neįprastai – „Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonių“. Šį laikraštį J. F. Kelkis leido net 33 metus, iki 1875 m. Taip pat jis iki pat mirties bendradarbiavo ir F. Kuršaičio redaguojamame laikraštyje „Keleivis iš Karaliaučiaus“, rašė jam straipsnius.

Pirmuoju reportažu lietuviškosios žurnalistikos istorijoje laikomi Kelkio kelionės įspūdžiai, pavadinti „Mano keliavimas į Berlyną bei kas ten nusidavė“. Šiame reportaže pateikiami įspūdžiai iš vokiečių evangelikų bažnyčios suvažiavimo. Vis dėlto labiausiai reportažo žanrą atitinka J. F. Kelkio pasakojimas apie 1854 m. spalio pradžioje Klaipėdą nusiaubusį gaisrą, kurio pažiūrėti jis buvo atjohęs iš Kretingalės. Be to, jis parašė istorinę poemą „Lietuwininkai“ (1861), satyrinį eilėraštį „Wiernas Kretingos žmogus“ (1861),

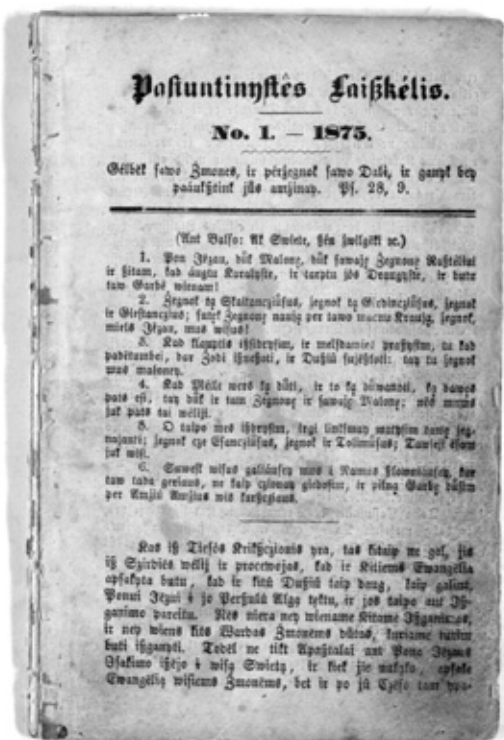
kurį, beje, 2011 m. perspausdino „Lietuvos evangelikų kelias“ (Nr. 10–11).

Laikraštis ėjo beveik 100 metų

„Nusidavimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonių“ – tai pirmojo periodinio leidinio lietuvių kalba „Nusidavimai Dievo karalystėje“ tęsinys, ėjęs 1832–1834 m., 1837–1914 m. ir 1921 m. gotišku šriftu. Iš pradžių buvo spausdinamas Tilžėje, vadinamojoje Mažosios Lietuvos knygų sostinėje, kurioje apskritai išleista 40 proc. Mažajai Lietuvai skirtų lietuviškų knygų. Vėliau beveik visą šimtmetį šį leidinį spausdino Karaliaučiuje, o paskutiniaisiais jo gyvavimo metais, tai yra 1921-aisiais, – Klaipėdoje. Leidinys buvo platinamas per Karaliaučiaus misijų draugijos platintojus, remiantis Mažosios Lietuvos bažnytine organizacija, o nuo 1869 m. – per Prūsijos karališkąjį paštą prenumeratos būdu.

Iki 1914 m. jį leido Karaliaučiaus misijų draugija, 1921 m. – Klaipėdos protestantiškosios lietuvių literatūros platinimo draugija „Gluosnis“. 1832 m., 1869–1919 m. ėjo kartą per mėnesį, kitais metais – nereguliariai, vidutiniškai po 3 numerius per metus.

Pirmaisiais metais buvo Karaliaučiaus misijų draugijos leidinio „Königsberger Missionsblau“ tekstų vertimas į lietuvių kalbą. Vėliau šalia verstinių atsirado ir originalių straipsnių. Rašyta apie evangelikų misijų veiklą įvairiose pasaulio šalyse, skelbta žinių apie Amerikos, Afrikos, Azijos žemynus, įvairių tautų etnografiją, buvo smerkiama kolonizacija ir socialinis išnaudojimas. Keltos ir Mažosios Lietuvos gyventojų problemos,

Laikraščiu „Nusidavimai apie Ewangėlios prasiplatininimą tarp žydų ir pagonių“ (1832 m. 3 numeris) ir „Pasiuntinystės laiškėlis“ (1875 m. 1 numeris) faksimilės.

tautinio susipratimo klausimai, švietimo būklė, blaivybė, emigracija į JAV. Pasitaikydavo ir kitokių šviečiamojo ar ūkinio pobūdžio publikacijų, rašyta ir grynai apie lietuviškus reikalus.

Įdomu tai, kad 1876 m. Nr. 8 buvo paskelbtas Vakarų Europos ir Afrikos žemėlapis lietuvių kalba. Tai pirmasis lietuviškas kartografinis spaudinys.

Rūpinosi taisyklinga kalba

J. F. Kelkis redaguodamas „Nusidavimus...“ pirmiausia rūpinosi taisyklinga leidinio kalba ir rašyba, ją taisė pasitardamas su profesoriais Augustu Šleicheriu ir Frydrichu

Kuršaičiu, pastarajam netgi padėjo redaguoti Biblijos leidimą. J. F. Kelkis produktyviai bendradarbiavo su leidyklomis: Hartungo – Karaliaučiuje, Posto – Tilžėje, Šrėderio – Priekulėje, Holco – Klaipėdoje.

„Nusidavimų...“ tiražas to meto sąlygomis buvo nemažas, 400–500 egzempliorių. Bendradarbiavo misionieriai, evangelikų liuteronų kunigai, sakytojai Mikelis Šapalas, Krizas Jedinaitis, Jonas Kikilis, Dovas Didlaukis ir kiti. Tai buvo populiarus leidinys tarp Mažosios Lietuvos lietuvių. Juolab žinant, kad jau XVIII a. Prūsijoje įvedus visuotinį privalomą pradinį mokslą buvo suformuota ganėtinai apsišvietusi, pajėgi naudotis spauda skaitytojų auditorija.

Per visą laiką leidinį yra redagavę dešimt redaktorių. Tai daugiausia buvo dvasininkai, aktyvūs Mažosios Lietuvos lietuvių evangelikų raštijos darbuotojai: Kelkis, Neisas, Sturys, Jurkšaitis, Pipiras, Penčiukas, Endriulaitis, Šiušelis, Redmeris. Keletas jų yra kilę iš Klaipėdos apylinkių kaimų arba šiose vietose gyvenę: Kristupas Jurkšaitis kunigavo Priekulėje, Jonas Pipiras buvo gimęs Šaipių kaime, Mikelis Šiušelis – Anaičiuose, Endrikis Endriulaitis buvo Priekulės evangelikų kunigas ir parapijos mokyklų inspektorius, konservatyvus lietuvių visuomenės veikėjas.

1875 m. J. F. Kelkis įsteigė ir dvejus metus redagavo dar vieną lietuvišką periodinį leidinį gotišku šriftu – „Pasiuntinystės laiškėlis“. Iš pradžių laikraštis ėjo Tilžėje, 1876–1902 m. Klaipėdoje, 1903–1906 m. Priekulėje. Ėjo nereguliariai, kartą dukart per mėnesį, vėliau kelis kartus per metus. Spausdino religinius straipsnius, giesmes, aukojusiųjų misijų veiklai sąrašus.

Pirmuosius dvejus metus laikraštį redagavo J. F. Kelkis, vėliau – M. Kybelka. Spausdino Holco ir Šerniaus spaustuvė Klaipėdoje. Nuo 1907 m. vietoje jo pradėta leisti „Pasiuntinystės knygeles“.

Lietuviškų knygų leidėjas

J. F. Kelkis buvo aktyvus knygų iš vokiečių į lietuvių kalbą vertėjas, sudarytojas, redaktorius. 1861 m. sudarė giesmių rinkinį „Giesmelės apie Ewangelios prasiplatinimą tarp žydų ir paganų“. 1866 m. su spaustuvininku F. Šroderiu iš vokiečių kalbos išvertė ir parengė spaudai J. Rambacho pamokslų rinkinį „Apmąstymai visų kentėjimų Kristaus“;

su juo ir J. Lapaičiu – H. Milerio ir kitų autorių pamokslų rinkinį „Mišios“ (1867 m.). Išvertė iš vokiečių kalbos ir „Koks yr žmogaus mirims“, kuris buvo išspausdintas jau po jo mirties 1910 ir 1921 metais. Teikė lingvistinę medžiagą F. Kuršaičiui, A. Šleicheriui. Smerkė lietuvininkų germanizaciją. Kai 1872–1876 m. lietuvių kalba iš mokyklų buvo pašalinta, siuntė peticijas Prūsijos karaliui ir Vokietijos imperatoriui Vilhelmui I, švietimo ir kulto ministrui, prašydamas bent tikybą mokyklose dėstyti lietuvių kalba. Deja, jo, kaip ir kitų lietuvininkų ir juos palaikančių vokiečių, peticijos liko be atgarsio.

1876 m. suredagavo beveik 800 puslapių giesmyną „Visokios naujos giesmės“. H. Holco ir M. Šerniaus spaustuvėje išleido kalendorių „Krikščioniškos kalendros ant meto 1877“, savo straipsnyje „Apie kelis giesmių sustatytojus“ aprašė pietistinės poezijos Mažojoje Lietuvoje kūrėjų gyvenimą. Yra išspausdinęs ir Mažosios Lietuvos kolonizaciją smerkiančių eilėraščių.

Žurnalisto ir vertėjo darba labai vertino

J. F. Kelkiui žurnalisto ir vertėjo darbas buvo viso gyvenimo tikslas ir prasmė. Sudėtingomis tautinės priespaudos sąlygomis tokie lietuviški leidiniai padėjo priešintis germanizacijai. Religinio turinio literatūra stipriino tautinį susipratimą, lietuviškose šeimose formavo skaitymo įgūdžius.

Dėl ligos 1867 m. išėjo į pensiją ir apsigyveno Kisinių kaime pas dukrą. Dabar tai Klaipėdos rajonas, Dovilų seniūnija. Ten 1877 m. vasario 19 d. ir mirė. Palaidotas kartu su žmona Justina Vilhelmina Kisinių

evangelikų liuteronų, Mažosios Lietuvos etnografinėse kapinaitėse.

Beje, J. F. Kelkio mirties registracijos akto kopiją iš buvusio Vakarų Berlyno metrikacijos pirmojo biuro archyvo, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, pasistengė gauti šviesaus atminimo kraštotyrininkas priekuliškis Kazys Budginas.

Mažosios Lietuvos rašytinio paveldo, lietuvininkų spaudos savitumas reikalauja ypatingos

mūsų visuomenės pagarbos. Jis turi būti ne tik saugomas, bet ir skleidžiamas, apmąstomas, nes jo svarba tebėra reikšminga. Prisimindami ir pagerbdami pirmųjų lietuviškų laikraščių leidėjo ir švietėjo Johano Ferdinando Kelkio bei kitų Mažosios Lietuvos šviesuolių atminimą, suvokiame jų veiklos svarbą telkiant šio krašto bei visos Lietuvos visuomenę, siekiant lietuvių tautos vienybės ir laisvės. Tam pasitarnaus ir LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus iniciatyva įsteigtas naujas apdovanojimas – J. F. Kelkio medalis.

Šaltiniai ir literatūra

1. Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonių, Tilžė, 1832–1834, 1837–1914.
2. Pasiuntinystės laiškėlis, Tilžė, 1875.
3. Mažosios Lietuvos enciklopedija, II tomas. Vilnius, MELI, 2003. 69, 70 p.
4. Mažosios Lietuvos enciklopedija, III tomas. Vilnius, MELI, 2006. 314, 315 p.
5. J. F. Kelkis – lietuviškos laikraštijos pionierius. *Lietuvos pajūris*, 1982, Nr. 8.
6. A. Matulevičius. Kas tu, Mažoji Lietuva. Vilnius, Lietuvos kraštotyros d-jos centro taryba, 1989.
7. Žurnalistikos enciklopedija. Vilnius, Pradai, 1997. 363 p.
8. K. Budginas. J. F. Kelkio gimtinė – Piktupėnai. *Bibliotekų darbas*, 1986, Nr. 6.
9. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Vilnius, MELI, 2006, 711 p.
10. D. Kaunas. Lietuviškos periodikos pirmtakas. Vilnius, Lietuvos knygos draugija, 1991.
11. A. Matulevičius. Mažosios Lietuvos ir lietuvininkų fenomenas Europos kultūroje. Kaunas, Naujasis lankas, 2019.
12. D. Kaunas. Mažosios Lietuvos spaudos paveldas. Vilniaus universitetas, 2009.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Lietuvių redakcijų biuras

Minios Kernavėje susirinko 52 kartą: prie didingų piliakalnių suliepsnojo Joninių laužas. „Lietuvos spaudos fotografija“ 2020. Edvard Blaževič, LRT.lt nuotr.

Bronius Ragutis

Tyrinėjama įvairių lietuvių žurnalistikos organizacijų istorija, o svarbiausios iš jų jau sulaukė mokslinio pobūdžio darbų. Remdamasis archyvine medžiaga ir kitais šaltiniais, publicistas ir spaudos istorikas Domas Šniukas yra aprašęs Lietuvos žurnalistų sąjungos, taip pat Lietuvių žurnalistų sąjungos 1946–1949 m. Vokietijoje ir 1952–2005 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvavimą ir veiklą. Jam taip pat priklauso straipsnis „Elta“: su laisva Lietuva gimusi ir atgimusi“ [1].

Šio straipsnio autorius nagrinėja Amerikos lietuvių žurnalistų organizacijas [2], davusias pradžią visos mūsų nacionalinės žurnalistikos organizacijoms. Amerikoje atsirado jų užuomazgos, sumanymai ir įgyvendinimas.

Jau XIX a. pabaigoje (1892 m.) ten įsteigta „Rašliaviška draugystė“. Tuometinis „Vienybės

lietuvninkų“ redaktorius Antanas Milukas ir būrelis kunigų, susimetę pinigų, užsibrėžė sukurti „luomą literatų ex professo“, kurie, vien tik iš literatūros duoną valgydami, galės kaip specialistai ant tos dirvos ir tokiu būdu prisidėti prie pakėlimo mūsų rašliavos. Šios draugijos tikslas buvo mokėti korespondentams iš Lietuvos honorarą už jų raštus. Amerikos lietuvių žurnalistai jau tada suvokė, kad periodinei spaudai plėtoti, laikraščiams ir žurnalams į tam tikrą organizaciją (sąjungą, draugiją) burti reikia rengti profesionalius žurnalistus. Tai galima vadinti paruošiamuoju darbu siekiant, kad daugelis žurnalistikai svarbių dalykų plėtotųsi, tarp kitko ir jų organizacija.

Draugijos sumanymams impulsų teikė Amerikos kitataučių išeivių žurnalistų (ypač lenkų) pavyzdžiai. 1895 m. Bufale įvykęs Amerikos lenkų devyniolikos laikraščių redaktorių

suvažiavimas įsteigė „Susivienijimą gazietorių lenkiškų“. Į šį susivienijimą buvo priimtas ir lietuviško laikraščio „Saulė“ redaktorius Domininkas Bačkauskas. Suvažiavimą pasveikino Jonas Šliūpas. Tolesni sumanymai ir pasiūlymai surengti jau vadinamus lietuviškų laikraštinių suvažiavimus kilo dažniausiai taip pat D. Bačkauskui. XX a. pradžioje su pertrūkiais (1901, 1903, 1904, 1907 m.) vis rodėsi sumanymai dėl Amerikos lietuvių redaktorių ir leidėjų suvažiavimų. Greitinti sutarimą dėl jo ypač nuo 1907 m. vertė ir Lietuvoje taip pat tais metais pasirodęs siūlymas susirinkti Didžiosios Lietuvos, Mažosios Lietuvos ir Amerikos laikraštiniams į bendrą suvažiavimą. Dėl kiekvienos Lietuvos skirtumų ir specifikos Amerikos lietuviai atsakė dalyvauti.

Amerikos lietuvių laikraščiai po „Kataliko“ kvietimo 1909 m. ėmėsi ypač aktyviai, polemiskai svarstyti ir diskutuoti dėl suvažiavimo reikalų. Aštriai ginčytasi dėl to, ar galimas dalykas į vieną organizaciją suburti įvairių, kartais skirtingų ir priešingų srovių žurnalistus. Skyrėsi laikraščių požiūriai į suvažiavimo vaidmenį ir poveikį, į jo dienotvarkę ir kitais klausimais. Sutarta [dėl vienos] iš svarbiausių ir opiausių Amerikos lietuvių laikraštijos problemų – dėl jos profesinės etikos, kurios padėtis buvo tragiška.

Po aštrių svarstymų ir kompromisų 1910 m. kovo 17–18 d. Niujorke įvyko Amerikos lietuvių laikraštinių suvažiavimas, kuriame dalyvavo visų to meto srovių laikraščių atstovai – redaktoriai ir leidėjai. Įkurta ir pirmoji jų organizacija – Amerikos lietuvių spaudos draugija (ALSD), kurios uždavinys – „rimtai žengti (nors ir ne vienais keliais) prie vieno tikslo: žmonių švietimo ir informavimo skaitytojų sulig mūsų gyvenimo ir viešų

reikalų“. Nuo 1910 m. kasmet buvo surengti šeši ALSD suvažiavimai (išskyrus 1914 m.).

ALSD netapo vieninga ir viena Amerikos lietuvių laikraštinių organizacija. Dėl principinių pozicijų skirtumo iš jos po pirmojo suvažiavimo pasitraukė katalikiškieji laikraščiai, tuoj pat – socialistiniai, sukūrę savas organizacijas.

Tolesnieji didieji laiko įvykiai – tebesitęsiantis pasaulinis karas, Amerikos įstojimas į kovą – lėmė naujus poslinkius visoje Amerikos žurnalistikoje, ypač kitakalbėje spaudoje. Sustiprėjo įvairūs jos varžymai ir cenzūra. Reikalauta kitakalbių laikraščių tekstus versti į anglų kalbą. Priešingi karui ar pacifistiniai laikraščiai arba patys nustojo eję, arba buvo priversti nutraukti veiklą.

Tokią šalies gyvavimo aplinką ir atmosferą patyrė ir lietuviškoji Amerikos spauda. Be to, jai teko rūpintis ir spręsti Lietuvos nepriklausomybės ir valstybingumo klausimus, dėl kurių vyko diskusijos ir konfliktai, aprašyti Remigijaus Misiūno knygoje „Informacinių kovų kryžkelėse“ [3]. Katalikiškieji sluoksniai, siekdami vieningiau spręsti Lietuvos reikalus, 1919 m. rugpjūčio mėn. pasiūlė įkurti naują, kaip atrodo, bendrojo pobūdžio Lietuviškų laikraščių sąjungą [4]. ALSD taip pat patyrė esminių pertvarkymų. Kaip teigiama, šios draugijos veikla 1921 m. buvo pertvarkyta verslo pagrindais. Tapusi verslo įstaiga, ji ketino leisti ir platinti apibrėžtos orientacijos – tautininkiškos krypties spaudą [5].

Juozo Oto Širvydo fonde Vilniaus universiteto bibliotekos rankraštyne yra dar vienas dokumentas iš Amerikos lietuvių žurnalistų organizacijos istorijos [6]. Tai 1924 m.

„Lietuvių tautinės sandaros“ – laikraštinių konferencijų dalyviai

- ✓ „Amerikos lietuvis“
- ✓ „Vienybė“
- ✓ „Dirva“
- ✓ „Artojas“
- ✓ „Tėvynė“
- ✓ „Sandora“
- ✓ „Varpas“

gegužės mėn. 10 d. Vorčesteryje įvykusios „tautininkų liberalų“ redaktorių konferencijos medžiaga. „Tautininkų liberalų“ redaktorių bendra informacija (šitaip pavadintas konferencijos aprašymas) nenurodo kokio nors ryšio ar santykio su ALSD, vadinasi, galėjo būti atskiro politinio sluoksnio redaktorių susirinkimas. Galima manyti, kad tai būtų „vidurinės“ srovės – „Lietuvių tautinės sandaros“ – laikraštinių konferencija (beje, nepasivadinsi suvažiavimu). Be to, „laikyta prie uždarų durų“, jos nutarimai viešai nebuvo skelbiami, o išsiuntinėti tik redaktoriams konfidencialiai. Svarstant dienotvarkės klausimus, diskusijų dalyvių pavardės ir konkretus pasiūlymų turinys nefiksuoti. Sunku pasakyti, dėl kokių priežasčių šitaip įslaptinti konferencijos nutarimai, nors jie, išskyrus gal tik vieną – „Nusistatymas į Lietuvos valstybinius darbus“, apėmė profesinio žurnalistinio darbo problemas.

Konferencijoje dalyvavo svarbiausių to meto laikraščių redaktoriai, išskyrus katalikiškos ir socialistinės krypties spaudos atstovus. Tai septyni laikraščiai ir jų vadovai: „Amerikos lietuvis“ (V. S. Jokubynas), „Vienybės“ (J. O. Širvydas ir V. Širvydas), „Dirvos“ ir „Artojo“ (K. S. Karpavičius), „Tėvynės“ (S. K. Vitaitis), „Sandoros“ (J. Liutas), „Varpo“ redaktorius J. Laukis konferencijai

atsiuntė laišką su savo nuomone. Konferencijai pirmininkavo V. S. Jokubynas, protokolavo J. O. Širvydas. Kaip matyti iš dalyvių sąrašo, tai patyrę, tarp lietuvių žinomi redaktoriai. Savo laiku kai kurie yra buvę kitokių pažiūrų publicistai bei visuomenės veikėjai. (Pvz., J. O. Širvydas nuėjęs kelią nuo socialisto iki tautininko.) Konferencijos dienotvarkę sudarė penki klausimai, dėl kiekvieno priimtas nutarimas.

Pirmasis svarstytas klausimas – „laikraščių redaktorių savitarpiniai santykiai“. Pasikeitus nuomonėmis nutarta, kad redaktoriai vengtų „asmeniškų kritikų vieno redaktoriaus prieš kitą“. Kritiškai gali būtų vertinami redaktoriai ar bendradarbių straipsniai visuomeninio pobūdžio temomis.

Antrasis klausimas – „bendra kooperuotė lietuvių kultūroje žurnalistikos žvilgsniu“. Ilgai diskutuota dėl kitų srovių ir ypač jų laikraščių veiklos. „Laikraščių peržvalgose“, kaip pabrėžta nutarime, reikia kuo daugiau vietos skirti lietuvių viešojo gyvenimo reikalams svarstyti. Bet tokios „peržalgos“ turėtų būti „labiau informacinės nei polemikos ar didaktinio pobūdžio, kaip ligšiol buvo įję į madą“.

Trečioji konferencijos dienotvarkės tema – „taktika ir kritika į kitų srovių darbus“.

Diskusijose ir nutarime sakoma, kad be polemikos apsieiti negalima, bet jos iki šiol būta per daug, ypač su „priešingųjų srovių laikraščiais“. Polemikos perteklius esąs jų idėjų reklama. Nutarta nesivelti į nereikalingas polemikas nei su kitų srovių laikraščiais, nei su organizacijomis ir žmonėmis.

Ketvirtuoju klausimu – „nusistatymas į Lietuvos valstybinius darbus“ – pažymėta, kad tautininkų liberalų laikraščiai Lietuvos reikalams skiria daug vietos, bet kritika, anot diskutantų, duodanti medžiagos „mūsų tautos priešams“. Todėl nutarime konstatuota, kad reikia „kiek galint“ mažinti Lietuvos valstybės ir jos politikos kritiką, bet rodytini atskirų valdininkų blogi darbai.

Konferencijos penktoji tema – „įkūrimas redakcijų susinešimo biuro“. Toks organizacinis vienetas, kaip rašoma nutarime, būtinas tam, kad redaktoriai galėtų pasitarti įvairiais kasdieninio laikraščių darbo ir veiklos reikalais. Tam tikslui ir nutarta įkurti redakcijų centrą ir pavadinti jį „Lietuvių redakcijų biuru“. Šitaip Amerikos lietuvių žurnalistikos istorijoje

atsirado dar viena organizacija (biuro pavadinimu). Kitas jo suvažiavimas buvo numatytas 1925 m. Klivlende kartu su „Sandaros“ ir Tėvynės mylėtojų draugijos (TMD) seimais.

„Vienybės“ laikraščio redaktorius J. O. Širvydas kiek vėliau nei konferencija (1924 m. gegužės 8–11 d.) Vorčesteryje skaitė pranešimą tomis dienomis vykusiame ALTS (Amerikos lietuvių tarybos?), TMD ir laikraštinių seime. Laikraštinių viename posėdyje dalyvavo tik redaktoriai, kitame su jais buvo ir laikraščių bendradarbių. Per redaktorių posėdį, anot vieno jo dalyvių, triuškinančios, niekinančios kritikos sulaukė „Sandaros“ redaktorius V. Šlekys (Stagaras), kuris buvo pašalintas iš tų pareigų. V. Šlekio kritika nekonkretizuota. Iš redaktorių posėdžio išskirtas nutarimas apie amerikiečių „Reporterių klubų“ pavyzdžiu lietuvių laikraščių bendradarbių ratelius. Pradžia buvo padaryta čia pat, Vorčesteryje, kur sudarytas pirmasis toks ratelis iš devynių narių – keturių skirtingų laikraščių bendradarbių.

Toks buvo pirmasis naujai įkurtos lietuvių žurnalistų (redaktorių) organizacijos pasirodymas.

Šaltiniai ir literatūra

1. Šniukas D. *Žurnalistikos lankose*. V., 2018, p. 100–165; Atstovavusi laisvam lietuviškam žodžiui pasaulyje. *Žurnalistika (almanachas)*. V., 2019, nr. 1, p. 41–62; „Elta“: su laisva Lietuva gimusi ir atgimusi“. *Žurnalistika (almanachas)*. V., 2010, p. 108–114.
2. Raguotis B. *Prie ištakų*. V., 1981, p. 128–169. Raguotis Bronius. *Amerikos lietuvių periodinė spauda*. Marijampolė, 2003, p. 104–110.
3. Misiūnas R. *Informacinių kovų kryžkelėse*. V., 2004, 374 p.
4. Ten pat.
5. Ten pat.
6. J. O. Širvydo fondas Vilniaus universiteto bibliotekos rankraščių skyriuje. F. 1–F. 713, p. 332–334.

R E M I A

Lietuviški sporto laikraščiai užsienyje? Taip!

kos Lietuvių Fizinio Auklėjimo Sporto Sąjunga
nian Athletic Union of North America

ŠALFASS
LAUNA

Slovės arena Turnyrų Visos žinutės 2019m. - 2020m. Registracija Kontaktai

Sporto šventė/Annual Games

ndruomenės nariai, mūsų organizacijos. Valdymo nurodymai stebi pasaulyje
tėtį ir vykdus, susijusias su koronaviruso (COVID-19) pandemija. Atit visų sveikata ir
svarbiausi, todėl turime imtis reikiamų priemonių, kad užtikrintume sporto renginių
avanorių saugumą. Mes palaikome pastovų ryšį su medicais, visomis mokymo
is institucijomis, kad galėtume...

aržėsi kalnų slidinėtojai

NAUJAUSIOS ŽINUTĖS

ŠALFASS Sporto šventė/Annual Games

Aspene varžėsi kalnų slidinėtojai

Dar apie "Krepšinio namus" Kaune ir paramos
renginį, kur pavadėme Chicago'je

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkės
Dailos Henke sveikinimas Lietuvos valstybės
atkūrimo 30-mečio minėjimo proga

SALFASS Krepšinio Žaidynės

PROJEKTO „Krepšinio namų“ pristatymas

Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo sporto sąjungos internetinis laikraštis „Sporto žinios“ (ekrano kopija).

Vytautas Žeimantas

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui į Vakarus pasitraukė daug Lietuvos gyventojų, tarp jų ir aktyvių sportininkų, žurnalistų. Tėvynės netekimas, ekonominiai nepritekliai lietuviams sporto entuziastams nesutrukdė ir svetimose žemėse sportuoti, rengti varžybas, net leisti specialius, tik sportui skirtus laikraščius, žurnalus. Negali nesijaudindamas imti į rankas šiuos nuo laiko pageltusius puslapius, iš kurių dar ir dabar per sporto žurnalistiką alsuoja visaverčio gyvenimo viltis.

Pirmasis „Sporto apžvalgos“ numeris, pasirodęs Niurtingene (Vokietija).

Niurtingene – „Sporto apžvalga“

Vokietijoje, Niurtingeno mieste, 1946 m. rudenį pasirodė pirmasis lietuvių išeivių laikraščio „Sporto apžvalga“ numeris. Jis buvo iliustruotas, A4 formato, 4 puslapių, ėjo kaip laikraščio „Apžvalga“ priedas. Rašė apie Vokietijoje gyvenančių lietuvių sportą, skelbė pasaulio sporto naujienas.

Jau pirmame laikraščio numeryje straipsnyje „Krepšinio turnyras Scheimfelde“ rašoma: „Praitą savaitgalį Scheimfeldo lietuvių stovykla gyveno krepšinio ženklu. Po ilgesnės pertraukos (anksčiau įvyko dar du krepšinio turnyrai – V. Ž.) buvo suroštas pajėgių komandų turnyras, kuriame šį kartą dalyvavo 10 penketukų.“ Po to išsamiai aprašytos

visos rungtynės, kuriose dalyvavo lietuvių krepšininčių komandos iš Visbadeno, Miuncheno, Tiubingeno ir kitų Vokietijos miestų.

Kitas straipsnis – „Pabaltijo olimpiada Augsburgėje“ skelbė, kad žymiausi lietuvių, latvių ir estų sportininkai, esantys Vokietijoje, rugsėjo 20–23 d. susirungs Augsburgės mieste. Redakcija pažadėjo kitame numeryje paskelbti „platų olimpiados aprašymą“.

„Sporto apžvalgą“ redagavo Kęstutis Čerkečiūnas (1921–2008). Lietuvoje jis buvo žinomas kaip aktyvus sporto žurnalistas. Nuo 1935 m. bendradarbiavo periodinėje spaudoje, rašė kūno kultūros, sporto tematika, dirbo įvairių laikraščių ir žurnalų sporto skyriaus redaktoriumi. Buvo akredituotas

Lietuvos žurnalistas pasaulio slidinėjimo čempionate Zakopanėje (1939, Lenkija). 1944 m. pasitraukė į Vakarų Vokietijoje tęsė studijas Tiubingeno universitete, Štutgarto aukštojoje technikos mokykloje, leido lietuvišką sporto laikraštį.

Įdomu ir tai, kad jis buvo aktyvus Lietuvos krepšinio organizacinio komiteto, ieškojusio galimybės Lietuvos krepšininkams dalyvauti 1946 m. Europos vyrų krepšinio čempionate, narys. Motyvai buvo rimti: Lietuva – Europos krepšinio čempionė, dabar okupuota, todėl jai turėtų atstovauti krepšininkai, esantys išeivijoje. Deja, jiems nepavyko, į čempionatą Ženevoje K. Čerkeliūnas vyko tik kaip žiūrovas.

1977–1987 m. K. Čerkeliūnas buvo Miunchene veikiančios „Laisvės“, vėliau „Laisvosios Europos“ radijo stoties lietuvių skyriaus redaktorius, pranešėjas. Nuvykęs į JAV jis įgijo architekto specialybę, dirbo architektu. Kartu su kolegomis parašė knygą „Išeivijos lietuvių sportas 1944–1984“, kuri buvo išleista 1986 m. Toronte.

Miunchene ėjo „Sporto žinios“, Kaselyje – „Sporto naujienos“

Sporto laikraščiai ėjo ir kituose Vokietijos miestuose. 1947 m. Miunchene lietuviai išėviai leido laikraštį „Sporto žinios“. Tai buvo nereguliarus A4 formato 8 puslapių leidinys. Skelbė sporto kroniką. Buvo spausdinamas rotaprintu, platinamas nelegaliai, be karinės valdžios leidimo. Redaktorius A. Pulkauninkas. Laikraštį leido Freimano lietuvių sporto klubas, pažymėdamas, jog tęsia Kaune 1939 m. leistas „Sporto žinias“.

1947–1948 m. Kaselyje lietuviai leido laikraštį „Sporto naujienos“. Leido sunkiai, be lietuviškų raidžių, neilustruotą. Išėjo 20 numerių. Rašė apie lietuvių išeivių stovyklų sportinį gyvenimą, skelbė svarbiausias Vokietijos ir pasaulio sporto naujienas. Leido sporto klubas „Lituanica“. Redagavo K. Miškinis. Aktyviai bendradarbiavo J. Vadopalas ir E. Šulaitis.

Beje, Edvardas Šulaitis, nuvykęs gyventi į JAV, tapo aktyviu sporto organizatoriumi, žurnalistu, redaktoriumi. Vadovavo Čikagos laikraščio „Draugas“ sporto skyriui, 1960–1983 m. redagavo „Vienybės“ laikraštį, buvo „Naujienų“ laikraščio skyriaus redaktoriumi, išleido knygas apie lietuvių sportą: „Lietuviškasis krepšinis“ (1957), „Lietuvių sporto dešimtmetis Šiaurės Amerikoje 1949–1959“ (1959). Apdovanotas Argentinos lietuvių laikraščio „Laikas“ premija (1960). Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, atstovavo kai kuriems Lietuvos laikraščiams ir žurnalams JAV. 1993 m. jis buvo priimtas į LŽS. Nuo 1997 m. buvo Amerikos lietuvių radijo ir Margučio radijo sporto laidų vedėju. Dirbo žurnalų „Eglutė“, „Pasaulio lietuvis“, savaitraščio „Amerikos lietuvis“ redakcijose. Bendradarbiavo Vilniuje leidžiant dvitomę „Lietuvos sporto enciklopediją“ (2010–2013). 2006 m. jis buvo išrinktas išeivijoje veikusios Lietuvių žurnalistų sąjungos pirmininku. 2003 m. apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžiumi.

„Mūsų šachmatai“ – Blomberge

Blombergo mieste 1947–1948 m. lietuviai leido žurnalą „Mūsų šachmatai“. Jis buvo įvairaus periodiškumo, 10–16 puslapių, iliustruotas. Aprašė I (Kempteno) ir II (Gross

Hesepėje) Vokietijos lietuvių šachmatų pirmenybes, įvairius tarptautinius turnyrus, kuriuose dalyvavo ir žinomi to meto lietuviai šachmatininkai R. Arlauskas, M. Brazauskas, V. Grybauskas, K. Markevičius, J. Repečka, P. Tolvaišas, K. Škėma, kiti. Rašė ir apie okupuotos Lietuvos šachmatininkų kovas. Analizavo įvairias žinomų šachmatininkų partijas. Redaktorius ir leidėjas Kazys Škėma. Leidinys sustojo reformavus Vokietijos markę. Vietoje jo 1948 m. rugpjūtį K. Škėma laikraštį „Lietuvių žodis“ įkūrė šachmatų skyrių.

Beje, prieš karą K. Škėma (1908–1991) aktyviai reikšėsi Kaune leistame žurnale „Šachmatai ir bridžas“. 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Tais pačiais metais Vokietijoje, anglų zonoje, subūrė lietuvių šachmatininkų komandą, šachmatų sąjungą. Dalyvavo tarptautiniuose turnyruose Augsburgėje, Oldenburgėje, Hanau ir kitur. 1946 m. Vokietijoje laimėjo pirmąsias išeivijos lietuvių pirmenybes. 1950 m. atvykęs į JAV, K. Škėma 1950 ir 1951 m. tapo Bostono čempionu, Naujosios Anglijos pirmenybėse laimėjo antrąją vietą, pralenkęs tuometinį JAV čempioną W. Adamsą. 1961 m. iškovojo Mičigano valstijos čempiono titulą.

Niujorke – „Sportas“

Atsiradus galimybei išvažiuoti į kitus kraštus, dauguma lietuvių išeivių išvyko iš karo nuoniokotos Vokietijos. Įdomu, jog kartu su jais pajudėjo ir lietuviški sporto laikraščiai. O juk tai daug ką pasako. Jie leisti visuomenėje, kur svarbiausia buvo pinigai. Vadinas, išeivių sporto, lietuviškos sporto spaudos poreikis buvo toks didelis, kad net nugalėjo pelno troškulį, ypač išeiviams materialiai sutvirtėjus.

Amerikos lietuvių laikraštis „Sporto žinios“ ėjo 1957–1959 m. Pradėtas leisti Klivlande, vėliau – Čikagoje.

Niujorke praėjo eiti Amerikos lietuvių žurnalas „Sportas“. 1957–1969 m. jis buvo leidžiamas kas du mėnesius. Ėjo gausiai iliustruotas, 31x22 cm formato, 24 puslapių. Rašė apie užsienio lietuvių, ypač JAV, Kanados ir Australijos, sportinį gyvenimą, skelbė fizinio lavinimo patarimus. Informavo ir apie svarbiausius Lietuvos sporto pasiekimus.

Redaktorius Kęstutis Čerkeliūnas, redaktoriaus pavaduotojas Pranas Mickevičius. Žurnalą leido Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjunga. Spausdino Tėvų pranciškonų spaustuvė Bruklinė. Tiražas 1 500 egzempliorių.

Laikraštyje bendradarbiavo Z. Puzinauskas, A. Tamulynas, K. Brazauskas, N. Čerikas, A. Daukša, B. Keturakis, J. Šoliūnas, J. Gustainis, kiti. Turėjo ir savo neetatinių korespondentų užsienyje. Iš Argentinos rašė J. Bendžius, iš Šveicarijos – R. Garbačiauskienė, iš Australijos – A. Laukaitis.

Beje, iš Leipalingio kilęs Antanas Laukaitis (1926–2014) nuo 1955 m. buvo

Australijos žurnalistų sąjungos narys. Gyvendamas Sidnėjuje apie išeivijos sportą parašė dvi knygas: „Jubiliejinis Australijos lietuvių sporto 10-tis 1950–1960“ (1960) ir „Gyvenimo sukuriuose“ (2003). Kaip sporto žurnalistas, dalyvavo šešiose olimpinėse žaidynėse: 1956 m. Melburne, 1960 m. Romoje, 1972 m. Miunchene, 1976 m. Monrealyje, 2004 m. Atėnuose, o 2000 m. Sidnėjuje buvo Lietuvos olimpinis atašė. Leipalingio muziejuje yra jam skirtas stendas.

Klivlande, Čikagoje – „Sporto žinios“

1957–1959 m. iš pradžių kas mėnesį, vėliau – nereguliariai ėjo Amerikos lietuvių laikraštis „Sporto žinios“. Pradėtas leisti Klivlande, nuo 1958 m. gegužės – Čikagoje. Iliustruotas, 32x23,5 cm formato, 8 puslapių, nuo 1958 m. – 26x18 cm formato ir 12 puslapių.

„Nors pamažu, bet nuolatos JAV ir Kanados lietuviškas sporto judėjimas auga, stiprėja ir populiarėja. Į žiemos ir vasaros žaidynes suvažiuoja šimtai jaunimo – dalyvių ir žiūrovų. Paskutiniu laiku įsisteigė daug naujų klubų. Ypač pagyvėjo sportinis gyvenimas Rytų (New York) ir Kanados apygardose. Šimtai aktyvių sportininkų sudaro sąlygas tolesniam laimėjimui – lietuviško sporto laikraščio pasirodymui“, – išeinant pirmam laikraščio numeriui, rašė Fizinio auklėjimo ir sporto komiteto Šiaurės Amerikoje (FASKAS) pirmininkas Algirdas Nasvytis.

Beje, A. Nasvytis (1910–1981) paliko nemažą pėdsaką žurnalistikoje. 1943–1944 m.

MĖNESINIS LIETUVIŲ SPORTO LAIKRAŠTIS

1959m.

Nr.1

Mėnesinis lietuvių sporto laikraštis „Sporto žinios“; pirmasis jo numeris išėjo 1959 m. Čikagoje (JAV). Vytauto Žeimanto nuotr.

Kaune redagavo žurnalą „Technika ir ūkis“, nuo 1937 m. bendradarbiavo žurnale „Tautos ūkis“. Jungtinėse Valstijose leido „Sporto žinias“, nuo 1955 m. – žurnalo „Applied Mechanics Review“ bendradarbis. Parengė ir 1961 m. anglų kalba išleido Sibiro tremtinės B. Armonienės atsiminimus „Palik ašaras Maskvoje“.

„Sporto žinios“ plačiai aprašė JAV ir Kanados lietuvių sportinį gyvenimą. Skelbė žinias ir iš Lietuvos. Leido FASKAS. Redaktorius E. Šulaitis, administratorė Stefa Juodvalkytė, nuo 1958 m. – Jeronimas Gaižutis.

Nuo 2007 m. „Sporto žinios“ tapo Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo sporto sąjungos (ŠALFASS) internetiniu laikraščiu. Jis skelbia iliustruotą informaciją lietuvių ir anglų kalbomis apie ŠALFASS veiklą, JAV ir Kanados lietuvių sportinį gyvenimą. Plačiai pristato ir Lietuvos sporto pasiekimus. Turi nuorodą ir į „Lietuvos sporto enciklopedijos“ internetinį variantą. Archyve informacija kaupiama nuo 2008 m. kovo mėn. Svetainę administruoja Čikagos lietuvis Pranas Pranckevičius. Interneto svetainės

adresai: lietuvių kalba www.salfass.org, anglų kalba www.launa.org.

Mančesteryje – „Sporto dienos“

Didžiosios Britanijos lietuvių laikraštis „Sporto dienos“ ėjo Mančesteryje 1950 m. Rašė apie lietuvių išeivių sportą, informavo ir apie Lietuvos sportinį gyvenimą. Leido Didžiosios Britanijos lietuvių sporto sąjunga. Redagavo kolegija, platino rotaprintu. Laikraštis buvo 25,5x20,3 cm formato, 10 puslapių.

Taigi daug ką galima prisiminti vartant senus, užsienyje leistus lietuviškus sporto leidinius. Prisiminti ir pagerbti sporto spaudos entuziastus, kurie, leisdami lietuviškus laikraščius ir žurnalus, ne tik rūpinosi kūno kultūra, sportu, bet ir būrė tautiečius bendrai veiklai, išeivijoje tvirtino lietuviybės pradus, žadino Lietuvos laisvės viltį.

Dabar ši periodika – tai mūsų lietuviškos kultūros klodas, sukaupęs daug informacijos apie išeivijos veiklą, dar laukiantis įdėmaus sporto ir žurnalistikos istorikų žvilgsnio. Šis palikimas vertas rimtos mokslinės analizės.

R E M I A

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Laikas, kai buvo sprogdinamos ir redakcijos

Su kolegomis LŽS Senjorų klube 2014 m. minint Vytauto Žeimanto 70 metų jubiliejų.

Tatjanos Ovčnikovos archyvo nuotr.

Dana Kurmilavičiūtė

Minėdami Lietuvos valstybės atgimimo trisdešimtmetį, prisimename ir anuomet dirbusius kolegas, mačiusius ir šilto, ir šalto. Viena iš jų – vilnietė žurnalistė Tatjana Ovčnikova. Prisiminti yra ką: kolegės Tatjanos akyse gimė nepriklausoma spauda, ji buvo istorinių įvykių liudininkė, žurnalistei teko rašyti apie opiausias atgimstančios Lietuvos žaizdas, kurių viena didžiausių anuomet – augantis nusikalstamumas.

Prisimenu, tuo laiku nusikaltimų aprašymai užimdavo didžiąją laikraščių puslapį. Kaip likimas taip surikiavo, kad Tau teko pasinerti į tokias temas?

Prieš trisdešimt metų dirbau laikraščio „Lietuvos rytas“ atsakingojo sekretoriaus pavaduotoja, tad puikiai menu sumaketuotus

kriminalinės kronikos straipsnius, keliaujančius į numerį kaip pagrindinę jo temą. Buvo toks laikas...

Kartą redakcijoje pasigirdo skambutis. Pakėlusį ragelį, išgirdau tuometinio Lietuvos vidaus reikalų ministro Marijono Misiukonio balsą. Jis be užuolankų manęs paklausė,

ar nenorėčiau prisidėti prie atgaivintos „Liaudies sargybos“. Manau, vyresnieji kolegos prisimena tą sovietiniais laikais ėjusį teisėtvarkos institucijų laikraštį, kurio leidyba buvo kurį laiką nutraukta. Kodėl būtent man ministras pasiūlė, gal buvo įsidėmėjęs mano rašinius, o gal kas iš kolegų buvo rekomendavęs, bet neilgai padvejojusi sutikau. Į naują redakciją susibūrėme, kaip vėliau juokaudavome, „trijų lietuvių“ kolektyvas: gruzinas Zurabas Džavachišvilis, žydė Tatjana Tubinienė ir aš, Lietuvos rusų sentičių atstovė. Vadovauti mums buvo paskirtas Jonas Dambrauskas, pareigūnas, protingas ir taktiškas žmogus. Patalpos redakcijai skirtos centre, A. Vivulskio gatvėje, ir netrukus kibome į darbą. Taip ir prasidėjo mano kelias į kriminalų žurnalistikos sritį – matyti ne rožinėmis, o gerokai tamsesnėmis spalvomis nuspalvintą gyvenimą...

Prie tų „tamsių spalvų“ gerokai prisidėjo pats laikmetis. Ne veltui yra toks garsus žydų prakeiksmas: „Kad tu gyventum permainų laikais!“ Sovietinė sistema iro per visas siūles, ir tas jos irimas neretai buvo susijęs su kraujo praliejimu, tragiškais įvykiais...

Daugelio tų įvykių liudininke man teko būti. Buvau pasiūsta į komandiruotę Gruzijoje netrukus po žiauriojo sovietinių omonininkų su aštriais kastuvėliais siautėjimo. Ėmiau interviu iš anuometinio šios šalies vidaus reikalų ministro. Jis, pamenu, labai apgailėstavo dėl tų kruvinių įvykių, o aš dar kartą įsitikinau, kad laisvė be skausmo gimsta labai retai. Po kelių mėnesių jau vykau į Baku. Ten irgi įvykiai klostėsi panašiai kaip pas mus, tik buvo gerokai kruvinesni. Tiesa, tuo metu Azerbaidžane dar nebuvo Chodžaly

tragedijos ir kitų baisių, jos nutiko vėliau, bet aš visa savo esybe jaučiau šalyje tvyrojusią įtampą. Kaukazičiai tąsyk mane priėmė kaip Lietuvos pasiuntinę, sakydami, kad mūsų šalį laiko pavyzdžiu kovoje su sovietine sistema.

Žinoma, dairytis svetur buvo įdomu, tačiau grįžus kaip šaltu dušu apipildavo realybė. Keleri metai po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo virto baisiais kriminalinių gaujų siautėjimo metais. Verslininkai skųdavosi reketu – nusikaltėliai rinko duokles iš privačių kioskelių savininkų, turgaus prekeivių, kavinukų ir kitokių užėigų šeiminkų. Žmonės bijojo nepaklusti, nes niekas jų negynė. O kiek vėliau prasidėjo dar nuožmesni dalykai – gaujų karai dėl įtakos sferų, dėl privatizuojamų (tiksliau – prichvatizuojamų) objektų, žudynės. Ir apie visa tai teko rašyti, nusikaltėliams be paliovos grasinant susidoroti. Ilgai laukti neteko: jie ėmėsi „parodomųjų veiksmų“, susprogdindami „Lietuvos ryto“ redakcijos pastatą, nušaudami „Respublikos“ žurnalistą Vitą Lingį, ir šiais veiksmais visą spaudą norėdami perspėti: nesikiškite, kur nereikia, ir jums bus taip... Neįbaugino. Atpildo valanda atėjo ir jiems. Tiesa, kol tuos kriminalinius gaivalus mūsų teisėsauga susėmė, vyraujančia mūsų žiniasklaidos tema buvo nusikaltėlių veiksmai ir jų grupuočių tarpusavio rietenos. Rašydama apie „agurkinius“, „tulpinius“, „daktarus“, tąsyk prisižiūrėjau visko. Kai kurie vaizdai iki šiol tebestovi akyse.

Pavyzdžiui, kokie?

Kad ir susidorojimas su garsiu nusikaltėliu pravarde Kriukas, įvykdytas prie anuometinio „Gintaro“ (dabartinės „Panoramos“)

Tatjana Ovčnikova

viešbučio. Gavę signalą, su fotografu nusukubėjome į šio tragiško įvykio vietą. Kriukas gulėjo ant šaligatvio, abiem rankom laikydamas sprogimo išdraskytus savo vidurius. Sprogmuo buvo pakištas po jo automobiliu... Praėjo truputis laiko ir vėl nauja žinia: prie Vyriausybės rūmų susprogdintas kitas nusikalstamo pasaulio atstovas Rimantas Grainys. Kaip dabar matau jo sudarkytą kūną ir išbalusį veidą. Skaitydami mano reportažus, pažįstami stebėjosi: „Tania, na, kaip tu gali į visa tai ramiai žiūrėti? Ar nebijai, kad tokios baisybės gali visą gyvenimą sapnuotis?“ Ne, aš jau nebijojau. Jau buvau iki soties prisibendravusi su tais, kurie į visus žvelgė iš viršaus, užmiršę nerašytą gyvenimo taisyklę: šitaip žiūrėti į kitą žmogų tu turi teisę tik tada, kai nori padėti nukritusiajam atsikelti.

Ar turėdama tokią patirtį galėtum pateikti apibendrintą tų laikų nusikaltėlio portretą? Ar bent kelis bruožus?

Juos vienijo viena: jie visi buvo iš nepilnų arba iš nedarnių šeimų. Daugelio jų gimdytojai buvo asocialūs žmonės, taigi tokiose šeimose augę vaikai nuo mažų dienų tergėjo tik smurtą. Tai buvo patvorių, lindynių, sandėliukų vaikai, nematę gyvenime nieko gera, o tokius kaip tik lengviausia įtraukti į nusikalstamą veiką. Akivaizdus pavyzdys – mano jau minėto R. Grainio žudikas. Būdamas kelis kartus teistas, jis man atvirai pasakė: „Dėl nieko nesigailiu: žudžiau ir vėl žudyčiau! Nebijau nieko, nes išaugau tokioje šeimoje, kokios nelinkėčiau savo pikčiausiam priešui.“ Ką prie tokių žodžių bepridursi?

Regis, su Tavimi, Tatjana, nusikaltėliai būdavo gana atviri. Kaip tokio atvirumo pasiekdavai, tiksliau, kokių taisyklių reikia laikytis imant interviu iš nusikaltėlių?

Kalbėtis taip, kad tavo balse jie nejusų jokio smerkimo, moralizavimo ar jų asmenybės žeminimo. Kalbėtis ramiai ir mandagiai. Nors dauguma mano pokalbių su jais vykdavo jau netoliese esant pareigūnams (taigi nebuvo grėsmės, kad bus sudaužytas fotoaparatas ar filmavimo kamera), niekada sau neleidau pakelti balso ar elgtis taip, kad jie įsižeistų. Žurnalisto žodžiai turi būti sakomi ramiai ir šaltakraujiškai, nors, atrodytų, apie kokią pagarbą pašnekovui gali eiti kalba, kai žinai, kad priešais tave – užkietėjęs žudikas. Vis dėlto kitos išeities nėra, geriausiu atveju toks asmuo su tavimi nekalbės. Tai atitinkamas kontingentas, ir žurnalistas turi prie jo prisiderinti.

Sakei, kad esi bendravusi kone su visais garsiausiai, į kriminalistikos istoriją įėjusiais nusikaltėliais. Kas labiausiai išliko atmintyje iš tokių žurnalistinės informacijos rinkimo procesų?

Imkime kad ir Kauno „daktarus“. Esu kalbinusi ir patį Henriką Daktarą, ir jo motiną, ir žmoną. Prisimenu Daktaro išėjimą į laisvę iš Vilniaus Rasų gatvėje buvusių pataisos namų: jį tąsyk paleido pritrūkus įrodymų. Jis išėjo persirengęs madingais drabužiais, besišypsantis, su įsikibusia į parankę žmona. Abu žengė žvaliais nugalėtojų žingsniais. Tiesa, po kurio laiko Daktaras vėl sėdo už groto, ir vėliau bendravome jau kalėjimo kameroje, beje, jo lėšomis suremontuotoje, su geru televizoriumi. Pinigų jam nestigo, taigi kalėjo „lengvai“. Kalbėdamasis su manimi, šypsodavosi ir visą laiką tvirtindavo nesijaučiąs dėl nieko kaltas, esąs tik šmeižto auka... Turėjo praeiti šitiek metų, kol jis gavo pelnytą atpildą už savo juodus darbelius.

Atmintyje dar gyvos rezonansinės žudikų bylos, apie kurias teko daug rašyti: J. Baltušio ir A. Vertelkos teismo procesas; pokalbis su

Prieš trisdešimt metų Tatjanai teko rašyti apie atgimstančios Lietuvos žaizdas, kurių viena didžiausių anuomet – augantis nusikalstamumas.

kunigo R. Mikutavičiaus nužudymo organizatoriumi A. Belecku; su nužudant žurnalistą V. Lingį dalyvavusiu I. Tiomkinu, su visą savo šeimą išžudžiusiu M. Daunoru. Beje, kai pastarojo paklausiau, ar galėjęs ramiai užmigti po to, kai į šulinį sumetė savo motinos, tėvo ir mažametės sesutės kūnus, išgirdau atsakymą, jog užsnūsti pavykdavę tik įjungus visus namuose esančius televizorius, radijo aparatus ir magnetofonus... Beje, visi mano kalbinti piktadariai buvo įsitikinę, jog už savo žvėriškus nusikaltimus atsakyti jiems neteks.

Ar tuo buvo tikras ir organizuotos nusikaltėlių grupuotės „Vilniaus brigados“ vadeiva Borisas Dekanidzė, užsakęs V. Lingio nužudymą? Juk apie šią visuomenę sukrėtusią bylą nuolat rašei ir „Liaudies sargyboje“, ir vėliau „Vakariniuose naujienose“?

B. Dekanidzė buvo kitoks, tai buvo nusikaltėlis-filosofas, mandagus ir išsilavinęs. Žinoma, jis taip pat sakėsi nenusikriaudęs nė vieno žmogaus, o duoklės reikalavęs tik iš tų, kurie savo turtą įgiję neteisėtu būdu...

Iš mano atminties, matyt, niekada neišdils vaizdas iš 1995 m. lapkričio 10 d. teismo posėdžio, paskelbusio B. Dekanidzei mirties nuosprendį: jis buvo išbalęs kaip drobė. Boriso tėvas Georgijus Dekanidzė įsitvėrė už dviejų kėdžių, kad nenugriūtų.

Bet tąsyk turbūt nenujautei, kad teks dar kartą susitikti su Borisu. Imti iš jo interviu, kaip iš nuteisto mirti nusikaltėlio...

Deja, tokią užduotį gavau, ir ji, ko gero, buvo pati sunkiausia mano gyvenime. Nė vienam kolegai nelinkėčiau rašyti apie būsimą

mirtininką, nors to daryti jiems, ko gero, ir neteks: B. Dekanidzė buvo paskutinis, kuriam Lietuvoje įvykdytas mirties nuosprendis (1995 m. liepos 12 d.). Dabar už sunkiausių nusikaltimus didžiausia bausmė yra įkalinimas iki gyvos galvos.

Paskutinis B. Dekanidzės interviu truko gal valandą. Jis buvo atvestas su antrankiais, jau vilkintis kalinio mirtininko drabužius. Instinktyviai įsikibau į kėdę, net rankų krumpliai pabalo, o ji buvo prikalta prie grindų. „Vilniaus brigados“ vadeiva ir tąsyk dėl nieko nesigailėjo, sakė nebijęs mirti, tik paprašė susitikti pasikalbėti su jo tėvu.

Išpildžiau šį jo paskutinį prašymą. Tai buvo jau kitas interviu. Tėvas sureagavo taip, kaip būtų sureagavęs kiekvienas normalus gimdytojas, kurio atžala nuteista mirti. Jis pats buvo žmogus, gyvenime krovęs turtus, dėl „pinigų darymo“ vaikui neskyręs reikiamo dėmesio ir manęs, kad pinigai gali viską. Deja...

Keista, tačiau šiemet net spaudoje buvo pasirodę straipsnių, teigusių, jog G. Dekanidzė savo sūnų išpirko, kad kapinėse

buvo palaidotas tuščias karstas, ir pan. Kaip reaguoji į tokius rašinius?

Tiesiog kvailų žmonių paistalai, net keista, kad žiniasklaida juos pateikia visuomenei. B. Dekanidzė guli ten, kur jam ir priklauso gulėti: kapinėse. Pati rašiau apie jam įvykdytą mirties nuosprendį, o vėliau – apie kūno perlaidojimą. Mat iš pradžių nuteistojo mirtį kūnas buvo palaidotas Karveliškių kapinėse ir tik vėliau buvo patenkintas tėvo prašymas perlaidoti sūnų šalia savo motinos Sudervės žydų kapinėse. Laidotuvėse dalyvavo ne daugiau kaip 15 pačių artimiausių giminių, o karstą į kapus lydėjo policininkai. Karstas buvo atidengtas kelias minutes, kol rabinas sukalbėjo maldą. Pati mačiau kūną, aprengtą tamsiai mėlynu kostiumu.

Rašymą teisėsaugos temomis anuo metu daug kas prilygina vaikščiojimui peilio ašmenimis. Ar Tau buvo grasinama?

Taip, ir ne kartą. Pakėlusi telefono ragelį išgirdavau: „Tu visą gyvenimą dirbsi vais-tams!“, „Mes tave pakišime po velėna!“ Jau dirbdama Vilniaus televizijoje, į kurią perėjau

Žurnalistės karjeroje – ir darbas Vilniaus televizijoje. 1998 m.

užsidarius „Vakarinėms naujienoms“, rengiau reportažą iš eismo įvykio vietas: vienas veikėjas, lėkdamas dideliu greičiu, partrenkė per gatvę ėjusią mergaitę. Vaikas žengė per perėją, degant žaliajam šviesoforo signalui. Pamenau, vos operatoriui įjungus filmavimo kamerą, springdamas pykčiu vyriškis puolė ją daužyti ir šaukti: „Ar žinote, su kuo turite reikalų!? Jūs dar pasigailėsite!“ Ta „ypatinga persona“, pasirodo, buvo Vilniaus Rasų gatvėje esančių pataisos namų kontrolierius. Vėliau į televiziją atėjo šios įstaigos vadovai, mūsų atsiprašė ir pataisė sugadintą aparatūrą... Kitąsyk, neapsikentusi grasinimų supūdyti mane kalėjime, pasikviečiau įpykusią grasintoją pasikalbėti į televiziją. Kerštu trykštanti moteris buvo motina paauglio, su draugu pavogusio mašinę ir jos nesuvaldžiusio. Vaikėzai užvažiavo ant kelkraštyje stovėjusios mamos su dukra, kuri žuvo vietoje. Atėjusios Naujosios Vilnios gyventojos paklausiau: „Ar buvote nuėjusi atsiprašyti moters, kurios vaiką jūsų sūnus nužudė?“ – „Ne, nesu jos mačiusi!“ – „Tai va, nueikit ir maldaukit jos atleidimo, užuot man skambinėjusi.“ Tada atėjusioji pradėjo rypauti: „Ir ko gi jam stigo – gyvename pasiturinčiai, turime du namus, du sodus...“ – „O kada paskutinį kartą su sūnumi buvote nuėjusi į kiną ar į koncertą? Kada susėdė nuoširdžiai kalbėjotės? Kada paskutinį kartą jūsų sūnus padėjo tėvui sode?“ – „Tai kad to vis neištaikiau, darbai... Viskas juk jam atiteks, vienintelis!“

Visa laimė, kad parėjusi namo patekdavau į švarią, tyrą aplinką. Užtrenkdavau duris – ir visas pasaulis su savo purvu ir blogybėmis likdavo anapus jų, man tarsi nustodavo

egzistuoti. Pasistengdavau atsiriboti nuo jo, kitaip neatlaikyčiau.

Kaip iš savo patirties pozicijų vertini dabarties žurnalistiką?

Ji turi ir gerų, ir blogų bruožų. Plunksnos broliai neretai iškapsto tokių dalykų, apie kuriuos net nenutuokiam. Deja, dažniausiai į atskleistas blogybes nereaguojama. Tie, kurie privalo tas negeroves ištaisyti, tiesiog numoja ranka. O jeigu jau to imasi, tai tik po ilgus metus trukusių teismų.

Kartais žmonės, žurnalistų negatyviai aprašyti ir besijaučiantys nekalti, bando bylinėtis teismuose. Ir juos laimi, prisiteisdami kompensacijas už moralinę žalą, deja, gerą vardą susigrąžinti tai retai bepadeda. Taip neretai daroma, norint parklupdyti politinį priešininką arba kažkam taikant į kieno nors vietą...

Mes pagaliau turime tikrąją žodžio laisvę, bet, ja naudodamiesi, ne visada pasidomime, kokį poveikį žmogui turės mūsų žodis.

Stebina daugybė klaidų (netgi gramatinių, jau nekalbant apie stilių!) dabarties žurnalistų rašiniuose. Ypač gausu jų internetiniuose portaluose. Kaip nusiritome, mielieji!

Kai televizijos ekrane išgirstu plonu balseliu, bet pamokomu tonu prabylant naivias mergužėles, net juokas ima. Visuotinis „jau-nimo kultas“ mūsų gretose, deja, stiprokai įsitvirtinęs – su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis.

R E M I A

LRT
muziejus –
praeičiai ir
dabarčiai
tyrinėti

Dana Kurmilavičiūtė

Artėjant Sausio 13-osios trisdešimtmečiui, mintimis neišvengiamai grįžtame į tas karštąsias dienas, kai sprendėsi mūsų šalies likimas: apginsime savo teisę į suverenitetą ar laisvės siekjį pasmaugs kruvina okupantų ranka. Jeigu iš mūsų, vyresniosios kartos, atminties trejų dešimčių metų senumo įvykiai niekada neišdils, tai jaunimui šį lemtingą laiką jau mena tik istorijos pamokos, tėvų pasakojimai ir, žinoma, apsilankymai tose istorinėse vietose, kur vyko tragiški įvykiai.

Pastatai buvo užgrobti 222 dienas

Viena iš tokių vietų – Lietuvos televizija ir radijas, kurių pastatus įtemptomis 1991 m. pradžios dienomis užėmė Sovietų Sąjungos specialiosios pajėgos, nutraukusios tiesiogini-

nes transliacijas ir išvaikiusios čia dirbusius žmones. Kruvinieji Sausio 13-osios įvykiai įamžinti minėtame pastate veikiančiame Lietuvos radijo ir televizijos muziejuje, primančiame visus lankytojus ir ypač daug jų sulaukiančiame per laisvės gynėjams skirtas iškilmes, kai LRT vyksta atvirų durų dienos.

Kaip tik tąsyk čia ir apsilankiau. Pavyko nu-
taikyti momentą, kai viena lankytojų grupė
iš muziejaus išėjo, o kitos dar tik buvo lau-
kiama, taigi ramiai galėjau pabendrauti su
šių valdų šeimininke, LRT archyvų vadove
Migle Greičiuviene (šiuo metu ten nebedir-
ba – *aut. pastaba*).

„Ekskursantams pirmiausia aprodome tas
vietas, kurios mena radijo ir televizijos pasta-
tų šturmą, sovietinių kariškių vykdytą naktį
iš 1991 m. sausio 12-osios į 13-ąją, – pasa-
kodama M. Greičiuvienė atkreipia dėmesį į
radijo pastato laiptinės lubas, kuriose aiškiai
matyti kulų žymės. – O veržtis jie pirmiau-
sia pradėjo štai pro šias šonines duris, pake-
liui lauždamiesi į visas studijas ir spardydami
jų duris... Norite susipažinti su autentiškais
tų tragiškų akimirkų įrašais?“

Archyvų vadovė įjungia aparatūrą ir pasigir-
ta susijaudinusių radijo žurnalistų Algimanto
Saduko ir Bernadetos Lukošiušės, tąsyk dir-
busių eteryje, balsai, gožiami aplinkos triukš-
mo: pastatas jau šturmuojamas, aidai šūviai...
Išvystu ir televizijos kamerų užfiksuotą įsiver-
žusių desantininkų žingsniavimą pastato ko-
ridorais – įnirtę šturmuotojai su Kalašnikovo
automatais per petį traukia į save visas pake-
liui pasitaikiusių patalpų duris ir keikdamiesi
skuba pirmyn... O štai ir toji „lemtingoji“ tele-
vizijos studija, kurios vaizdas niekuomet ne-
išsitrints iš atminties visų mano bendraamžių,
tąnakt su baisiu nerimu ir viltimi žvelgusių į
televizijos ekranus, – joje tąsyk dirbo opera-
torius Petras Bieliauskas ir Eglė Bučelytė. Tai
jos balsas iš užrakintos studijos buvo pasku-
tinis, prieš nutrūkstant transliacijai. Netrukus
iš čia prabilis sovietinę ideologiją skleidžian-
ti „kaspervizija“, o vilties balsas vėliau sklis iš
Kauno Sitkūnų radijo stoties... Okupacinė

kariuomenė, talkinama kai kurių parsi-
davusių LRT darbuotojų (deja, būta ir tokių!), ban-
dys griebtis visko, kad tik palaužtų žmones ir
pasėtų sumaištį jų sąmonėje, o tam juk gniau-
žiama tiesa ir sėjamas melas tinka labiausiai...

Einame tolyn... Sausio 13-ąją žuvusiųjų at-
minimui žybsi žvakelės... Prie LRT pastato
krito čia budėjęs vienas iš laisvės gynėjų –
38-erių metų Alvydas Kanapinskas; jis buvo
nušautas sovietų desantininkams šturmuo-
jant radijo pastatą... Apie jį ir apie kitus laisvės
gynėjus pasakojo paroda, šiemet surengta
kartu su Nacionalinės dailės galerijos dar-
buotojais. Atkreipiu dėmesį į nuotraukas,
vaizduojančias bado akciją, kurios griebėsi
LRT darbuotojai, protestuodami prieš jiems
priklausančių patalpų užgrobimą (beje, pas-
tatai buvo užimti 222 dienas). Fotografijoje
įamžintas badautojų namelis, priglaudęs
pasiaukojamai akcijai pasiryžusius žmones.

„**Kruvinieji Sausio 13-osios
įvykiai įamžinti minėtame
pastate veikiančiame Lietuvos
radijo ir televizijos muziejuje,
priimančiame visus lankytojus
ir ypač daug jų sulaukian-
čiame per laisvės gynėjams
skirtas iškilmes, kai LRT vyksta
atvirų durų dienos.**

„Kitu istoriniu reliktu, be šio namelio, laiko-
me kilnojamąją televizijos stotį, – Miglė pro
langą parodo televizijos kieme stovintį au-
tobusiuką. – Žinote šio senovinio eksponato
istoriją? Kilnojamąją televizijos stotį, sumon-
tuotą šiame autobuse, iš užgrobtos pastato
apgaule išvežė jos vairuotojas. Jis tiesiog
atėjo pas LRT užėmusius kariškius ir pareiškė,

jų vadovybė liepė šią stotį atvairuoti. Šie patikėjo ir leido autobusui išvykti iš teritorijos. Šitaip šis techninis reliktas išliko ir, tapęs muziejaus eksponatu, dabar stovi kieme.“

O štai nuotraukos, iliustruojančios, kaip atrodė pastato vidus po to, kai jį paliko desantininkai. Sudaužyta aparatūra, apdergti baldai, sugadinta viskas, kas tik įmanoma! Šitokiomis sąlygomis pradėjo darbą sugrįžę žurnalistai. Tiesa, muziejaus tuo metu dar nebuvo. Jis duris atvėrė 1997-aisiais, švenčiant televizijos 40-metį.

Informacijos sklaidos evoliucija

Sausio 13-osios įvykiams skirta ekspozicija – tik viena iš minėtojo muziejaus dalių. Kitos dvi atspindi radijo istoriją ir televizijos raidą. Tik pradėjęs savo veiklą muziejus iš pradžių tilpo nedidelėje patalpoje, atrakinamoje apsilankius ekskursantams. Daugelį lankytojų domino senoji radijo ir televizijos aparatūra, tiesiog antikvariniai radijo imtuvai ir

televizoriai. Pamažu ekspozicija plėtėsi ir tą diktavo pats gyvenimas: ne tik technika tobulėjo, bet ir visuomeniniai bei politiniai įvykiai vijo vienas kitą. Juos irgi buvo privalu atspindėti.

Taigi kažkada radijo režisieriaus Justino Baurėno įkurtas muziejus seniai persikėlė į erdvas patalpas, kurių pasieniuose esanti ekspozicija atskleidžia radijo ir televizijos istoriją nuo pat jų atsiradimo Lietuvoje. Lentynose – ištisis dešimtmečius LRT darbuotojų naudota technika, pradedant nuo senovinių filmavimo kamerų, apšvietimo įrangos, baigiant pirmaisiais radijo imtuvų modeliais, patefonais ir senoviniais televizoriais. Na, ir, žinoma, gausybė dokumentų bei nuotraukų, iš kurių žvelgia daugeliui mūsų gerai pažįstamų diktorių, laidų vedėjų, reporterių, aktorių veidai.

Lankytojų čia niekad netrūksta. Muziejaus darbo grafikas sudarytas ne vienam mėnesiui į priekį. Apsilankiusiems žmonėms, kad ir kokio amžiaus jie būtų, dažniausiai vien ekspozicijos neužtenka: jie pakviečiami apsilankyti ir istorinėse, ir naujausiose televizijos ir

radijo studijose, išvysti, kaip įrengtos montažinės, kur dirba diktoriai, režisieriai, grimuotojai... Ne vienas nustemba išvydęs seniausią pirmąją televizijos studiją – mažytę, su kabelinėmis kameromis ir senoviniais prožektoriais. Kino juostos tuo laikmečiu buvo ryškinamos, eteris buvo tiesioginis, o diktorių skaitomi tekstai itin kruopščiai tikrinami už propagandą atsakingų darbuotojų. Koks kontrastas lyginant su šių dienų LTV naujienų studija – moderniausia Baltijos šalyse, su filmavimo darbus atliekančia robototechnika ir šiuolaikiškiausia aparatūra!

Jeigu tuo metu būna laisvi populiariausių laidų vedėjai, jie niekada neatsisako papasakoti apie savo darbo specifiką ir laidų kūrimo subtilybes. Judriausi ir smalsiausi, žinoma, būna vaikai – šiems be galo rūpi ir pasidėti diktoriaus kėdėje, ir prieš kameras pasisukti, ir savo akimis išvysti žymiąją Gustavo virtuvėlę...

„Plati edukacinė veikla – kiekvieno šių dienų muziejaus sudėtinio darbo dalis. Istorija turi prabilti į kiekvieną iš mūsų, ir to mes siekiame visomis išgalėmis, – tęsia savo mintis

M. Greičiuvienė. – Aišku, didžiausias darbo krūvis tenka šio muziejaus vadybininkei Raimondai Impolevičienei, ji – pagrindinė ekskursijų vadovė.“

Žinių aruodas tyrinėtojams

„O kaipgi LRT archyvai – ar jie nenukentėjo desantininkams užėmus pastatus?“ – klausiu jų vadovės.

„Iš dalies, taip. Tuo metu skaitmeninimo į BTC kasetes lentynose savo eilės laukė 1984–1986 m. programos, įrašytos į plačiasias juostas. Jos ir krito į akis atėjūnams, naikinusiems viską, ką tik pamatė. Taigi minėtojo laikotarpio medžiagos išliko nedaug. Dabar žmonės labiausiai pasigenda tų metų „Dainų dainelės“ įrašų. Kita archyvinė medžiaga gulėjo fonduose, ir tai ją išgelbėjo. Vėliau mums teko labai sudėtingas uždavinys visą sukaupytą medžiagą susisteminti ir perkelti į moderniausias laikmenas. Ačiū milžinišką darbą atlikusiems LRT senbuviams, kurie informaciją iš kartotekų perrašinėjo į pirmąsias duomenų bazes, tvarkė elektroninius duomenis,

Ekskursantams pirmiausia aprodome tas vietas, kurios mena radijo ir televizijos pastatų šturmą.

Pauliaus Lileikio nuotr.

skaitmenino analogus. Sistemos, beje, vis tobulėja, taigi dabartiniams fondų tvarkytojams, archyvams, muziejininkams darbo per akis. Ir viską reikia suspėti padaryti laiku, nes LRT be archyvų – kaip krosnis be malkų“, – pasakoja buvusi LRT archyvų vadovė.

Visas didžiulis informacinis paveldas, atspindintis šalies gyvenimą, čia kaupiamas nuo 1957 m., taigi yra tiesiog neįkainojamas lobis tyrinėtojams. Iš LRT archyvų reikalingiausios informacijos susiranda istorijos, politikos, literatūros, žurnalistikos ir kitų pačių įvairiausių sričių darbuotojai; remiantis archyvų duomenimis rašomos knygos, disertacijos, moksliniai darbai. Tai – žurnalistikos istorija, pagrindas, kuriuo remdamiesi žiniasklaidos darbuotojai dažnai kuria laidas, rašo straipsnius, knygas, analizuoja, vertina. Itin aktyviai naudojamosi archyvine informacija dabar, minint Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečio sukaktį. Juk čia

sukaupti visi svarbiausi aną istorinį laikmetį iliustruojantys įvykiai: Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos posėdžių įrašai, juose dalyvavusių asmenų mintys ir pasiūlymai, pagaliau užfiksuotos paties atkuriamos Lietuvos Nepriklausomybės Akto pasirašymo akimirkos. Gyva Tėvynės praeitis! Peržiūrėjus archyvus susidėlioja ir ankstesnių įvykių mozaika, aki-vaizdžiai parodanti, kaip vis stiprėjo pasipriešinimas sovietinei okupacijai, kaip budo laisvas žodis ir prabildavo tiesa. Sąjūdis, pirmieji jo mitingai, protesto balsai per susibūrimą prie A. Mickevičiaus paminklo Vilniuje, vėlesnės protestuotojų bado akcijos... Dabar visa mūsų istorijos neįkainojama medžiaga sutvarkyta, įrašyta į laikmenas, sukataloguota – tik naudokis, tyrinėk, analizuok...

M. Greičiuvienė pasakoja, kad nepriklausomybės atkūrimo momentus atspindinti medžiaga vis pasipildo: žmonės pasiūlo savo pačių užfiksuotų neeilinių to meto įvykių akimirkų. „Neseniai iš LRT žurnalistės Janinos Mateikienės gavau labai įdomių interviu, atspindinčių aptariamojo laikotarpio žmonių lūkesčius ir nuotaikas. Norėčiau paprašyti savo kolegų žurnalistų: jeigu turite sukaupę to išskirtinio laikmečio gyvenimą iliustruojančios medžiagos, pasidalykite ją su mumis. Laikui nenu-maldomai bėgant, ji įgyja vis didesnę vertę ir reikšmę, turime kuo daugiau visko išsaugoti ateinančioms kartoms... Jos neabejotinai tyrinės mūsų Nepriklausomybės atkūrimo aplinkybes, analizuos to istorinio laikotarpio gyvenimą, taigi kas, jei ne mes, turime jiems padėti viską objektyviai įvertinti?“

R E M I A

Dokumentinės fotografijos autorius pastebi tai, ko nemato kiti

Eugenijus Macius

Domo Rimeikos nuotr.

Gediminas Pilaitis

Dar gerokai prieš karantiną uostamiestyje surengtas neeilinis kultūros renginys – žinomas kino ir televizijos operatorius, fotografas Eugenijus Macius Klaipėdos apskrities levos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje pristatė savo dokumentinės fotografijos parodą „Susitikimai“. Parodos mecenatas – Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija.

Parodoje – apie 60 žinomų žmonių portretų

Lietuvos žurnalistų sąjungos Klaipėdos apskrities skyriaus narys E. Macius savo 80 metų jubiliejaus proga surengtoje autorinėje parodoje pristatė žinomų menininkų, kultūros darbuotojų, žurnalistų, dvasininkų, politikų, su kuriais fotografui teko artimai bendrauti, susidurti gyvenime ir kūryboje, portretus.

Netikėtais rakursais pavaizduoti literatai Rolandas Rastauskas, Sigitas Poškus, Sergejus Gocmanas, dailininkai Edvardas Malinauskas, Liudvikas Natalevičius, Virginijus Viningas, Romas Klimavičius, Kęstutis Balčikonis, fotomenininkai Algirdas Dorangauskas ir Saulius Jokužys, scenos meistrai Vytautas Paukštė, Valentinas Masalskis, kraštotyrininkas ir publicistas Bernardas Aleknavičius, kiti iškilūs kūrėjai. Į E. Maciaus akiratį pateko ir politikai – Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas, politiko mandatą į rašytojo lyrą iškeitęs buvęs dviejų kadencijų Seimo narys psichologas Vytautas Čepas, Klaipėdos

miesto savivaldybės tarybos narė Nina Pu-teikienės ir kiti.

Eksponuojami ir aukščiausiojo kalibro politikos didmeistrių – šalies prezidentų Gitano Nausėdos ir Dalios Grybauskaitės, Sąjūdžio kūrėjo filosofo Romualdo Ozolo, diplomato Vygaudo Ušacko – portretai. Šalia jų – istoriko ir keliautojo Alfredo Bumblausko, džiazo virtuozo Pranciškaus Narušio, pranciškonų vienuolio brolio Benedikto, aktorės Virginijos Kochanskytės, pirmojo Jūrų uosto direkcijos vadovo, Klaipėdos miesto garbės piliečio Valentino Greičiūno atvaizdai.

Kūrė filmus, televizijos siužetus ir fotografavo

„Fotografuoju nuo trylikos metų, kai tėvai man nupirko fotoaparata „Liubitel“. Vėliau aparatai keitėsi, daug metų dirbdamas Lietuvos kino studijoje fotografuodavau savo malonumui. Šitaip susikaupė nemažai fotografatyvų. Įsimintinų susitikimų būta kur kas daugiau, šios bibliotekos erdvėse po reiklios

Dokumentinės fotografijos gerbėjų nuo parodos neatgrasė nė koronaviruso grėsmė – susirinkta gausiai.

atrankos sutilpo tik nedidelė fotoportretų dalis“, – kalbėjo parodos autorius.

Iš Palangos kilęs E. Macius, sovietmečiu susigundęs kinu, nutraukė slavistikos studijas Vilniaus universitete, įstojo į Maskvos kinematografijos institutą. Ten įgijo operatoriaus diplomą, beveik tris dešimtmečius darbavo si Lietuvos kino studijoje. Vadovavo Klaipėdoje įkurtam kino centrui, o vėliau savo gyvenimą susiejo su televizija.

E. Macius buvo prie Lietuvos kinematografijos ištakų – darbavosi petys į petį su Viktoru Starošu, Leonu Tautrimu, Moisejumi Segaliu, Georgijumi Chnkojanu, Romu Gabaliu, Zacharijumi Putilovu, Robertu Verba, Rimtautu Šiliniu, Bytaute Pajėdiene, Laima Pangonyte, kitais žymiais kino meistrais. Geriausi jų darbai įtraukti į nacionalinės kino dokumentikos aukso fondą.

Kaip režisierius ir operatorius, E. Macius per savo ilgametę karjerą kino ir televizijos studijose sukūrė daugiau nei šimtą įvairios

tematikos dokumentinių, mokslo populiarinimo ir informacinių filmų, per penkis tūkstančius siužetų kino žurnalams. „Tada viskas sukosi kaip pagreitintame kine, nemačiau, kaip išaugo mano dukra, nes pusę gyvenimo praleidau komandiruotėse, filmuodamas įvairius vaizdus ir siužetus“, – prisipažino parodos autorius.

Persikėlęs gyventi į pajūrį E. Macius darbavosi Lietuvos televizijos ir radijo Klaipėdos padalinyje, daug metų dirbo „Panoramos“ operatoriumi. Per daugiau nei ketvirtį amžiaus sukauptą filmuotų kadro lobyną ir fotografijų archyvus, suskaitmenintus analoginiu vaizdo formatu, operatorius padovanojo Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės bibliotekai. E. Maciaus dovanojame archyve yra ir tokių kadro, kuriems anais laikais nebuvo lemta pasirodyti Lietuvos kino teatrų ekranuose ir televizijos eteryje, – Maskvai paklusnūs filmų cenzoriai jų nepraleido, įžvelgę neleistinių sąsajų ir su Lietuvos praeitimi, ir su sovietinio gyvenimo tikrove.

Portretų retušuoti niekas neprašo

Pristatydamas naujausią E. Maciaus parodą jo bičiulis rašytojas Juozas Šikšnelis žiūrovams priminė, jog kai kurių primityvių tautelių atstovai iki šiol akistatos su fotografais vengia lyg ugnies manydami, kad šie kartu su portretais vagia ir jų sielas. „E. Macius yra ne toks – atskleidžia ir praturtina žmonių sielas, parodo tai, ko kiti nepastebi. Nė vienas fotografijos meistro įamžintas herojus, netgi subtilia ironija ir reklamu kitiems autoriams pasižymintis jo kraštietis eseistas R. Rastauskas, neprašė retušuoti portretų“, – patikino literatas.

Parodoje rodomas prezidentės D. Grybauskaitės portretas žiūrovams priminė jos viešnagę Klaipėdoje, kai apskrities bibliotekos

kiemelyje buvo atidengtas skulptoriaus Algirdo Boso sukurtas bronzinis bareljefas „Išnykusios baltų gentys“. „Prezidentės vizitą nepastebimai fiksavo E. Macius. Atkreipiau dėmesį, kad šalies vadovės palydovai jo nemokė, kaip fotografuoti. Nežinau, kas nutiko vėliau, bet po šio vizito etatinė prezidentūros fotografė Džoja Barysaitė kažkodėl pasitraukė iš pareigų“, – lyg juokais, lyg rimtai kalbėjo J. Šikšnelis.

Paroda sulaukė daug dėmesio

Dokumentinės fotografijos gerbėjų nuo E. Maciaus parodos neatgrasė net koronaviruso grėsmė – apskrities bibliotekos salėje susirinko nemažai apsauginėmis kaukėmis veidus prisidengusių smalsių žiūrovų. Nepailstančiu Klaipėdos metraštininku tituluojamam

Nė vienas fotografijos meistro herojų neprašė retušuoti portretų, priešingai – džiaugėsi jais.

Portretų autorius E. Macius su kolegomis, jubiliejinės parodos rėmėjais – Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos vadovu Dainiumi Radzevičiumi (dešinėje), LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininke Jolanta Beniušyte bei skyriaus tarybos nariais (iš kairės) Žydrūnu Naujoku, Gediminu Pilaičiu ir Pauliumi Matulevičiumi.

fotografui ir operatoriui sėkmės kūryboje ir tokio pat žvalumo linkėjo jo draugai, artimieji, kolegos žurnalistai, kurių portretai eksponuojami parodoje. E. Macių sveikino ir pagrindinis jo fotografijų vernisažo mecenatas – Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos pirmininkas Dainius Radzevičius, almanacho „Žurnalistika“ redaktorė, LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus vadovė Jolanta Beniušytė. Parodos akimirkas

fiksavo kolegos Eugenijaus anūkas Domas Rimeika, taip pat pasirinkęs su fotografija ir filmavimu susietą gyvenimo kelią. LŽS E. Macių yra apdovanojusi medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“. Trijų Lietuvos kūrybinių sąjungų (žurnalistų, žurnalistų kūrėjų ir kinematografininkų) narys E. Macius nenuobodžiauja – toliau tvarko savo dokumentikos archyvą, planuoja naujas nuotraukų parodas, leidinius.

REMI A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Klaipėdos žurnalistų šventei ŽENIA – dvidešimt!

ŽENIA šventės dvidešimtmečio statulėlės irgi su kaukėmis.

Vitos Jurevičienės nuotr.

„Korona ar tvanas, ŽENIA vis tiek bus! Karantinas sutrukdė žurnalistų profesinę šventę – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – atšvęsti baltais žiedais apsipylusių gegužę, atšvėsime ją spalvotą spalį!“ – taip šiomet į uostamiesčio žurnalistų bendruomenę kreipėsi šventės organizatoriai, kviesdami susirinkti į kasmetinius klaipėdietiškos žiniasklaidos „atlaidus“. Ir proga buvo neeilinė – ŽENIA šventei šiomet sukako 20! Pastaruosius vienuolika metų šventę rengia Lietuvos žurnalistų sąjungos Klaipėdos apskrities skyriaus komanda.

Šiomet ŽENIA šventė buvo kitokia – dėvint apsaugines kaukes, taikant išankstinę elektroninę registraciją, laikantis atstumų dėl koronaviruso prevencijos. Nors dalyvių

susirinko mažiau, šventė buvo tokia pat smagi, kaip visada. Labiausiai pasižymėjusiems žurnalistams šiomet apdovanojimų įteikta dar daugiau nei ankstesniais metais.

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius LŽS medalius „Už nuopelnus žurnalistikai“ įteikė žurnalistėms Romualdai Laimienei ir Jelenai Listopad.

LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė pirmą kartą šiemet įteikė skyriaus įsteigtą apdovanojimą – Johano Ferdinando Kelkio, pirmojo lietuviško laikraščio „Nusidavimai apie evangelijos praplatinimą tarp žydų ir pagonių“ (1832 m.) įkūrėjo ir redaktoriaus, leidusio jį ir Klaipėdoje, medalį. Už nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai ir kūrybinius pasiekimus J. F. Kelkio medaliais apdovanoti fotomenininkas, publicistas, Mažosios Lietuvos kultūros paveldo puoselėtojas Bernardas Aleknavičius, „Vakarų ekspreso“ laikraščio žurnalistė Gražina Juodytė ir „Laluna“ radijo žurnalistas Žydrūnas Naujokas.

Kitas nominacijas tradiciškai siūlė ir dėl jų balsavo patys žurnalistai, stodami už kolegų nuogarų. Šį kartą visi buvo su kaukėmis ir reikėjo laikytis atstumo per ištiesią ranką, o ne apsikabinti priekyje stovintį kolegą. ŽENIA vedėjas Ž. Naujokas, jau dvidešimt metų kuriantis per šventę įvairius personažus, šiemet buvo pasipuošęs „antikoroniniu“ mediko kostiumu. Jam talkino irgi panašiai apsirendžiusi žmona pedagogė, aktorė Auksė Naujokienė, kažkada pati ragavusi žurnalistu duonos.

Nominacijos „Metų atradimas“ ŽENIA statulėlė atiteko „Vakarų ekspreso“ žurnalistui Pauliui Matulevičiui, žengusiam į neartus kultūros dirvonus, kai per karantiną išdžiūvo sporto temų baseinas.

„Metų praradimo“ apdovanojimas įteiktas Gintarei Butkienei, buvusiai „Lietuvos ryto“

LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus pirmininkė Jolanta Beniušytė medaliais „Už nuopelnus žurnalistikai“ apdovanojo klaipėdietes žurnalistes Romualdą Laimienę ir Jeleną Listopad (kairėje).
Eugenijaus Maciaus nuotr.

*Įtempta kova dėl ŽENIA statulėlių. Paulius Matulevičius, „Metų atradimo“ nominacijos laureatas.
Vitos Jurevičienės nuotr.*

TV reporterei, už panirimą iš skaidrios žurnalistikos versmių į drumzlinus viešųjų ryšių vandenis.

„Metų skrydžio“ ŽENIA statulėlę laimėjo „Vakarų ekspreso“ žurnalistė Edita Gudavičė. Ji, išskleidusi plačius redaktorės sparnus, puoselėja du jaunikius: savaitraštį „Savaitės ekspresas“ ir žurnalą „Vakarai“.

Šmaikštus kolegų „patarkavimas“ už nesėkmę veikloje – „Metų praskridimo“ simbolinė anties figūrėlė – atiteko portalo „Atvira Klaipėda“ redaktoriui Martynui Vainoriui už netikslų smūgį: taikė į gatvių apšvietimą, pataikė į teismą.

ŽENIA statulėlė „Metų knyslys“, skiriama už tiriamąją žurnalistiką ir rezonansinius straipsnius, įteikta „Vakarų ekspreso“ žurnalistei Daliai Bikauskaitėi, narpliojančiai Klaipėdos žuvininkystės vietos veiklos grupės milijoninių sandorių tinklą.

„Metų akies“ prizas, kurį įsteigė fotomenininkas Saulius Jokužys, teikiamas už įdomiausias nuotraukas, atiteko M. Vainoriui.

Linkėdami sėkmės šventėje žurnalistus sveikino Klaipėdos meras Vytautas Grubliauskas, Kretingos rajono meras Antanas Kalnius, o nuotoliniu būdu – Klaipėdos valstybinio

Žurnalistės Rita Gečiūnaitė (delfi.lt) ir Jurgita Andriejauskaitė (15min.lt).

Vitos Jurevičienės nuotr.

jūrų uosto direkcijos generalinis direktorius Algis Latakas.

V. Grubliauskas šiemet pelnė ir šmaikštų uostamiesčio žurnalistų bendruomenės prizą tradicinėje nominacijoje „Ačiū ŽENIA“, kuri paprastai skiriama geriausia miesto atstovui spaudai. Šiemet Klaipėdos meras tokio žurnalistų įvertinimo pelnė už nuolatinius savo feisbuko paskyroje pateikiamus pranešimus apie įvairius karščiausias įvykius mieste, aplenkiant įstaigų, įmonių viešųjų ryšių atstovus.

ŽENIA rengėjai nuoširdžiai dėkoja rėmėjams: AB Vakarų laivų gamyklai (vadovas Arnoldas Šileika), UAB Klaipėdos konteinerių terminalui (vadovas Vaidotas Šileika), UAB „Baltijos šprotai“ (vadovas Algirdas Šiaudvytis), UAB „Klaipėdos monolitas“ (valdybos pirmininkas Rimantas Taraškevičius),

ŽENIA – proga susitikti seniai nematytus kolegas; žurnalistė Asta Kažukauskienė ir operatorius, fotografas Vilius Mačiulaitis.

Eugenijaus Maciaus nuotr.

LKAB „Klaipėdos Smeltė“ (vadovas Rimantas Juška), UAB Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centrui (direktorius Šarūnas Reikalas), pramogų ir prekybos centrui „Akropolis“

„Lietuvos ryto“ žurnalistai Aušra ir Gediminas Pilaičiai su kolege Zita Tallat-Kelpšaitė, žurnalo „Jūra. More. Sea“ redaktore (viduryje).

Eugenijaus Maciaus nuotr.

ŽENIA balsavimai.

Vitos Jurevičienės nuotr.

(valdytojas Ovidijus Zabulis), UAB „Bega“ (valdybos pirmininkas Aloyzas Kuzmarskis), šventės partneriams: Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijai (vadovas Algis Latakas), Lietuvos žurnalistų sąjungai (Dainius Radzevičius), LŽS Spaudos fotografų klubui (Jonas Staselis).

Trumpa ŽENIA istorija

Gegužės 7-ąją – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – žurnalistai, žiniasklaidos darbuotojai mini savo profesinę šventę. Ta proga artimiausią šiai datai penktadienį Klaipėdoje nuo 2001 m. organizuojama originali šventė ŽENIA (Žurnalistų entuziastų nepriklausomų informatorių apdovanojimai).

ŽENIA sumanytojai – trys tuometiniai Klaipėdos žurnalistai: Žydrūnas Naujokas, Gediminas Gudavičius ir Romandas Žiubrys. ŽENIA buvo sumanyta kaip atsvara oficialioms šventėms. Nuo 2001 m. pačios pirmos

šventės iki šiol ŽENIA vedėjas – „Laluna“ radijo stoties žurnalistas Ž. Naujokas. Jis kasmet per šventę pasirenka originalų įvaizdį, atitinkantį Lietuvos ir pasaulio tų metų aktualijas.

Iki 2009 m. šventė buvo rengiama ŽENIA aktyvo – Ž. Naujoko, G. Gudavičiaus, R. Žiubrio, taip pat žurnalisčių Astos Kažukauskienės, Dovilės Skabickaitės-Ringis, kitų kolegų pastangomis, kartais pasitelkiant renginių organizavimo įmones. ŽENIA – nemokamas renginys jo dalyviams, rengiamas iš rėmėjų – miesto įmonių, organizacijų – paaukotų lėšų.

Nuo 2009 m. ŽENIA rengia LŽS Klaipėdos apskrities skyrius (vadovė J. Beniušytė). Nuo to laiko gimė ir tradicija visiems šventės dalyviams įsiamžinti bendroje nuotraukoje prie miesto simbolio – Taravos Anikės skulptūros Teatro aikštėje.

ŽENIA šventei užfiksuoti skyrius išleido du leidinius: lankstinuką „ŽENIA“ ir 15 metų

Šmaikštus kolegų prizas „Metų praskridimas“ – anties figūrėlė įteikta portalo „Atvira Klaipėda“ redaktoriui Martynui Vainoriui. Eugenijaus Maciaus nuotr.

Pagrindinio ŽENIA prizo „Metų knyslys“ laureatė žurnalistė Dalia Bikauskaitė. Eugenijaus Maciaus nuotr.

šventės jubiliejui skirtą spalvingą bukletą „JE SUIS ŽENIA“ (verčiant iš prancūzų kalbos „Aš esu ŽENIA“).

ŽENIOS apdovanojimai – originalios statulėlės – teikiamos keturiose nominacijose: „Metų atradimas“ – už netikėtą talento proveržį, „Metų praradimas“ – už žurnalistų bendruomenei skausmingą veiksma, „Metų skrydis“ – už staigiausią kilimą karjeros laiptais, „Metų knyslys“ – už didžiausią rezonansą sukėlusius straipsnius, televizijos ir radijo reportažus. Dar vienos nominacijos – „Metų praskridimo“ laimėtojas vietoj ŽENIOS statulėlės gauna šmaikštų prizą.

Pretendentus nominacijoms prieš renginį siūlo visos miesto redakcijos, žurnalistai. Susirinkusi speciali komisija, kurią sudaro įvairių žiniasklaidos priemonių atstovai, įvertina

pasiūlymus, atrenka labiausiai pasižymėjusius kandidatus pagal kiekvieną nominaciją, sugalvoja šmaikščius pristatymus.

Nugalėtojų rinkimai vyksta demokratiškai ir linksmai. Laimėtojus iš nominantų renka jų kolegų šventės metu stodami į eilę už nugaros. Už kieno pečių sustoja ilgiausia eilutė kolegų, atstovaujančių skirtingoms žiniasklaidos priemonėms, tie ir laimi.

ŽENIA šventės metu teikiama ir daugiau apdovanojimų. LŽS Klaipėdos apskrities skyrius aštuonerius metus teikė Metų žurnalisto ŽENIA statulėlę už profesionalumą ir aktyvų dalyvavimą bendruomenėje. Nuo 2020 m. už nuopelnus Klaipėdos krašto žurnalistikai ir kūrybinius pasiekimus pradėtas

teikti LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus įsteigtas J. F. Kelkio, lietuviškosios žurnalistikos pradininko, medalis.

ŽENIA šventės metu pagerbiami ir kolegų kitoje „barikadų“ pusėje – žurnalistų nuomone, geriausiai dirbusiam spaudos atstovui, viešųjų ryšių specialistui įteikiamas „Ačiū ŽENIA“ apdovanojimas. Neužmiršami ir žurnalistų partneriai – profesionaliausia fotografui, operatoriui įteikiamas „Metų akies“ prizas. Anksčiau buvo teikiama ir „Skolos“ nominacija.

ŽENIA – pati masiškiausia uostamiesčio žurnalistų šventė, į kurią nuolat susirenka maždaug 60–70 plunksnos brolių ir sesių, fotografų, operatorių, viešųjų ryšių specialistų.

Su apdovanojimais ar be jų – Klaipėdos žurnalistai gerai nusiteikę. (Iš kairės) LRT žurnalistės Radvilė Rumšienė, Jovita Gaižauskaitė-Remesė, TV3 ir LRT reporteriai Vitalijus Čiapas ir Paulius Selezniovas bei Edita Gudavičė, dviejų „Vakarų ekspreso“ leidinių – žurnalo „Vakarai“ ir „Savaitės ekspresas“ redaktorė.

Vitos Jurevičienės nuotr.

Jubiliejinės ŽENIA šventės dalyviai minutei sustojo įsiamžinti be kaukių.

Vitos Jurevičienės nuotr.

Pasimatyti su draugais atvyksta ir buvę žurnalistai, kartais net iš kitų miestų ar šalių. Šventė daug metų buvo rengiama vienoje iš kavinių Teatro aikštėje, 2015 m. ji iškeliavo į Kultūros fabriką, o nuo 2018 m. persikraustė į gyvos muzikos klubą „Jazzpilis“.

ŽENIA tikslas – skatinti žurnalistų profesionalumą, kūrybiškumą, solidarumą, išsaugoti tvirtus žurnalistų bendruomenės ryšius. Tik kartu mes esame stiprūs!

Iš kuklaus sumanymo, bet nekuklaus šventimo per du dešimtmečius ŽENIA tapo Klaipėdos žurnalistų bendruomenei gerai žinomu renginiu ir reginiu, svarbia uostamiesčio žurnalistikos istorijos dalimi. Apdovanojimai augo, keitėsi, tapo solidesni, tačiau išliko šmaikštūs, taiklūs, kandūs... Kitaip jie nebūtų ŽENIA!

***LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus
informacija***

2020 m. kolegų išleistos knygos ir filmai

Aleknaitė-Bieliauskienė Rita. *Žiemgalos dainius: Algimantas Vincentas Raudonikis* [monografija], Vilnius, Lietuvos muzikų rėmimo fondas, Balto print, 2019, 302[2] p.; iliustr., faks., portr. ISBN 978-9955-687-18-4 (jr.).

Aleknaitė-Bieliauskienė Rita [scenarijaus autorė, režisierė]. *Žiemgalos dainius. Algimantas Raudonikis* (vaizdo įrašas, operatorė Natalija Kolesnik, montažo režisierė Janina Sabeckienė), Vilnius. LRT, 2019. 1 vaizdo diskas (DVD), 49 min., 14 sek., stereo, spalv., 12 cm.

Arlauskienė Aurelija. *Operos legenda Irena Milkevičiūtė* [monografija], Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020, Petro ofsetas, 206[2] p.; iliustr., bibliogr. p. 183–201, pavardžių r-klė p. 202–206, 1 000 egz. ISBN 978-609-480-132-7 (jr.).

Bagurskienė Jūratė [sudarytoja]. *Aštuoniasdešimt: žurnalisto Jono Laurinavičiaus jubiliejiniai metai*: sveikinimai, publikacijos, dedikacijos, susitikimai, Kaunas, Naujasis lankas, 2019, 183[1] p.; iliustr., faks., portr., J. Laurinavičiaus bibliogr. p. 177–178, 50 egz. ISBN 978-609-474-190-6 (jr.).

Jackevičius Jonas. *Obsesijos*: poezija, Vilnius, Trys žvaigždutės, 2020, 79(1) p., iliustr., 500 egz. ISBN 978-609-431-117-8.

Jaskelevičius Kęstutis. *Slaptoji naujųjų laikų Lietuvos istorija*, Kaunas, Obuolys [i. e. Lectio divina], 2020, 525[3] p., iliustr. ISBN 978-609-484-112-5 (jr.).

Juodpulis Apolinaras. *Nuo 85-osios aukštumos*: autorinė kūrybos apžvalga 85-mečio proga, Vilnius, Petro ofsetas, 2020, 148 p., iliustr., 300 egz. ISBN 978-609-475-450-0 (jr.).

Kavaliauskas Algirdas. *Išlikti savimi*: publicistika, bibliografija, Vilnius, 2020, 222 p., 180 egz. ISBN 978-9955-710-9.

Kundrotas Juozas. *Knygos aura: leidėjo užrašai*, Kaunas, Naujasis lankas, 2019, 207[1] p., iliustr., faks., portr. ISBN 978-609-474-187-6 (jr.).

Kunigėlis Linas. *Jonas Valančiūnas*: su kamuoliu – paskui svajonei, Vilnius, Alma littera, 2020, 127[1] p., iliustr., portr., 5 000 egz. ISBN 978-609-01-4220-2 (jr.).

Laurinavičius Jonas. *Dusmenų dzūkė*: biografinė apybraiža apie Dusmenų krašto švie-suolę Onutę Trepuilaitę-Virginavičienę, Kaišiadorys, Printėja, 2020, 278 p., iliustr., faks., port., 100 egz. ISBN 978-609-445-536-0.

Laurinavičius Jonas. *Rugsėjo gėlės*: lyriniai proveržiai, Kaunas, Naujasis lankas, 2020, 116 p., iliustr., 100 egz., ISBN 978-609-474-202-6.

Laurinavičius Jonas. *Ažuolai žalieji*: žmonės, knygos, atsiminimai; įvad. str. „Įvairiapusio talento kūrėjas“ aut. V. Žeimantas, Kaunas, Naujasis lankas, 2020, 264 p., 100 egz. ISBN 978-609-474-170-8.

Lietuvos spaudos fotografija'20 – Lithuanian press photography'20. Lietuvių kalbos redaktorės M. Bočiarova, J. Jačėnaitė, vertimas į anglų kalbą E. Levin, anglų kalbos redaktorė M. Bumstein, Vilnius, 2020, 120 p., nuotr., 2 000 egz. ISSN 1822-2137.

Lipskis Stasys. *Antanas Vienuolis tarp šlovės ir ašarų. Biografinė knyga apie žymaus lietuvių rašytojo gyvenimo dramą*, Vilnius, Žuvėdra, 2020, 206 p., 500 egz. ISBN 978-6-098-21932-6.

Nekrašius Jonas. *Šiaurietiška spauda XVI–XXI a.: leidybos, platinimo ir saugojimo įstai-gos*: žinynas [redakcinė kolegija: Almantas Šlivinskas (pirmininkas) ir kiti], Šiauliai, Šiau-lių rajono savivaldybės viešoji biblioteka, 2019, 335[1] p.; iliustr., faks., portr., 500 egz. ISBN 978-609-95971-4-0 (jr.).

Pabedinskis Skirmantas kartu su Zina Paškevičiene. *Istorijos, kurių jums nepapasakojau: kas liko nepasakyta 26 000 reportažų*, Kaunas, Obuolys [i. e. Lectio divina], 2020, 351[1] p., 12 iliustr. lap., iliustr., 1 000 egz. ISBN 978-609-484-084-5 (jr.).

Račkaitis Vygandas. *Prošvaistės*: penkianyčiai, Utena, Utenos spaustuvė, 2020, 87[1] p., 100 egz. ISBN 978-9955-35-224-2.

Rozga Leopoldas [redaktorius sudarytojas]. *Akmenės krašto vietovardžiai: raida ir pa-veldas*, Vilnius, Litera, Akmenės krašto muziejus, 2020, 182[1] p.; iliustr., 100 egz. ISBN 978-609-482-038-0.

Sakalauskaitė Ramunė. Pirmoji Vyriausybė – vizijos ir galimybės: politinė publicistika, Vil-nius, Porta artis, 2020, 363[1] p., iliustr., faks., portr., 1 100 egz. ISBN 978-609-95789-3-4 (jr.).

Sėjavičienė Julija [sudarytoja]. *Laiko sūkuryje*: Naujosios Akmenės trečiojo amžiaus uni-versitetui – penkeri metai, Utena, Utenos Indra, 2020, 151[1] p., iliustr., portr., 250 egz. ISBN 978-609-455-508-4 (jr.).

Skaudvilė – mažoji Lietuvos kultūros sostinė: tarptautinės konkursinės ekslibrisų parodos katalogas. Parodos koordinatorius ir katalogo sudarytojas Alfonsas Čepauskas, Giedrės Karpinskaitės pratarmė. *Skaudvilė* [i. e. Vilnius], Ars Longa, 2020, 39[1] p., iliustr., 400 egz. ISBN 978-609-95753-6-0.

Stanevičius Antanas. *Skaistykla*: pasakėčios ir eilėraščiai, Klaipėda, Eglės leidykla, 2020, 124[4] p., iliustr., 500 egz. ISBN 978-609-432-133-7.

Umbrasaitė Erika. *Prancūzija mon amour*: nuodėmingai malonus prancūzų menas gyventi, Vilnius, Alma littera, 2020, 461[3] p., iliustr., 2 000 egz. ISBN 978-609-01-3025-4.

Vaišnys Andrius. *Gražinos Ručytės pianissimo: branda ir sklaida antiformalistinio rojuko me-tais* [monografija], Vilnius, Vaga, 2019, Balto print, 234[5] p.; iliustr., faks., portr., bibliogr. p. 237–238 ir išnašose, tiražas 800 egz. ISBN 978-5-415-02562-6.

Vaišnys Andrius. *Žurnalistikos potvynis: Lietuvos žiniasklaidos sistemos kaita 1986–1990 (dis-putas keturiuose politinės komunikacijos kambariuose su epilogu* [monografija], Vilnius, Vaga, 2020, Balto print, 479[1] p.; iliustr., portr., faks., asmenvardžių rodyklė p. 473–479, 600 egz. ISBN 978-5-415-02583-1.

Vercinkevičius Juozas. *Mūsų Trakų žemė*: publicistika, Trakai, „Vorutos“ fondas, Balto print, 2020, d. 2., 391[1] p., iliustr., faks., portr., 500 egz. ISBN 978-609-8102-19-2.

Žeimantas Vytautas. *Gimtuoju dvasingu žodžiu*: esė, Vilnius, BMK leidykla, 2020, 134[2] p., iliustr., 300 egz. ISBN 978-609-475-416-6 (jr.).

Žurnalistika: almanachas [vyriausioji redaktorė Jolanta Beniušytė], Vilnius, Lietuvos žurna-listų sąjunga ir Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2020, nr. 1, 128[1] p., įsk. virš., iliustr., faks., portr., 600 egz. ISSN 0135-1346.

Parengė Domas Šniukas

„Paslėpk
tą kamerą,
vaikine.
Užteks, kad
prisiminsi,
kaip buvo“

Jonas Diršė: „Teko filmuoti ne tik ant žemės, bet ir ore, ant vandens, tiesa, ir po žeme...“

Vido Mačiulio nuotr.

Juozas Kundrotas

***Lietuvą buvo užgulusi gūdi koronaviruso ir ekonominio sąs-
tingio banga, pats saviizoliacijos apogėjus, kai vieną dieną
telefono ragelyje išgirdau Vido Mačiulio, LŽS Kauno apskri-
ties skyriaus pirmininko, balsą: „Pasveikink mūsų kolegą
žurnalistą Joną Diršę, šiandien jam sukanka 80 metų!“***

Stebisi neatsistebi ir pats J. Diršė, kad taip greitai užkopta į tokią amžiaus aukštumą, net 40 metelių skirta televizijai!

Žurnalistų namų kiemelyje vasarą vykusios šventės metu, V. Mačiulis Jono krūtinę papuošė ir Žurnalistiniu garbės ženkle

(vienas aukščiausių LŽS Kauno skyriaus valdybos apdovanojimų).

Potraukį ne tik vaizdo kameras, bet ir menams J. Dirsė pajuto Kauno 1-ojoje vidurinėje mokykloje. Žavėjo kinas ir televizija, traukė medžio drožyba. Tad lankė ir vakarinę Meno mokyklą. Po vidurinės įstojo ne kur kitur, o į Kauno politechnikos institutą (dabar – Kauno technologijos universitetas). Smalsų Jono protą patraukė sėkmingai institute gyvavęs kino entuziastų būrelis, kūręs trumpametražius filmus. Jonas greitai įsitraukė į jo veiklą ir netrukus filme „Kombinatorius“ suvaidino pagrindinį personažą. Filmą buvo parodytas instituto Kultūros klubo salėje ir sulaukė palankaus įvertinimo.

Vis dėlto ne į artistus taikėsi. Visa siela linko prie kino kameros. Juk pro jos „akį“ gali kitaip pamatyti pasaulį, patį žmogų, įprasinti jo gyvenimą, atskleisti daug įstabių, taurių, neužmirštamų akimirkų. Ir kino kamera lipte prilipo, tiesiog suaugo su ja.

Dėl materialinių sunkumų teko ieškotis kokio darbelio ir iš dieninio fakulteto pereiti į vakarinį. O tada ir buvo pašauktas į kariuomenę. Ne kur kitur, o į desantinį dalinį Kaune. Mat Jonas buvo stipriai pamėgęs parašiutizmą, atlikęs net 64 šuolius parašiu! Tai kur rasi geresnį desantininką! Pulke buvo įsitaisęs dailininku, piešė lozungus, standus, portretus. Bet desantininkai – ypatinga kariuomenės rūšis. Aliarmai, mokymai, šuoliai su parašiuo privalomi visiems. Pasitaikydavo visko. Ir tragedijų. Jonas pasitikėjo savo patirtimi ir drąsa. Bet 104-asis šuolis buvo lemtingas – neišsiskleidė pagrindinis parašiuo. Kol ore atpalaidavo stropus (virvės, kuriomis parašiuo kupolas pritvirtinamas prie plėškių),

kojos pasiekė žemę... Atsipeikėjo tik karo ligo-ninėje, kaip rašytojas P. Treinys pasakytų, gra-žių medicinos seselių pavartomas... Jei ne tos angeliško švelnumo seselės, būtų tekę lovoje tįsoti kur kas ilgiau.

Kur buvo lūžę ar įskilę (galvos kaukolė), paga-liau sugijo ir Jonas buvo paleistas į atsargą. Trumpam įsidarbino „Pergalės“ gamyklos kul-tūros klube, po to – „Kaspino“ fabrike dailininku ir įmonės kultūros klubo vadovu. Čia subūrė kino mėgėjų būrelį ir pradėjo kurti mėgėjiš-kus filmus. Vienas aktyviausių narių – fabriko direktoriaus pavaduotojas Aleksejus Faitelso-nas, sėkmingai pabėgęs IX forto kalinys, rašęs scenarijus, visokeriopai rėmęs būrelio veiklą. J. Dirsė „Admiro“ kamera filmavo, režisavo, ryškino juostas, montavo. Įgarsinti padėdavo KPI kino laboratorijos kino mėgėjai, su kuriais Joną siejo bičiuliški ir kūrybiniai santykiai.

Vis dėlto širdis troško platesnių veiklos barų. Parengė vieną kitą siužetą iš fabriko gyvenimo, pasiūlė Kauno televizijai (Valstybinio radijo ir televizijos komiteto padalinys Kaune), ką tik pradėjusiai savo kūrybinę veiklą. Patiko. V. Mačiulio skatinamas, J. Dirsė vis daugiau pasiūlydavo savo vaizdinės produkcijos. Plė-tėsi temų ratas, gerėjo reportažų kokybė.

Įsimintini 1972-ieji. Tais metais Jonas tapo etatiniu Kauno televizijos kino operatoriumi. Vėliau savo atsiminimuose jis rašė: „Televizijos filmavimo operatorius – judri specialybė. Eini, važiuoji, o kartais ir bėgi. Teko filmuoti ne tik ant žemės, bet ir ore, ant vandens. Tiesa, ir po žeme – Maskvos metro. Filmuota traukiniuose, lėktuvuose, žvejybiniuose ir transportiniuose laivuose. Kiek siužetų esu nufilmavęs? Neskaičiavau, bet skaičius tikrai būtų ketur-ženklis. Lietuvoje nedaug vietų, kur mano

nepabuvota. <...> Reportažai ar atskiri kino siužetai daugiausia buvo rodomi Kauno televizijos laidose – pirmiausia „Savaitės aiduose“, paskui „Laisvės alėjoje“ ir bene gausiausiai – informacinėje publicistinėje ir muzikinėje dviejų valandų programoje „Sekmadienio rytą“. Nemažai filmavau sporto laidoms. Man visos programos buvo vienodai svarbios ir įdomios.“

– Malonu filmuoti tokį personažą, – priduria Jonas, – kuris nestresuoja, šneka paprastai, suprantamai, graži balso moduliacija, žodžio artikuliacija, nenukandžioja galūnių, turi ką pasakyti.

J. Diršė visada santūrus, ramus, paslaugus ir niekam nieko nėra pavydėjęs. Pasitikintis

Ilgamečio televizijos operatoriaus pomėgis – drožyba. Sukurta paminklų, kryžių, kopylstulpių.

savo intuicija, išmone, nuovoka ir praktine patirtimi, kuri tolydžio kaupėsi, sluoksniavo, transformavosi į tobulesnę kokybę. Toks paslaugus ir neaikštingo charakterio tiko visiems redaktoriams: V. Mačiuliui ir V. Andrejaičiui, Z. Lapinskiui ir P. Garniui, R. Ylai ir N. Strackienei. Sutardavo, kai reikėdavo parodyti savo meninę išmonę, nuovoką, profesinį išprusimą ar poziciją.

– Televizijos operatorius – lyg koks metraštininkas, – sako Jonas. – Fiksuotojas to, kas praeina. Net pats stebiesi, kad gali sustabdyti ir įprasminti laiko akimirkas.

Su Jonu lengva bendrauti, skiria, kur humoras, o kur rimta. Į humorą humoru ir atsiliepia. Pajuokauja ir iš ekstremalių situacijų, nutikimų, kai į akis žiūrėjusi pati mirtis.

– Mane turbūt saugo Dievo apvaizda, – pusiau rimtai, pusiau juokaudamas sako Jonas. – Likau gyvas neišsiskleidus pagrindiniam parašiutui, išsikapanojau apvirtus valčiai Kuršių mariose, net ir lėktuvui nukritus į pelkę...

Ir tai – jokie išsigalvojimai.

1986 m. gegužės niekada nepamirš. Tą mėnesį Kauno oro uostas pradėjo skrydžius į Simferopolį. Į pirmąjį reisą lėktuvu JAK-40 buvo pakviesti ir du Kauno televizijos atstovai. Į šią pramoginę kelionę redakcijos vadovas Zenonas Lapinskas pasiūlė J. Diršę ir dailininką Dionizą Barauską. Pakeliui lėktuvas turėjo nusileisti Kijeve ir pasipildyti degalų. Tačiau atsitiko netikėta. Kaip vėliau paaiškėjo, lėktuvo vadas paliepė borto mechanikui atlikti reikiamus veiksmus valdymo pulte. Šis nuspaudė ne tai, ką reikėjo nuspausti, ir po keliolikos sekundžių atsijungė varikliai. Iki

Kijevo toloka, leistas ant Dniepro upės paviršiaus – pavojinga. Lėktuve kilo siaubinga panika. Vienintelė viltis – priekyje ryškėjanti Darnicos pelkė, tačiau pirmiau reikėjo pranešti pro aukštosios įtampos laidus. Manevras pavyko ir lėktuvas tęškėsi į pelkę. Kiek pačiuožęs, pradėjo grimzti, murzinas vanduo greitai pasiekė iliuminatorius.

Savo atsiminimuose J. Dirsė rašo: „Pagalbos laukimo minutės buvo labai ilgos. Gelbėtojai, tarp kurių buvo ir spec. tarnybų atstovų, atskrido sraigtasparniu. Prie lėktuvo buvo nuleistos pripučiamos guminės valtelės. Pradėjo keleivių evakuacija. Sunku nupasakoti, kokie buvo keleivių veidai. <...> Mano bendrakeleivis Dionizas, niekuomet neprarandantis savitvardos ir sveiko humoro jausmo, postringavo: „Jei būtume turėję meškerę, būtume Darnicos pelkėje pažvejoję. Mačiau, žuvys plaukiojo.“ <...> Filmuoti saugumietis nieko neleido. „Paslėpk tą kamerą, vaikine. Užteks, kad prisiminsi, kaip buvo.“ Po savaitės jau kitu lėktuvu kelionę sėkmingai baigėm.“

J. Dirsė visada jautė ir pareigą, ir atsakomybę. Neskaičiavo valandų, nesizvalgė į laikrodį. Yra žmonių, kurie akimodu atsiveria apie save: padariau tą ir aną. Ir dar tą ir aną, nors iš pažiūros lyg ir nieko ypatingo, dėl ko reikėtų girtis. O yra žmonių, kurie niekad neištaria: „Aš padariau“, nors jų darbai ne tokie jau kasdieniški, kitąsyk priskirtum ir meno sričiai. Pastarajai grupei ir priklausytų šio pasakojimo personažas, daugiau tylenis nei kalbėtojas, bet draugiškas, nuoširdus, visada pasišovęs padėti bėdos, ligos ar nelaimės atveju. Kai buvusį Kauno radijo ir televizijos redakcijos žurnalistą Raimundą Ylą, jau gyvenusį Birštone, prie lovos prirakino klatinga liga, Jonas pirmas šokosi į pagalbą. Kas antra savaitė su Vladu

Dekšniu (vaizdo operatoriumi) keliaudavo į Birštoną, pasiligojusiam kolegai parūpinamas ir reikiamų medikamentų. Kvalifikuotomis konsultacijomis, tinkamais vaistais R. Ylai yra pagelbėjusi ir Jono žmona – gydytoja Rūta. Kelionės į Birštoną tęsėsi net keletus metus – ligi paskutinio kolegės atodūsiu. Vienintelei dukrai, vaikystėje patyrusiai sunkią traumą, likusiai našlaite (motina prieš keilolika metų buvo mirusi nuo vėžio), J. Dirsė ištiesė pagalbos ranką.

Jonas, kurį pažįstu nuo 1972-ųjų (toje pačioje redakcijoje praleidome du gerus dešimtmečius, o ir nūnai susitinkam žurnalistinio Senjorų klubo MES sueigose), pastaruoju metu atsidėjo drožybai.

Geraširdiškai nusišypsojęs tąkart Jonas lėta-kalbiškai pasakojo:

– Neturiu kada liūdėti. Nuo ryto ligi vakaro tašiau ir drožiau, dabar jau skaptuoju, lyginu, šlifuoju paminklą. Tėviškės atminimui...

Mano galvoje sutavaravo Arvydo Šliogerio frazė: „Tikras žmogaus pasaulis yra ne toks, kuriame daug vartojama, o toks, kuriame daug kuriama...“

– Aukštom gaidom ir aukštom frazėm pradėjai... Toli man iki tų aukštumų... Bet nedrožti negaliu. Mano tėvonija – Petraičių kaimas Šėtos miestelio pašonėje Kėdainių rajone – baigė savo gyvenimą. Nebeliko gyventojų. Skaudu, bet taip jau nutiko: kas gyvena užsieniuose, kas – miestuose, kas – kapuose... – patylėjęs pratęsė poeto Justino Marcinkevičiaus poezijos eilute: – „O tėviške, laukų drugeli margas...“ Tegu šitas koplýtstulpis bus ir mano tėvų, ir mano brolio

Jono Dirsės kopyltstulpis

Ramučio, neseniai iškeliavusio į Amžinybę, atminimo ženklas. Prieš mirtį brolis parūpino ir šitą ažuolą. Tai ir dirbu, gludinu... O kai dirbu – tai ir gyvenu...

Yra su kuo galynėtis: beveik metro skersmens, keturių metrų aukščio, kietas kaip pintis. Kai aš pamačiau, kopyltstulpis jau buvo įgavęs reikiamą formą ir išvaizdą. Drožia savo iniciatyva.

– Pastatysiu tėvonijoje, tokioje vietoje, kad matytųsi iš visų šonų ir kad žmogus pagalvotų: kodėl Lietuvoje kaimai išnyksta?

Jonas yra išdrožęs apie penkiolika stambaus „kalibro“, įvairios paskirties bareljefinių ir horeljefinių paminklų, stilizuotų antkapinių kryžių, kopyltstulpių. Juos galime išvysti įvairiuose krašto kampeliuose. O Nemaniūnuose ir Stakliškėse iškilę bareljefiniai kopyltstulpiai įtraukti į UNESCO analus kaip unikalūs medžio drožybos paveikslai. Savo išmonę Jonas kūrybiškai jungia su tradicine liaudies kūryba, perimdamas jos lakonišką formą ir stilistiką, motyvus, improvizacinę giją, tai, kas gyvena mūsų kultūrinėje atmintyje.

Ne vieno kauniečio (ir ne tik) namų interjerus pajvairino ir praturtino Jono išdrožtos mažojo formato medinės skulptūrėlės. Man į akį kritusios „Pelėdos“, drožiamos su alchemiko atkaklumu, kad sukurtų paukščio, dėties ir knygos vienovę, su grandine ir užraktu... Knyga (medinė graviruota dėžutė) pasiekama tik atrakinus miniatiūrinę spynelę ir išlaisvinus iš grandinės... Kai šią kompoziciją išvystu, galvon šauna netikėta asociacija: juk tai mitologinės MINERVOS ir senovės graikų ATĖNĖS, išminties deivės, išraiška! Daugiau negu žavinga: mitologinė MINERVA kaip išminties simbolis teikia peno ir mūsų laikams, žadina mūsų protus. Gražiu aforizmu yra apibūdinęs ir G. Hegelis: „Minervos“ pelėda pradeda skraidyti...“ (Šauningai nukandu žodį „naktį“).

Tegu skraido, plasnoja Jono Dirsės – ilgamečio televizijos operatoriaus, žurnalisto, medžio drožėjo – grakščios „Pelėdos“ ir pripildo mūsų sielas šviesaus a t è n i š k o j o nerimo!

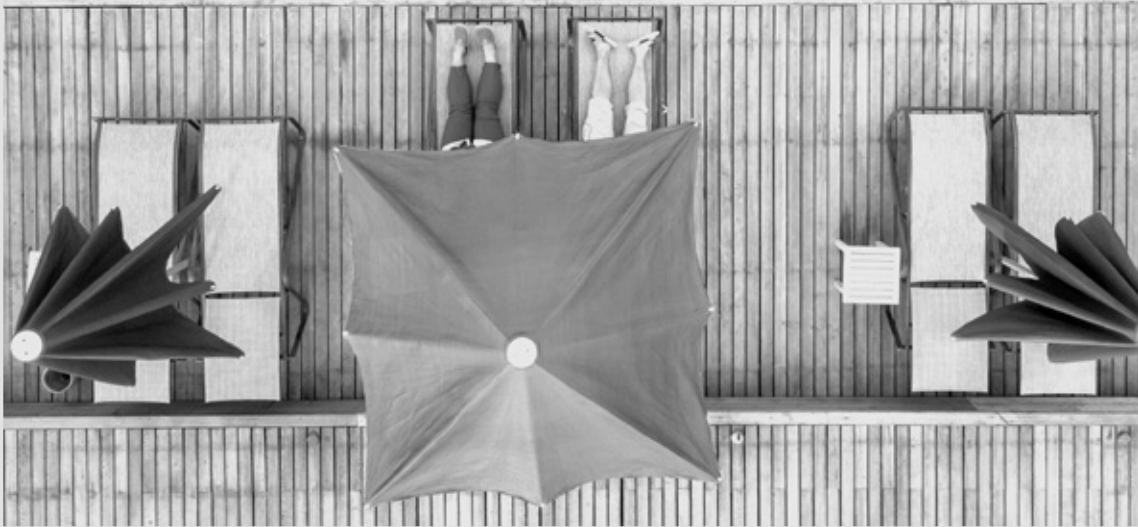
R E M I A

SPAUDOS.
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Žurnalistė, aplenkusi savo laiką

Skėčiai ne tik apsaugo nuo saulės, bet ir užtikrina privatumą nuo smalsaus žvilgsnio.

„Lietuvos spaudos fotografijos“ konkurso dalyvio,
Andriaus Repšio (likelithuania.lt) asociatyvi nuotr.

Elizabethė Jane Cochran, pasaulyje žinoma Nellie Bly slapyvardžiu, buvo viena iš pačių ryškiausių XIX šimtmečio moterų. Ši trapi mergina išgarsėjo kaip rašytoja, verslininkė ir pirmoji pasaulyje žurnalistė, dirbusi reporterinių tyrimų srityje. N. Bly būtų garsi ir šiandien, o prieš 150 metų jos drąsūs veiksmai ir ryžtingos avantiūros, į kurias ji įsiveldavo dėl įdomios publikacijos, tapdavo sensacijomis, nuskambėdusiomis per visą pasaulį.

Žurnalistės karjera prasidėjo nuo laiško redakcijai

1864 m. gegužės 15 d. JAV Pensilvanijos valstijoje, netoli Pitsburgo, vietos teisėto šeimoje gimė mergaitė, kuriai likimas lėmė

tapti įžymiai. Šeima anksti liko be tėvo, o vėliau – ir be patėvio, taigi Elizabethė nuo jaunų dienų įprato pasikliauti savo jėgomis. Sulaukusi 14-os, įstojo į koledžą Indianoje, tačiau artimieji nebeišgalėjo mokėti už jos mokslą. Ji buvo priversta grįžti namo, o

netrukus visa šeima persikėlė į Pitsburgą ieškoti geresnio gyvenimo.

Kartą miesto laikraštyje „The Pittsburg Dispatch“ Elizabethė perskaitė straipsnį „Kam tinka merginos?“, kuriame buvo smerkiamos dirbančios ir pačios save išlaikančios moterys. Įsiveidusi iki sielos gelmių, ji iškart parašė redakcijai piktą atsakymą, pasirašydama jį pseudonimu „Vienišas Našlaitis“. Šis laiškas padarė tokį didelį įspūdį laikraščio vyr. redaktoriui A. Maddenui, kad jau kitą dieną leidinyje buvo paskelbta, jog „nepažįstamą džentelmeną, laiško autorių, redakcija yra pasirengusi priimti dirbti reporteriu“. Suprantama, vadovybei net į galvą neatėjo, kad laišką galėjo būti parašiusi jauna panelė. Tačiau Elizabethė nesvyruodama atėjo į redakciją ir pareikalavo žadėto darbo.

Šitaip 1885 m. ji pradėjo savo žurnalistinę karjerą, pasirinkdama Nellie Bly slapyvardį iš tuo metu labai populiarios Steveno Forsterio dainos.

Kritiniai straipsniai valdžiai nepatiko ir anuomet

Moterys žurnalistės tuo metu jau nebuvo didelė retenybė, tačiau dažniausiai jos rašydavo apie kulinariją, namų ūkį, sodininkystę ir madą. Naujokei taip pat buvo rekomenduota rašyti šiomis temomis, tačiau vietoj to ji pasisiūlė imtis socialinių problemų nagrinėjimo. Pavyzdžiui, parašyti apybraižų apie gyvenimą moterų, dirbančių Pitsburgo fabrikuose. Ir parašė. Tik be jokių pagražinimų – apie jų skurdą, gyvenimą lūšnose, sunkias darbo sąlygas. Netrukus jos atviri straipsniai patraukė miesto administracijos dėmesį – valdžia, aišku, nebuvo patenkinta tokia kritika.

Valdžios spaudžiamas laikraščio vyr. redaktorius pareikalavo, kad N. Bly imtųsi „patrauklesnių“ temų, pavyzdžiui, pasiūlė jai tokį „skanų kąsnelį“, kaip aukštuomenės kronika. Juk į jos pareigas įeitų privilegijuoto visuomenės luomo renginių lankymas, pokyliai ir vakarėliai, brangūs restoranai ir parodos bei viso to nušvietimas laikraštyje. Atrodytų, ko dar galima būtų trokšti? Bet N. Bly mąstė kitaip ir įkalbino redaktorių išsiųsti ją korespondente į Meksiką.

Šeši mėnesiai Meksikoje išgarsino žurnalistę

Šioje kelionėje parašyti straipsniai išgarsino Nellie kuo plačiausiai, o juk tuo metu merginai dar nebuvo nė 22-ejų. Meksikoje ji praleido beveik pusmetį, reguliariai siuntinėdama į redakciją straipsnius apie paprastų meksikiečių gyvenimą, jų papročius, vietos korupciją, skurdą ir sunkias buitines sąlygas. Dauguma šių medžiagų pasirodė spaudoje 1988 m., o vėliau tilpo į knygą „Šeši mėnesiai Meksikoje“.

Viename iš straipsnių N. Bly pasisakė prieš areštą vieno žurnalisto, kuris buvo uždarytas į kalėjimą už Meksikos vyriausybės kritiką. Publikacijoje jaunoji žurnalistė palietė ir Meksikos prezidento Porfirio Dioso tironiško valdymo metodus. Ką gi – praėjus vos keletui dienų nuo medžiagos pasirodymo, ji buvo deportuota iš šalies. Kalbama, kad žurnalistė buvo išsiųsta asmeniniu prezidento Dioso įsakymu.

O tėvynėje jos taip pat laukė nemalonumai. Laikraščio vadovybė, baimindamasi to, kad principinga reporterė pradės atvirai rašyti ir apie JAV politikus bei verslininkus, dėl

visa ko pasiskubino ją atleisti iš darbo. Atsityko tai iškart po to, kai sugrįžusi Nellie ėmėsi rašyti apie stambią plieno lydymo įmonę Pitsburge. Vis dėlto žurnalistę ne taip lengva buvo palaužti. Vos su pora dolerių kišenėje ji išsirengė užkariauti už Pitsburgą didesnio miesto. Patraukė į Niujorką ir netrukus susipažino su laikraščio „The New York World“ redaktoriumi Josephu Pulitzeriu – milijonieriumi ir pačios prestižiškiausios šių dienų žurnalistikos premijos iniciatoriumi.

Pirmasis žurnalistinis tyrimas – psichiatrinėje ligoninėje

Pulitzeris buvo sužavėtas jaunos reporterės Nellie drąsos. Tuo metu jis kaip tik diegė naują informacijos rinkimo būdą – slaptus žurnalistinius tyrimus, arba, kaip pats vadino, „Kristaus žygius“. Jauna drąsi mergina, pasirengusi viskam dėl sensacijos, itin tiko šiam jo projektui. Taigi nedelsiant priėmė N. Bly į darbą, davė jai 28 dolerių avansą iš savos piniginės ir išsiuntė atlikti pirmosios užduoties – jai derėjo, apsimetus paciete, prasiskverbti į moterų psichiatrinę ligoninę Blekvelo saloje. Apie šią įstaigą seniai sklido blogi gandai, ir Nellie turėjo ištyrinėti realią padėtį. Mergina iškart sutiko, nepaisant to, kad j jos klausimą, kas gi ją vėliau ištrauks iš šios ligoninės, Pulitzeris atvirai atsakė: „Nežinau.“

Vėliau N. Bly rašė savo knygoje: „Kokia tai buvo užduotis! Man prisidėjo atsidurti žmonių minioje ir apsimesti pamišėle. Iki to laiko niekada nebuvau regėjusi bepročių, taigi aboliučiai neįsivaizdavau, kaip reikėtų elgtis!“

Taigi prieš patekdama į daktarų nagus, mis Bly kurį laiką repetavo: „Prisiminiau viską, ką

buvau skaičiusi apie bepročių elgesį: kaip jie išplečia akis ir žvelgia nemirksėdami į kitus. Tą ir padariau, o po to žvilgtelėjau nemirkčiojančiu žvilgsniu į savo atvaizdą veidrodyje. Patikėkite, netgi man jis pasirodė siaubingas...“

Pasitreniravusi visą naktį, Nellie be tikslo iki vakaro klajėjo gatvėmis, o vakare išsinuomojo lovą darbininkų name. Ji pareiškė savo kambario kaimynėms jų bijanti ir išsėdėjo visą naktį kampe, įsmeigus akis į sieną. Ryte išsigandusios merginos iškvietė policiją, ir Nellie Brown (šitokiu vardu prisistatė naujokė) nedelsiant buvo nuvesta į teismą.

Teisme ji taip įtikinamai suvaidino nelaimingą beprotę, praradusią atmintį ir tvirtinančią, jog nieko neprisimena, kad sugraudino net teisėją Daffį, kuris ne iškart ją išsiuntė į psichiatrinę ligoninę, o pabandė rasti jos gimines ir artimuosius, duodamas skelbimą į laikraštį. Tačiau jokių „mis Brown“ giminaičių neatsirado ir ji buvo išsiųsta gydytis į Blekvelo salą.

Tenai Nellie apžiūrėjo medicininę komisija iš keturių medikų, ir tiktai vienas iš jų, daktaras Ingremas, suabejojo jos liga. Likusieji iškart pasirašė visus dokumentus, liudijančius, kad pacientė yra nepagydoma ir nepakaltinama. Taip N. Bly pateko į psichiatrinę ligoninę be galo ilgoms dešimčiai dienų. Suprantama, ji buvo pasirengusi tam, kad psichiatrinėje ligoninėje jai nebus lengva, bet nė neįsivaizdavo, jog ten gali vykti tokie baisūs dalykai.

Po tyrimo gavo vardą – „Ledi Sensacija“

Psichiatrijos ligoninėje pacientės buvo maitinamos skysta vandeninga košele, sužiedėjusia

duona ir likučiais nuo daktarų stalo, bet ir šis valgis atitekdavo ne visoms, o tik toms, kurių negalėjo „apvalgyti“ stipresnės palatos kaimynės. Moterys gėrė nešvarų vandenį, visur lakstė žiurkės ir voliojosi atliekos. Maištingos pacientės buvo surišamos virvėmis.

Klinikoje buvo siaubingai šalta, o vietoj normalių drabužių ligonės vilkėjo tik plonus, neretai apiplyšusius marškinius, be to, visoms be išimties buvo skiriamos šaltos vonios. Beje, jokių vonių ligoninėje nebūta – pacientėms tiesiog pildavo ant galvų ledinį vandenį. Ligoninės darbuotojai mušdavo ligones, iš jų tyčiodavosi, sukeldavo joms nervinius priepuolius. Į nelaimingųjų skundus daktarai nekreipdavo dėmesio. Bet siaubingiausia buvo tai, kad daugelis patekdavo į kliniką per klaidą. Ramių ligonių skyriuje, į kurią pateko Nellie, pacientės didžiąją dienos dalį versdavo sėdėti ant kietų suolų. Bet kokie pokalbiai, skaitymas ir žaidimai buvo griežtai draudžiami. Kas, be kankinimų, gali paskatinti beprotystę greičiau už tokį gydymą?

Po dešimties dienų J. Pulitzeris pagaliau išlaisvino N. Bly iš ligoninės, pasakęs, kad jų laikraščio redakcija gebėjo rasti pacientės draugų, kurie nori ją pasiimti gydyti namuose.

Išėjusi iš ligoninės, žurnalistė nedelsdama ėmėsi tiesą atskleidžiančių straipsnių. Jie sukėlė tokį stiprų rezonansą, kad psichiatrinės ligoninės administracijai netgi buvo iškeltas teismo procesas. Pati žurnalistė buvo iškviesta į teismą kaip liudininkė. Tačiau kol miesto valdžia susirengė atvykti į salą apžiūrėti, klinikos valdžia spėjo griebtis permainų. Pacientes aprenė, ėmė normaliai maitinti ir pasistengė „išrašyti“ iš ligoninės tas moteris, kurias savo rašiniuose minėjo N. Bly.

Ir vis dėlto po kruopštaus tyrimo pusė klinikos darbuotojų buvo atleista, o klinikai išlaikyti ir modernizuoti skirta papildomai lėšų. Ir visa tai – vienos žurnalistės dėka.

Suprantama, jau po pirmojo žurnalistinio tyrimo ir jo motyvais parašytos knygos „Dešimt dienų beprotnamyje“ N. Bly tapo ganėtinai žinoma ir netgi įgijo pravardę – Ledi Sensacija. O Pulitzeris skirdavo savo globotinei vis naujų užduočių. Jam pasiūlius, ji pabuvojo West Pointo karo akademijoje ir Laukiniuose Vakaruose, apsimetusi juodadarbe ir laisvojo elgesio moterimi; lan-kydavosi turtingųjų namuose ir prostitučių landynėse, demaskuodavo mediumus, sukčius ir šarlatanus. Jos reportažai pasirodydavo kas savaitę ir netrukus jauna žurnalistė tapo milijonų skaitytojų numylėtine.

Parengė Dana Kurmilavičiūtė

Kas, kur, kada – 2020 m. nuo birželio iki gruodžio

Gegužės 22 d. Vilniaus Rotušės aikštėje vyko devynioliktojo konkurso „Lietuvos spaudos fotografija“ nugalėtojų apdovanojimais. „Auksiniai kadrai“ šiameitei septyniems fotografams: Sauliui Žiūrai, Andriui Repšui, Tadiui Kazakevičiui, Kęstučiui Vanagui, Ilevai Budzeikaitei, Rolandui Parafinavičiui ir Ramūnui Danisevičiui. „Kolegų prizas“ atiteko Ričardui Grigui. Ilgamečiam „Lietuvos spaudos fotografijos“ konkurso organizatoriui Jonui Staseliui įteiktas LŽS medalis „Už nuopelnus žurnalistikai“ už jo asmeninį svarų indėlį ginant ir plėtojant spaudos ir žodžio laisvę. Šiameitei 123 fotografai iš visos Lietuvos konkursui pateikė daugiau nei 3 700 nuotraukų. Kaip ir kasmet, konkursui pateiktas fotografijas vertino kompetentinga tarptautinė komisija: profesionalūs fotografai Stefanas Schirato (Italija), Sergejus Maksimyšinas (Rusija), Artūras

Morozovas (Lietuva), žurnalo „Moteris“ vyr. redaktorė Ieva Rekštytė-Matuliauskė bei jaunojo kūrėjo premijos laureatė, režisierė Aistė Žegulytė. Komisija ypač džiaugėsi įdomių ir netikėtų kadrų gausa „Portreto“, „Kultūros ir pramogų“ bei „Kariuomenės“ kategorijose. Be to, įspūdi paliko fotopasakojimų ir reportažų įvairovė, pamažu auganti serijų meninė bei naratyvo dėliojimo kokybė. „Lietuvos spaudos fotografijos“ paroda iš sostinės vėliau tradiciškai iškeliavo į kitus šalies miestus.

Birželio 18 d. išvažiuojamasis LŽS Senjorų klubo tarybos posėdis surengtas pirmininko Ipolito Skridlos sodyboje Vilniaus priemiestyje. Dalyvavo septyni iš devynių Tarybos narių. Aptarti narystės klausimai, ateities planai. Birželio mėnesio duomenimis, klubui priklauso 97 nariai, iš jų šiameitei nemažai

Devynioliktojo „Lietuvos spaudos fotografijos“ konkurso nugalėtojų apdovanojimais.

www.pressphoto.lt nuotr.

LŽS Senjorų klubo taryba.

www.lzs.lt nuotr.

švenčia garbingus jubiliejus: 95-eri sukan-
ka Algimantui Valentinui Indriūnui, Leonui
Stepanauskui, 90 metų – Eleonorai Mykolai-
tienei, 85-eri – Galinai Šalyginai, 80 metų –
Romualdai Čėsnai. Nutarta juos gražiai
pagerbti eiliniuose klubo narių susirinki-
muose, o apie jų veiklą paskelbti jubiliejines
publikacijas LŽS svetainėje.

Birželio 20–21 d. LŽS Klaipėdos apskri-
ties skyriaus nariai Mažeikių FM 105,6 MHz

radijo redakcijos (Jurgita ir Robertas Joku-
baskai) kvietimu dalyvavo edukacinėje
kelionėje po Mažeikių rajoną. Klaipėdiečiai
žurnalistai aplankė Marijos Pečkauskaitės-
Šatrijos Raganos gimtinę Židikus, jos vardo
muziejų, gimnaziją, Dautarų dvarą, kelias se-
nas Žemaitijos bažnyčias, senoviniu būdu
mokėsi lieti žvakes Pikelių bendruomenės
namuose. Šioje dviejų dienų išvykoje ap-
lankytas ir Mosėdis bei Šauklių riedulynas
(Skuodo rajonas).

Klaipėdos žurnalistai svečiuojasi Pikelių miestelyje, Mažeikių rajone. Gedimino Pilaičio nuotr.

LŽS Alytaus skyriaus pirmininkė Alma Mosteikaitė ir „Alytaus naujienų“ laikraščio redaktorius Romas Burba su simboline auksine plunksna apdovanotais Metų žmonių titulo laureatais.

Zitos Stankevičienės nuotr.

LŽS Alytaus skyrius liepos 6-ąją – Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną – oficialių renginių Alytuje metu nominavo 2020-ųjų Metų žmones. Už pilietinę iniciatyvą ir drąsą, gebėjimą suburti žmones, už vietiniams politikams surengtą pamoką – laiku išgirsti gyventojų balsą, teisinėmis priemonėmis išsaugotas dvi miesto švietimo įstaigas 2020-ųjų Metų žmonių titulas suteiktas ir simboline auksine plunksna apdovanota Alytaus „Sakalėlio“ ir „Drevinuko“ mokyklų aktyvių tėvų bendruomenė. Tokį sprendimą priėmė LŽS Alytaus skyrius visuotiniame susirinkime. Skyrius šįmet 26-ąją kartą už nuopelnus miestui, jo vardo garsinimą, parodytas ir įvertintas geras iniciatyvas išrinko ne Metų žmogų, o Metų žmones.

Liepos 15 d. gauta Užsienio reikalų ministerijos padėka LŽS už bendradarbiavimą organizuojant „Pasaulio spaudos fotografijos 2020“ parodą Vilniuje, Lukiškių aikštėje. „Šio prestižinio tarptautinio konkurso nugalėtojų

darbų paroda plečia mūsų visuomenės tarptautiškumo patirtį bei akiratį ir padeda miesto bendruomenei pajusti, jog pandemija neuždarė mūsų tarp keturių sienų ir nepakirto solidarumo bei mobilumo iniciatyvų“, – rašoma padėkoje.

Liepos 23 d. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (LVAT), išnagrinėjęs administracinę bylą dėl Vyriausybės pasitarimo garso įrašo, pripažino, kad Vyriausybės kanceliarijos 2018 m. spalio 4 d. atsakymas pateikti informaciją, įrašytą garso įrašė, pažeidė pareiškėjų – žurnalistų teisę gauti, rinkti ir skleisti informaciją. LVAT nutartyje pažymima, kad Vyriausybės kanceliarija byloje nepateikė jokių įrodymų, jog negalėjo atskleisti informacijos apie Vyriausybės pasitarimą (kuris yra viena iš Vyriausybės veiklos organizacinių formų) dėl to, kad toks ribojimas buvo būtinas pagal įstatymus ir demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes.

Rugpjūčio 1–2 d. Biržuose vyko LŽS tarybos posėdis ir LŽS, Friedricho Eberto fondo bei Lietuvos advokatūros profesinis seminaras Aukštaitijos zonos žurnalistams. Tarybos posėdyje dalyvavo 27 nariai. Apsvarstytos ir patvirtintos 2019 m. LŽS valdybos veiklos bei finansinės ataskaitos, patvirtinta 2020 m. LŽS veiklos sąmata, aptarti Tarybos, taip pat LŽS Etikos komisijos atnaujinimo, narystės LŽS suteikimo laisvai samdomiems žurnalistams, dirbantiems pagal individualias sutartis, ir kiti klausimai, kurių dalis perduota svarstyti LŽS valdybai. Po Tarybos posėdžio surengta pažintinė programa: aplankyta Biržų pilis, pėsčiųjų tiltas per Širvėnos ežerą, Kirkilų apžvalgos bokštas, sužaistos draugiškos montebolo varžybos Mantgailiškio dvairo sode su smegduobėmis.

Rugsėjo 12 d. už novatorišką literatūrinio meistriškumo ir aktyvaus pilietiškumo dėmę publicistikoje ir eseistikoje, svarbą visuomenės vertybėms prestižinė žurnalistų ir rašytojų teikiama J. Tumo-Vaižganto premija paskirta filosofui, rašytojui Liutaurui Degėsiui. 2019–2020 m. L. Degėsys skyrė daug dėmesio, laiko ir jėgų Lietuvos kultūros, socialinio gyvenimo ir kitiems svarbiems procesams analizuoti ir straipsniams publikuoti

įvairiuose leidiniuose. Pastarieji metai buvo sėkmingi ir pažymėti jo kituose kūrybiniuose darbuose – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla 2018 m. išleido jo filosofinių esė rinkinį „Apatiniai gyvenimo drabužiai“, o 2020 m. – romaną „Lengva nebus“. Vaižganto premija teikiama kasmet Malaišiuose (Anykščių r.) minint Juozo Tumo-Vaižganto gimtadienį. Laureatui įteikiamas diplomai, dailininko Stasio Leono Makaraičio sukurtas specialus medalis ir simbolinė 300 eurų premija.

Rugsėjo 13 d. Druskininkuose tryliktus metus iš eilės surengtas Lietuvos žurnalistų futbolo čempionatas. Dėl pagrindinio turnyro rėmėjo lažybų bendrovės „TOPsport“ įsteigtos taurės grūmėsi septynios komandos. Visos dalyvės tarpusavyje sužaidė po 15 minučių trukusias rungtynes. Čempionų titulas pirmą kartą atkeliavo į *15min.lt* redakciją. Šiemetiniai čempionai laimėjo pirmuosius keturis susitikimus, o turnyrą baigė lygiosiomis su „PRESS'o“ ir Marijampolės žurnalistais, bet to užteko, kad surinktų 14 taškų ir vienu aplenkta titulu gynusius „PRESS'o“ vyrus. Trečią vietą ir bronzos medalius su 12 taškų iškovojo Kauno žurnalistų komanda, aplenkusi futbolo tinklaraščio „Vienuolika“, Klaipėdos, „Lietuvos ryto“ ir

LŽS tarybos posėdis Biržų krašto muziejuje „Sėlis“.

Jolantos Beniušytės nuotr.

LŽS nariai žaidžia montebolą.

Gedimino Pilaičio nuotr.

J. Tumo-Vaižganto premijos laureatas Liutauras Degėsys. Jolantos Beniušytės nuotr.

Marijampolės atstovus. Geriausiu turnyro futbolininku išrinktas *15min.lt* sporto žurnalistas Marius Bagdonas. Geriausio vartininko apdovanojimas šiemet įteiktas vos vieną įvartį per šešis mačus praleidusiam kitam

nugalėtojų ekipos atstovui Sauliui Jakučioniui. Geriausiu gynėju pripažintas „PRESS'o“ ramstis Ažuolas Radzevičius, puolėju – Kauno komandos idėjinis lyderis Zigmantas Jurevičius.

Rugsėjo 25 d. įkurta profesinė sąjunga „Nepriklausoma 15min redakcija“, LŽS valdybos sprendimu tapusi LŽS pirmine organizacija. Joje yra užsiregistravę 45 nariai, vadovas žurnalistas Žilvinas Pekarskas.

Spalio 7 d. baigėsi kelis mėnesius vykęs Nacionalinio transplantacijos biuro prie Sveikatos apsaugos ministerijos, LŽS ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos organizuotas žurnalistų kūrybinis konkursas „Organų donorystei – taip!“ Susumavusi rezultatus, vertinimo komisija konkurso nugalėtoja paskelbė Vaidą Milkovą („Kauno diena“), antroji vieta skirta Kristinai Čepukaitytei („15min“), trečioji – Daivai Červokienei („XXI amžius“). Joms įteikti NTB įsteigti piniginiai prizai.

Spalio 23–24 d. Klaipėdoje vyko LŽS, Friedricho Eberto fondo ir Lietuvos advokatūros profesinis seminaras „COVID-19 ir žiniasklaida: profesiniai, technologiniai ir kiti iššūkiai“. Seminare Klaipėdoje dalyvavo ne tik uostamiesčio žurnalistai, bet ir kolegos iš Palangos, Kretingos, Gargždų, Tauragės, Šilalės.

Spalio pabaigoje LŽS kartu su Lietuvos žurnalistų draugija įsteigė Laisvės vilties premiją Baltarusijos žurnalistams. Į premijos komisiją LŽS valdyba delegavo LŽS vicepirmininkus Audronę Nugaraitę, Vytautą Kvietkauską, Darių Lukoševičių, LŽS narius Virginijų Savukyną ir Ruslaną Iržikevičių.

Lapkričio 16 d. LŽS išplatino kreipimąsi dėl valdančios koalicijos prioritetų stiprinant nepriklausomą žurnalistiką. Jame raginama priimti įstatymą, kuris žurnalistams suteiktų nemokamą prieigą prie viešų Registrų centro duomenų, atverti žiniasklaidai archyvinis Registrų centro duomenis apie įmonių akcininkus ir nekilnojamojo turto

savininkus, nustatyti aiškias politikų ir valstybės tarnautojų interesų ir sandorių deklaravimo taisykles, kad visuomenė galėtų gauti šią informaciją, užtikrinti žurnalistų saugumą.

Lapkričio 27 d. vyko Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos (NŽKA) ataskaitinė konferencija. Joje nuotoliniu būdu dalyvavo 23 delegatai iš 28 užsiregistravusiųjų. Svarstytos ir patvirtintos 2019 m. NŽKA veiklos ir finansinės ataskaitos.

Lapkričio 29 d. Lietuvos krepšinio federacijos organizuojuose rinkimuose buvo renkami geriausi šių metų krepšinininkai ir treneriai. Už nuopelnus Lietuvos krepšiniui pagerbtas ir kaunietis žurnalistas, LŽS Kauno apskrities skyriaus pirmininkas Vidas Mačiulis. V. Mačiulį labiausiai garsina jau 29-ąją sezoną televizijoje transliuojama jo kuriama laida „Krepšinio pasaulyje“. Lapkričio 29 d. rytą buvo parodyta jau 1 166 laidos dalis. Be šios laidos, produktyvus sporto žurnalistas yra sukūręs filmą apie Lietuvos krepšinio superžvaigždę Arvydą Saboną,

Žurnalistų futbolo čempionato nugalėtojai – 15min portalo komanda.

Tautvydo Vencevičiaus nuotr.

Profesinio seminaro akimirka Klaipėdoje.

Pauliaus Matulevičiaus nuotr.

trenerį ir buvusį krepšinio aikštės virtuozą Šarūną Jasikevičių ir kitus žinomus krepšininkus.

Gruodį Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Atstovo žiniasklaidos laisvei biuras pristatė atnaujintas Žurnalistų saugumo gaires. Gairėse pateikiamos rekomendacijos, kaip žiniasklaidos atstovams užtikrinti saugią darbo aplinką, o kartu – žiniasklaidos laisvę ESBO regione. Plačiau susipažinti galima nuskenavus QR kodą.

Parengė Jolanta Beniušytė

Vido Mačiulio nuotr.

REMI A

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Klaipėda neteko šviesuolio Bernardo Aleknavičiaus

Eugenijaus Maciaus nuotr.

Gediminas Pilaitis, Antanas Stanevičius

Lapkričio 29-ąją, eidamas 91-uosius metus, į Amžinybę išėjo Bernardas Aleknavičius – iškilus dokumentinės fotografijos meistras, publicistas, nepailstantis istorikas ir kraštotyrininkas. Klaipėdos kultūra neteko krašto patrioto, šviesuolio, kuris taupė kiekvieną kūrybos valandą, didžiavosi lietuvių tauta ir jos pasiekimais.

Rugpjūčio 1 d., per Klaipėdos miesto gimtadienį, Bernardą sveikinome levos Simonaitytės bibliotekos kieme – jam buvo suteiktas Klaipėdos kultūros magistro vardas. Toje pat bibliotekoje 2011 m. vyko

iškilmės, kurių metu jam suteiktas Klaipėdos miesto garbės piliečio vardas.

B. Aleknavičius gimė 1930 m. rugpjūčio 21 d. Šakių rajone, Lekėčių kaime. Ten dirbo pašte

draudimo inspektoriumi. 1956 m. baigęs Kauno pedagoginę mokyklą, mokytojavo Kačerginėje, paskui ketverius metus darbovosi korespondentu Kauno rajono laikraštyje. Pakviestas į Lietuvos telegramų agentūrą (ELTA) ėjo fotokorespondento Klaipėdai ir Žemaitijai pareigas (1963–1993).

Su žurnalistika susietas vaisingiausias B. Aleknavičiaus gyvenimo metas, kuriame ryškiausia gija spindi jo darbai ir tyrinėjimai, skirti Mažosios Lietuvos temai. Persikėlęs dirbti į Klaipėdą jis prisidėjo prie savaitraščio „Lietuvos žvejys“, Žemaitijos žurnalistų fotomėgėjų klubų kūrimo.

B. Aleknavičius – Lietuvos fotomenininkų draugijos steigimo organizacinio komiteto narys. Surengė 15 fotografijos parodų ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Atgimimo metais jis buvo tarp Lietuvos TSR žurnalistų sąjungos atsiskyrimo nuo motininės Sovietų Sąjungos organizacijos iniciatorių. 1989 m. inicijavo lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ steigimą.

B. Aleknavičiaus nuotraukas ELTA TASS'o (SSRS telegramų agentūros) kanalais platino po visą Sovietų Sąjungą. Gūdžiu sovietmečiu privalomus penkmečio spartuolių portretus gamyklose ir kolūkiuose fiksavusio Bernardo fotoobjektyvas per komandiruotes nukryp-davo ir į medines Žemaitijos koplytėles, rūpintojėlius pakelėse, kryžius, stogastulpius, į kultūros žmones ir tautodailininkus.

Iš Bernardo nuotraukų sklido ne tik profesionali, bet ir žmogiškoji šiluma, sulaikanti žvilgsnį, ilgam įsimenanti, jis fotografavo tai, ką gerai žinojo. Ryškiausias pavyzdys – fotoalbumas „Žemaičių žemės rūpintojėliai“ (2008) – tautodailės enciklopedija apie unikalųjį lietuvių kultūros paveldą, išsaugotą ateities kartoms B. Aleknavičiaus darbuose. Originalai sunyko arba sunaikinti ateizmo vergų, tad jo fotografijos tarnauja kaip kelrodis šiandieniniams meistrams ir paveldosaugininkams.

Trilogija „Kelionė“ – „Einu per Lietuvą“ (2009), „Juos sutikau gyvenime“ (2011), „Sugrįžtantys

B. Aleknavičius Klaipėdos kultūros magistro vardo suteikimo šventėje.

iš praeities“ (2012) atspindi paties Bernardo biografiją – gimęs partizanus rėmusioje ir NKVD represuotoje šeimoje fotografas lankė ir buvusį Lietuvos prezidentą Aleksandrą Stulginskį, po Sibiro tremties dirbusį Vytėnų sodininkystės ūkyje, ir užsienio reikalų ministrą Juozą Urbšį, vyskupus bei kunigus. Ilgai nuotraukų negatyvai gulėjo jo stalčiuje, kol ši dokumentika išvydo dienos šviesą.

B. Aleknavičiaus draugystė su rašytoja leva Simonaityte, baltistu iš Vokietijos Viktoru Falkenhanu, Nidos tautodailininku Eduardu Jonušu tęsėsi kelis dešimtmečius iki pat

Su bičiuliais ir kolegomis fotografu, knygų leidėju Antanu Stanevičiumi (kairėje) ir žurnalistu Gediminu Pilaičiu.

jų mirties. E. Jonušas – buvęs politinis kalnys, maištingas iki kaulo smegenų menininkas, draugystė su tokiu anais laikais reiškė ir patriotiškumą, ir drąsą, ir principingumą. Judviejų keliones į Mažąją Lietuvą, atitekusią Rusijai, akylai stebėjo „angelai sargai“ iš KGB, tačiau Bernardas irgi buvo nepėsčias – atmušdavo tokiu pat raudonu Eltos-TASS'o fotokorespondento pažymėjimu.

Panašiai Bernardas globojo iš sovietinio lagerio ir tremties grįžusį tautodailininką Vytautą Majorą. Jo kūrinų, savitos sodybos nuotraukos spaudoje palaikydavo buvusį politinį kalinį dvasiškai – vietos valdžia mažiau kibdavo prie talentingo meistro. Sovietmečiu tokios publikacijos laikraščiuose Sibiro tremtiniams reiškė labai daug. Tai buvo tarsi skydas prieš vienintelės ir visagalės komunistų partijos propagandistų verdiktus, kurie vienu ypu galėjo sugriauti žmonių likimus.

Pagulėti stalčiuose ir palaukti Lietuvos Nepriklausomybės aušros teko nuotraukoms, užrašams apie Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės bažnyčios statybą, uždarymą, apgriovimą ir virsmą Liaudies filharmonija, o paskui – sugražinimą tikintiesiems ir šventovės atkūrimą. Dramatiškoje bažnyčios statytojo ir atkūrėjo klebono Bronislovo Burneikio istorijoje trūksta tik jo bičiulio Bernardo fotografijų iš sovietinio kalėjimo, į kurį kunigas buvo įgrūstas pagal suklastotus dokumentus.

Pasukusiam į žurnalistiką istorijos mokytojui B. Aleknavičiui vienądien teko pėsčiomis sukarti trisdešimt kilometrų dėl vienos nuotraukos, kurios taip ir neišspausdino. Kai Eltos Klaipėdos skyriui buvo skirtas automobilis, jo kūrybos galioms tarsi pridėti

Visą laiką šalia didžiausias gyvenimo ramstis – žmona Antanina.

sparnai. Lakstė kaip pašėlęs, visada turėjo neatidėliotinių uždavinių, aplenkdamas net skyriaus vedėją, jau šviesaus atminimo Alfonsą Pipirą. Ne vien penkmečio gvardiečių atvaizdams Bernardas naudojo valdišką transportą, benziną ir brangią fototechniką.

B. Aleknavičiaus pastebėti ir užfiksuoti vaizdai, kurių sovietmečiu nereikėjo, šiandien – dokumentinės fotografijos klasika. Širdį verianti nuotrauka „Paskutiniai obuoliai“ – kaimo moteris su obuoliais prijuostėje lyg paklaikusi blaškosi Gardamo apylinkės vieniemyje, kurį melioratoriai buldozeriu traiško tarsi tanku. Šios ir kitų Lietuvos sodybų tuštėjimo metų atspindinčių socialinių nuotraukų, sukurtų 1970 m., autorius ilgai negalėjo niekur publikuoti, eksponuoti parodose.

Žurnalistas B. Aleknavičius tuometės komunistų partijos ortodoksų akimis daug ką

darė ne taip, kaip reikėjo, matė ir fotografavo ne tai, ko pageidauta. Jis visą laiką buvo vis įkliuvęs ir įkliuvęs – komunistų auklėjamas šmaikščiai atsikirsdavo Lenino, Markso ir Engelso citatomis. Ką funkcionieriai galėjo padaryti eruditui ir intelektualui, kuris formaliai nepažeidindamas darbo drausmės išradingai dangstėsi fotokorespondento vardu!? Jo nuotraukos TASS'o kanalais sklisdavo po visą pasaulį.

Platus žvitraus fotografo ir įdomaus pašnekovo B. Aleknavičiaus akiratis aplink jį sutelkė būrį bendraminčių ir draugų. Tarp jų buvo rašytojai Juozas Baltušis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Ieva Simonaitytė, Justinas Marcinkevičius, italų baltistas Gvido Mikelinis, akademikas Kazys Ulvydas, tautodailininkas Stanislovas Rauba, profesorai Marija Gimbutienė, Vanda Zaborskaitė, Juozas Girdzijauskas, Vytautas Jakelaitis, Česlovas

Žurnalistė Gražina Juodytė B. Aleknavičių vadino savo žurnalistikos Mokytoju, juos siejo ilgametė bičiulystė.

Kudaba, Vytautas Kubilius, Meilė Lukšienė, archeologai Petras Tarasenko, Rimutė Jablonskytė-Rimantienė, žurnalistas Leonas Stepanauskas, bibliofilas Domas Kaunas, kalbininkai Vytautas Mažiulis, Jonas Balkevičius, aktoriai Laimonas Noreika ir Vytautas Paukštė, unikalaus akmenų muziejaus Mosejdyje įkūrėjas Vaclovas Intas.

Bernardas vienas pirmųjų žurnalistų pastebėjo unikalią Orvidų sodybą prie Salantų ir reto talento kūrėją vienuolį Vilių Orvidą. Fotoapbraižos paakindavo žmones čia apsilankyti ir susipažinti, šviestis, kita vertus, morališkai palaikydavo į jokus standartus netelpantį žemaitį kūrėją akmenorių, kurio veikloje apsidraudėliai „aparatchikai“ netgi įžvelgė grėsmių socializmui – kaltino vos ne antrojo Kryžių kalno kūrimu. Buldozeriai kelis kartus jau buvo atvažiavę sulyginti su žeme niekur neregėtų skulptūrų. Šiandien

Orvidų sodyba – gausiai lankomas Žemaitijos muziejus.

Neįmanoma susakyti visų žmonių, su kuriais B. Aleknavičius bendravo, susirašinėjo. Artima draugystė persikėlė į epochos dvasią atspindinčias fotografijas, kurių lakstydamas šen bei ten per kelias minutes nepadarysi. Reikėjo su herojais susigyventi, juos perprasti, kad atvertų savo sielas.

Kiek kartų Bernardas lankėsi Tolminkiemyje, Kristijono Donelaičio gimtinėje! Kas tik prašydavo ekskursijos, tam ir pažadėdavo. Žinojo kiekvieną keliuko per Lazdynėlius vingį, kiekvieną bažnyčios šventoriaus akmenį, saugojo nuotrauką, įrodančią, kad po karo K. Donelaičio bažnyčia nebuvo nukentėjusi, ją apgriovė sovietiniai kolonistai. Visa laimė, kad lietuviams leista bažnyčią atstatyti ir įkurti joje muziejų, tebeveikiantį iki

šiol. Tolminkiemyje sirpsta ir tirpsta lietuvių širdis!

Sovietmečiu B. Aleknavičius kartu su Klaipėdos leivos Simonaitytės viešąja biblioteka organizavo Mažvydo, K. Donelaičio, Jurgio Zauerveino-Girėno, Martyno Jankaus, Vydūno, leivos Simonaitytės, Adomo Brako, kitų iškilių Mažosios Lietuvos asmenybių pagerbimo vakarus, skaitė pranešimus šalies ir tarptautinėse konferencijose, išleido jiems skirtų fotoalbumų, knygų.

Už publikacijas apie Mažąją Lietuvą B. Aleknavičius įrašytas į žurnalo „Aušra“ (Lenkija) garbės knygą. Sąjūdžio metais išleidęs solidų fotografijų albumą su itin gausia dokumentine ir bibliografinė medžiaga „Donelaitis ir mes“ (1989) jis tapo pirmuoju prestižinės Lietuvos žurnalistų sąjungos (LŽS) Vinco Kudirkos premijos laureatu. Nenuilstantis Mažosios Lietuvos praeities tyrinėtojas

fotoalbumą išleido ir apie Vydūną, apdovanojamas I. Simonaitytės kultūros premija.

Pastaraisiais metais B. Aleknavičius gręžėsi savo gimtinės Zanavykijos link – gimtajam zanavykų kraštui jis su broliu Vincentu parengė iliustruotą 10 tomų studiją „Novužės krašto vaikai“, primenančią iškiliausius šio krašto žmones. Buvo žurnalo „Suvalkija“ redaktorių kolegijos narys ir atstovas Vakarų Lietuvoje. Šakių laikraštis „Valsčius“ Bernardą paskelbė Metų žmogumi, jam suteiktas ir Šakių rajono garbės piliečio vardas (1999).

B. Aleknavičius buvo ilgametis Klaipėdos savivaldybės Gatvėvardžių, įžymių žmonių ir istorinių datų įamžinimo komisijos narys, Martynui Mažvydui, J. Zauerveinui, Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiui, Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos skirtų paminklų statybos organizacinių komitetų narys, bendrijos „Mažoji Lietuva“, Vydūno

B. Aleknavičius klaipėdiečius įpratino pirmąją Naujųjų metų dieną švęsti lietuvių grožinės literatūros pradininko Kristijono Donelaičio gimtadienį po atviru dangumi – prie jo paminklo senamiesčio aikštėje. Unikali pilietinė akcija (vyksta jau 30 metų) yra ir gyvasis Bernardo palikimas. K. Donelaitis jam buvo idealas.

Portretas. Tapytojas Edvardas Malinauskas.

draugijos Klaipėdoje sumanytojas ir kūrėjas, Lietuvos Vyriausybės kultūros ir meno ir I. Simonaitytės literatūrinės premijų laureatas, daugelio sąjungų ir draugijų garbės narys.

Pusšimtį metų tyrinėjęs nemirtingos poemos „Metai“ autoriaus gyvenimą ir kūrybą B. Aleknavičius K. Donelaitį pažino kaip niekas kitas. Fotoalbumas „Donelaitis ir mes“ (1989) – nesenstanti jo knyga, 2010-aisiais sulaukusi tęsinio „Kristijono Donelaičio portretas“. Panašaus pobūdžio veikalus išleido apie kitus iškilius Mažosios Lietuvos šviesuolius I. Simonaitytę, didįjį lietuvių filosofą Vydūną, kurį, pasak Bernardo, dar per mažai pažįstame, kurio didumo neįžiūrime, nenusistatėme mastelio.

Dienraštyje „Klaipėda“ kas mėnesį spausdintas puslapis „Gilija“, kuriame nušvisdavo Mažoji Lietuva, jos deimantai ir šviesuoliai. Istorinėje apybraižoje „Adomas Brakas – Vydūno dvasios pakylėtasis“ (2007) B. Aleknavičius

atskleidė gilią ir atkaklią lietuviybės šaknis Klaipėdos krašte, tęsdamas I. Simonaitytės epą pasakoją apie tragišką lietuvių likimą kruvinuose istorijos verpetuose.

Vakarų Lietuvos tautinio prisikėlimo fotometraštje „Nebeužtvenksi upės bėgimo“ (2015) B. Aleknavičius atspindėjo kovos už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę etapą – tautos Sąjūdį. Paties autoriaus pavyzdys rodo, kad patriotinis sąjūdis visą laiką degė ir jo širdyje bei darbuose.

Prieš septynerius metus išleista 25-oji B. Aleknavičiaus knyga „Tėviškė“ – fotokompozicija pagal Antano Venclovos eilėraštį, kurį buvo atmintinai išmokusios kelios lietuvių kartos. Zanavykas, regis, pajuto artimo kaimyno kapso A. Venclovos širdies skausmą 1942-aisiais šaltojoje karo išdraskytoje Rusijoje.

Beje, „Tėviškė“ buvo pirmoji Bernardo knyga, išleista dar 1965-aisiais. Ją atkartojęs ir patobulinęs autorius skausmingai galvojo apie šiandieninius emigrantus. Masinis tautos išsivaikščiojimas dabar, kai Lietuva gyvena nusimetusi okupanto pančius, buvo didžiausia B. Aleknavičiaus širdies gėla.

Nesenstanti, kasmet dvasiškai vis brangesnė B. Aleknavičiaus fotografija žavi klasikiniiais portretais, juodų ir baltų spalvų žaismu, subtiliais šešėliais. Joje užfiksuotas stiprusis, kruvinąsias okupacijas atlaikęs, padėjęs susigrąžinti laisvę lietuvių tautos genofondas. Knygoje „Aisčių pasaka. Nuo Rambyno žvelgiant“ (2015) autorius atkakliai teigia lietuvių Tautos gyvybingumą, jos kilnumą.

Daugelis kolegų tiesiog negalėjo suvokti išskirtinio B. Aleknavičiaus darbštumo ir

produktyvumo paslapties. Kada ir kiek jis miega, gal išvis nesudeda bluosto? Kūrėjui talkino nuostabioji žmona ir bendražygė Antanina, smarkiai prisidėjusi prie vyro darbų aruodo. Jis džiaugėsi sūnaus Gintaro, irgi pasirinkusio žurnalisto profesiją, pasiekimais, rūpestinga marčia ir vaikaičiais.

Savo turtingą knygų, fotografijų, negatyvų, dokumentų rinkinį, kuriame užfiksuoti reikšmingiausi pusšimčio metų įvykiai, sutikti iškilūs kultūros ir visuomenės veikėjai, kaimo žmonių, žvejų portretai, ekspedicijų medžiaga, B. Aleknavičius padovanojo Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešajai bibliotekai, kurioje praleido daug laiko ir vadino ją savo antraisiais namais.

B. Aleknavičius buvo Lietuvos fotomenininkų ir Tautodailininkų sąjungų, Vydūno, Tėviškės pažinimo draugijų garbės narys, jam suteiktas meno kūrėjo statusas. Registruotų jo darbų bibliografiją sudaro 1 034 publikacijos ir dar 111 kitų autorių rašinių apie jo asmenybę ir veiklą.

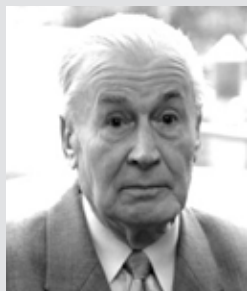
Dar rugpjūtį 90-metį šventusį B. Aleknavičių sveikino būrys draugų ir artimųjų – per iškilmes I. Simonaitytės bibliotekoje jam buvo suteiktas Klaipėdos kultūros magistro vardas. Laureatams teikiami aukso žiedai su briliantais, bet B. Aleknavičius atsisakė regalijų – savivaldybei siūlė joms skiriamomis lėšomis labiau skatinti jaunuosius menininkus, lietuviškųjų Rytprūsių tyrinėtojus.

Net ir ligos patale B. Aleknavičius nepaleido plunksnos – tobulino nebaigtus darbus. Ligoninėje jį pasivijo dar vienas LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus šiemet įsteigtas apdovanojimas už gyvenimo darbus – nacionalinės spaudos pradininko, Mažosios Lietuvos laikraštinių Johano Ferdinando Kelkio medalis. Paskelbtas karantinas sutrukdė šią regaliją perduoti į rankas laureatui – Mažosios Lietuvos ir Zanavykijos metraštininkui.

B. Aleknavičiaus palaikai atgulė gimtuosiuose Lekėčiuose gruodžio 3 dieną.

Bernardas Aleknavičius parašė apie 30 knygų ir sudarė fotoalbumų, tarp jų: „Tėviškė“ (1966), „Klaipėdos diena“ (1969), „Klaipėda“ (1982), „Donelaitis ir mes“ (1989), „Vakarė žvaigždė“ (1998), „Novužės krašto vaikai“ (6 tomai, 1999–2010), „Vydūnas“ (1999), „Kai laisvas rytas aušo“ (2002), „Lekėčių saktės“ (2006), „Adomas Brakas – Vydūno dvasios pakylėtas“ (2007), „Žemaičių žemės rūpintojėliai“ (2008), „Mažosios Lietuvos poringės“ (2008), „Kelionė. Einu per Lietuvą“ (2009), „Kristijono Donelaičio portretas“ (2010), „Žvejų kaimelio kronika“ (2010), „Kelionė. Juos sutikau gyvenime“ (2011), „Nebeužtvenksi upės bėgimo. Vakarų Lietuvos tautinio prisikėlimo fotometraštis“ (2015).

Tylos minutė

Petras Gediminas Isokas

1931 02 23 Baltakarčiai, Užpalių vlsč.–2020 07 05 Vilnius, miškininkas, rašytojas, žurnalistas.

1949 m. baigė Vilniaus miškų technikumą, 1966 m. Vilniaus universiteto Gamtos fakultetą. Dirbo girininko patarėju Panevėžio ir Vilniaus miškų ūkiuose. Nuo 1959 m. aktyviai rašė straipsnius, apybraižas, apsakymus gamtos tematika. 1970–1975 m. žurnalo „Mūsų girios“ darbuotojas. Nuolat bendradarbiavo žurnale „Mūsų gamta“, laikraštyje „Tėviškės gamta“. Per Lietuvos radiją rengė laidas apie gamtą, gamtosaugą. Parašė ir išleido per 30 apysakų, pasakų, poemų, novelių, istorinių apybraižų, žinytų ir kitokio žanro knygų. Kai kurios išverstos į anglų, baltarusių, rumunų, vokiečių kalbas. Nusipelnęs gamtos apsaugos darbuotojas (1978), Lietuvos miškininkų sąjungos garbės narys (1998). Apdovanotas Vyriausybės kultūros ir meno premija (2009), Geriausios knygos gamtos tema premija (už kn. „Kur lizdelį sukti“, 1995), Č. Kudabos premija už ilgametę švietėjišką aplinkosauginę veiklą (2006).

Gediminas Griškevičius

1948 03 17 Čekiškė, Kauno r.–2020 07 13 Palanga, žurnalistas, poetas, LŽS narys.

Baigęs Šaukėnų vidurinę mokyklą, 1965–1970 m. Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą bei žurnalistiką. 1969–1976 m. – Kelmės r. laikraščio „Komunistinis žodis“ korespondentas, 1970 m. – Lietuvos radijo Vaikų ir jaunimo redakcijos laidos „Žvaigždutė“, 1982–1985 m. Kelmės r. priešgaisrinių tarnybų biuletenio „Gaisrai ir žmonės“ redaktorius. Vėliau savo gyvenimą susiejo su Lietuvos pajūriu. 1985–1989 m. dirbo dienraščio „Tarybinė Klaipėda“ atsakingojo sekretoriaus pavaduotoju, 1989–1990 m. – savaitraščio „Lietuvos žvejys“ atsakinguoju sekretoriumi. 1990–1992 m. redagavo Palangos miesto tarybos laikraštį „Palanga“. 1992–2008 m. paeiliui buvo „Vakarų ekspreso“, „Klaipėdos“, „Vakarinės Palangos“, „Švyturio“ (Kretinga), „XXI amžiaus“ laikraščių korespondentas. 2005 m. redagavo literatūrinį almanachą „Saulėjauta“, 2008–2015 m. buvo laikraščio „Palangos tiltas“ bendradarbis. Rašė kultūros ir meno, savivaldybių darbo, pedagogikos temomis. Išleido poezijos rinkinius vaikams ir suaugusiesiems: „Saugosiu saulutę“ (1979), „Ką vaikai galvoja“ (1991), „Mėnulis – vakaro keleivis“ (2005), „Linksmųjų vėjų karalystė“ (2005), „Laivas į Šventąją“ (2007), „Neišsigandusi šventė“ (2008), „Maišto jūra. Vėjožvalgos“ (2016), „Mirę ir moterys, dar – jūra“ (2016), satyrinių eilėraščių, epigramų knygas „Būrai ir strasbūrai“ (2002), „Tiek to, genijai“ (2011). Kūrybos paskelbė įvairiuose leidiniuose, žurnalistų poezijos rinktinėje „Sušvieski, saule“ (2014). Reginos Biržinytės literatūrinės premijos laureatas (2017). Vienas iš LŽS interneto svetainės publikacijų autorių. Palaidotas Palangos senosiose kapinėse.

Viktoras Armalis

1957 01 30 Telšiai–2020 07 23 Klaipėda, žurnalistas, LŽS narys.

1980 m. baigė žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. Dirbo „Tiesos“, „Respublikos“ laikraščiuose, Eltoje. Ypač domėjosi aplinkosauga. Per televiziją vedė laidas žvejams, redagavo žvejų žurnalą. Išleido novelių rinktinę „Žūklės paslaptys“ (2003), knygas „Žūklė spiningu“ (2004), „Žūklės meistriškumo formulė“ (2005), „Kur žvejoti?“ (2005), sudarė „Žvejo kalendorių“ (1997). Palaidotas Klaipėdos Joniškės kapinėse.

Stefa Gedgaudienė (Juodvalkytė)

1927 01 05 Skaudvilė, Tauragės r.–2020 07 28 Florida, JAV, skautų veikėja, lietuviškosios spaudos bendradarbė išėivijoje, mecenatė.

Mokėsi Zarasų gimnazijoje. 1944 m. su šeima pasitraukė į Vakarų. 1947 m. Miunchene baigė lietuvių gimnaziją. Studijavo UNRRA (Jungtinių Tautų pagalbos ir reabilitacijos administracijos) universitete. 1949 m. su M. K. Čiurlionio ansambliu persikėlė į Klivlandą, JAV. Įmonėje dirbo braižytoja, o vakarais mokėsi Klivlando Western Reserve universitete ir Dailės institute. Buvo lietuvių sporto klubo „Žaibas“ narė, aktyviai dalyvavo M. K. Čiurlionio ansamblio veikloje. 1961 m. ištekėjusi už žurnalisto ir redaktoriaus Vytauto Gedgaudo, dar aktyviau įsitraukė į lietuvių visuomeninį ir kultūrinį gyvenimą. 1964–1967 m. Klivlande veikė Gedgaudų meno galerija, 1975–1991 m. S. Gedgaudienė dirbo „Dirvos“ redakcijoje, padėjo „Vilties“ leidyklai. Buvo aktyvi skautijos veikėja, viena iš Lietuvos skautų sąjungos atkūrimo iniciatorių, 1985–1990 m. Lietuvių skautų sąjungos vyriausioji skautininkė, 1991–1993 m. tarybos narė.

1997 m. iš savo asmeninių lėšų įsteigė V. Gedgaudo vardo žurnalistikos premiją ir fondą, kuriuos globoti pavedė Lietuvos žurnalistų sąjungai ir Nacionalinei žurnalistų kūrėjų asociacijai. 2000 m. savo ir šeimos bičiulių pastangomis įsteigė V. Gedgaudo vardo stipendiją Vilniaus universiteto žurnalistikos specialybės studentams. Premija buvo paskirta beveik pusšimčiui būsimųjų žurnalistų. Už šias pastangas stiprinant profesionalią žurnalistiką 2006 m. apdovanota LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“. Urną su S. Gedgaudienės pelenais numatoma palaidoti V. Gedgaudo kape Vilniaus Antakalnio kapinių Menininkų kalnelyje.

Aurelijus Katkevičius

1962 12 22 Kaišiadorys–2020 08 12 Vilnius, žurnalistas, redaktorius, ryšių su visuomene specialistas.

1970–1981 m. mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje, 1986 m. baigė Vilniaus universiteto Filologijos fakultetą. 1990–1992 m. LR Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininko Vytauto Landsbergio patarėjas. 1992–1993 m. Danijos konsultacijų įmonės „Fyns erhvervsrad“ konsultantas, 1993–1995 m. Lietuvos ir Danijos bendros įmonės „Linea artis“ viceprezidentas, „Literatūros ir meno“ kritikos skyriaus darbuotojas, savaitraščio „Veidas“ vyr. redaktorius. 1995–1997 m. „Verslo žinių“ Finansų ir rinkų skyriaus vadovas. 2000–2005 m. ryšių su visuomene agentūros UAB „DDB&Co. ir Katkevičius“ valdybos pirmininkas, dalininkas. 2003–2004 m. LR Prezidento R. Pakso įvaizdžio kūrėjas rinkimų ir prezidentavimo metu, visuomeninis prezidento konsultantas informacijos valdymo klausimais. 2005–2006 m. ryšių su visuomene agentūros „PR Service / Edelman affiliate“ valdybos pirmininkas. 2006–2020 m. žurnalo „Verslo klasė“ redaktorius, 2010–2012 m. žurnalo „Iliustruotasis mokslas“ redaktorius. Išvertė į lietuvių kalbą grožinės literatūros kūrinių, dramų, poezijos. Apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu. Palaidotas Vilniaus Liepynės kapinėse.

Vida Kazlauskienė (Povilaitytė)

1936 02 29 Kaunas–2020 09 30 Vilnius, žurnalistė, stenografistė, mokslo darbuotoja, LŽS narė.

Baigė Grinkiškio vidurinę mokyklą, 1959 m. – žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. Nuo 1957 m. dirbo universiteto laikraščio „Tarybinis studentas“ atsakingąja sekretore. Žurnalistinį darbą tęsė „Valstiečių laikraščio“, „Komjaunimo tiesos“, „Tiesos“, „Dienovidžio“ redakcijose. Bendradarbiavo „Moksle ir gyvenime“, „Literatūroje ir mene“, „Švyturyje“, „Personalo vadyboje“, almanache „Žurnalistika“. Daugiausia rašė kultūros, mokslo temomis. Turėjo dar vieną, šiandien jau pamirštą stenografistės profesiją. Stenografiją dėstė ir Vilniaus universiteto žurnalistikos specialybės studentams. 1971–1973 ir 1985–2001 m. dirbo mokslo darbuotoja Filosofijos, teisės ir sociologijos skyriuje prie Mokslų akademijos Istorijos instituto. Knygos „Prie Šušvės ir Žadikės“ (2018) sudarytoja ir viena iš autorių. Palaidota Radviliškio rajono Pašušvio kapinėse.

Jonas Dainius Ručinskas

1938 06 06 Kelmė–2020 10 03 Vilnius, žurnalistas, LŽS narys.

1957 m. baigė Šiaulių darbo jaunimo vidurinę mokyklą. Kartu dirbo ir Šiaulių r. laikraštyje „Leninietis“, rašė apybraižas į žurnalus „Jaunimo gretos“, „Mūsų žodis“. 1959–1969 m. Vilniaus pedagoginiame institute studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą, dirbo instituto laikraščio „Tarybinis pedagogas“ atsakinguoju sekretoriumi. 1965 m. Šiaulių laikraščio „Raudonoji vėliava“ kultūros skyriaus vedėjas. Vėliau apsigyveno Vilniuje. Nuo 1976 m. dirbo laikraščių ir žurnalų susivienijimo „Periodika“ konsultantu, Vietinės pramonės ministerijos leidybos biuro vyr. redaktoriumi. 1978 m. Vilniaus universitete baigė žurnalistikos studijas ir 36 metus (1976–2012) dirbo Eltos korespondentu. Daugiausia rašė žemės ūkio, gamtos apsaugos, teisėsaugos temomis. Ypač domėjosi aplinkosauga, vienas iš žurnalistų klubo A (Aplinkosauga) steigimo iniciatorių ir signatarų, vienas iš nuolatinių LŽS interneto svetainės publikacijų autorių. 2008 m. apdovanojotas LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“. Susisiekimą ministerijos kūrybinio konkurso laureatas (2009). Urna su velionio pelenais palaidota Sudervės kolumbariume.

Antanas Navalinskas

1935 02 16 Mišniūnai, Šešuolių vlsč.–2020 10 08 Širvintos, žurnalistas, redaktorius, LŽS narys.

Baigė Širvintų jaunimo vidurinę mokyklą, 1962 m. – žurnalistikos studijas Vilniaus universitete. 1951–1958 m. Širvintų r. laikraščio „Lenino vėliava“ literatūrinis darbuotojas, 1958–1962 m. – redaktorius. 1962–1965 m. – Ukmergės r. laikraščio „Gimtoji žemė“ redakcijos skyriaus vedėjas. 1965 m. vėl dirbo Širvintų r. laikraštyje atsakinguoju sekretoriumi, redaktoriaus pavaduotoju. Lietuvos nusipelnęs žurnalistas (1981). 1989 m. „Širvintos“ laikraščio redaktorius, nuo 1995 m. – redaktoriaus pavaduotojas. Rašė savivaldybių veiklos ir vietos aktualijų temomis. Palaidotas Širvintų kapinėse.

Liudvika Dockienė

1927 08 27 Kaunas–2020 10 15 Vilnius, žurnalistė, redaktorė, LZS narė.

1946 m. baigė Kauno 3-iają mergaičių gimnaziją. Studijavo Vytauto Didžiojo, vėliau Vilniaus universitetuose. 1951 m. įgijo filologės kvalifikaciją ir pradėjo dirbti „Minties“ leidykloje. Redagavo knygas ir ypač kalendorius: sieninius, šeimos, moterų, dvisavaitinius ir kitokius, rašė jiems straipsnius. Kolegos ją žaismingai vadindavo „Kalendorių mama“, Ivinskiene. Kartu su Knygų rūmais redagavo „Spaudos metraščius“, kitus bibliografinius leidinius, tarp jų ir unikalų leidinį „Lietuvos bibliografija. Knygos lietuvių kalba. 1547–1861 metai“. Palaidota Vilniaus Rokantiškių kapinėse.

Vladislovas Janiūnas

1941 06 07 Rokiškis–2020 12 06 Kaunas, Lietuvos pedagogas, žurnalistas, sporto komentatorius.

1964 m. baigęs Lietuvos kūno kultūros institutą, 1964–1965 m. mokytojavo Garliavos vidurinėje mokykloje. 1965–1978 m. dirbo Kauno krepšinio mokyklos vyr. treneriu. 1978–1993 m. LRT sporto komentatorius. 1994–1999 m. Kauno FBK „Kaunas“ direktoriaus pavaduotojas. 1999–2000 m. laikraščių „Lietuvos žinios“ ir „Sportas“ sporto redaktorius. 2001–2019 m. Kauno Salomėjos Nėries vidurinės mokyklos-Gedimino sporto ir sveikatingumo gimnazijos direktorius.

Vyriausioji Lietuvos karta visų pirma prisimena jį kaip profesionalų ir aistringą sporto varžybų komentatorių per radiją ir televiziją, ypač per Kauno „Žalgirio“ ir Maskvos CASK krepšinio komandų rungtynes. Pastarasis klubas lietuviams simbolizavo sovietų imperiją, rungtynių metu sukildavo tautinio orumo, solidarumo jausmai. V. Janiūnas – pirmasis žurnalistas, lietuviškai komentavęs iš olimpinių žaidynių (Barselona, 1992).

Panaudoti Vytauto Žeimanto, Domo Šniuko sukaupti ir viešosios interneto prieigos duomenys